

Pantofiorii roșii

Maria Housden

Incredibila lecție de viață a unei fetițe
care moare de cancer la patru ani
O poveste adevărată

- PANTOFIORII ROȘII -

MARIA HOUSDEN

PANTOFIORII ROȘII

**Incredibila lecție de viața a unei fete
care moare de cancer la patru ani
O poveste adevărată**

Traducere: Renata Ungureanu

Titlul original: *HANNA'S GIFT. LESSONS FROM A LIFE FULLY LIVED*, 2002

Editura PHILOBIA 2011

Versiune ebook: v1.0, februarie 2018

Cuvântul editorului

Hannah ne-a pătruns și luminat pe toți cei care, în echipa redacțională, am avut ocazia s-o cunoaștem, prin povestea mămicii ei, Maria Housden. Editorul a plâns, citind manuscrisul în engleză, traducătorul a plâns, traducând, redactorul asemenea... Parcă ceva se schimbă în noi, dincolo de cuvinte, și la sfârșitul lecturii o bucurie liniștită ne învăluie: ce bine că am cunoscut-o, ce bine că a fost printre noi, chiar și pentru câțiva anișori... Un îngerăș pe pământ.

Thank you, Hannah!

Bianca Biagini

...Suflet neînsemnat, acum mergi încet, pe marginea apei. Și, orice-ai face, gândește-te bine la ceea ce vei pierde.

— Jane Hirshfield

Prolog

Pantofiorii roșii

Privind în urmă, îmi dau seama că toată viața mea are legătură cu un singur moment din trecut: eram într-unul dintre magazinele de încălțăminte pentru copii, Stride-Rite, și nu mă puteam hotărî ce pereche de pantofi să cumpăr. Pantofii din piele neagră sau bleumarin s-ar potrivi perfect cu toate ținutele din dulapul lui Hannah, haine obișnuite pentru un copil de grădiniță. Am luat în mână, pe rând, câte un pantof din fiecare culoare și am întrebat-o:

— Care îți place mai mult?

Hannah se hotărâse deja.

— *Aceștia* sunt pantofiorii mei, a spus ea, luând o pereche de pantofi din piele lăcuită, în stilul Mary Jane¹, roșii.

Am zâmbit, fără să-mi pierd răbdarea.

— Hannah, știi că mama nu poate să-ți cumpere astăzi decât o pereche de pantofi. Uite, cei pe care i-ai ales sunt foarte frumoși, dar nu sunt practici. Trebuie să cumpărăm unii care să se potrivească cu rochițele din dulapul tău.

---

¹ *Mary Jane* este un termen din engleza americană utilizat pentru a desemna un anumit gen de încălțăminte. Este vorba despre pantofii sau sandalele cu baretă, cel mai frecvent din piele neagră, cu toc nu foarte înalt sau fără toc, cu vârfurile rotunjite și care se închid cu baretă în jurul gleznei. În prezent, pantofii stil Mary Jane se găsesc într-o gamă variată de culori și modele. Înainte, pantofii stil Mary Jane erau purtați de copii și adolescențe. Însă în prezent ei reprezintă o încălțăminte foarte elegantă, pentru toate vârstele.

— Dar roșu merge cu orice, mami, a protestat ea. Și-mi vin perfect!!! a mai spus ea în timp ce a încălțat perechea expusă, care era evident mai mare cu vreo trei numere.

Auzind discuția noastră vânzătoarea a început să râdă.

— Ia să vedem, ce spune mămica ta, să mă duc să caut un număr mai mic?

Nu mă puteam hotărî. Pentru mine era la fel de important să mai pun câte un bănuț deoparte, dar și să știu că am copiii îmbrăcați cum trebuie. M-am uitat la mutrișoara lui Hannah și mi-am dat seama că aștepta răspunsul meu cu sufletul la gură, iar asta m-a făcut să-mi înfrâng pornirea automată de a spune un „nu” categoric.

— Da, ia uitați-vă în spate, poate aveți.

Hannah a țipat de bucurie și a început să sară de colo-colo. Vânzătoarea s-a întors cu altă pereche de pantofi, iar Hannah i-a încercat pe loc. De data aceasta, pantofiorii îi veneau *ca turnați*. „Exact ca Cenușăreasa!”, mi-a șoptit Hannah. A pășit plină de afectare spre oglindă, a stat o clipă locului și a privit cu ochii mari la pantofii din oglindă. S-a întors apoi cu fața către mine.

— Ia să-i testez un pic, a spus ea, bătând cu vârful piciorului în podeaua acoperită de mochetă. Nu a mulțumit-o rezultatul, așa că s-a îndreptat spre ieșirea din magazin. Eu și vânzătoarea o urmam îndeaproape. De îndată ce Hannah a ajuns în holul mall-ului, sunetul făcut de pantofiorii roșii pe podeaua din lemn a țintuit-o locului. S-a oprit pentru o clipă, a început să bată în podea cu un călcâi, și apoi cu celălalt. S-a uitat la mine, zâmbind cu gura până la urechi, să vadă dacă și eu am auzit. I-am zâmbit și eu, la rândul meu, încurajator.

Hannah a început apoi să danseze cu brațele ridicate și ochii închiși. Nu o mai interesa nimic altceva decât pantofiorii cei noi. Sărea și bătea din picior, făcând întruna piruete, tot mai repede și mai repede. Încântarea

ei fără margini și strălucirea pantofilor ei roșii atrăgeau atenția tuturor.

Cei care treceau pe acolo îi zâmbeau mai întâi lui Hannah, iar apoi unii altora. Unii se opreau ca să se uite la ea; câțiva copii și un domn mai în vârstă au început să danseze și ei. O femeie cu brațele pline de plase de cumpărături i-a spus celei care stătea lângă ea:

— Mereu mi-am dorit o pereche de pantofi roșii.

— La fel și eu. Ce-om fi așteptat atâta?

Hannah și-a încheiat prestația cu o reverență amplă. Cei care mai erau încă acolo au început să aplaude și să ovaționeze. Hannah s-a ridicat și și-a aranjat partea din față a rochiei și funda din păr.

— Mami, mi-a spus ea, cred că aceștia sunt pantofiorii mei, tu ce zici?

*

Adevărata măsură a vieții nu este lungimea, ci deplinătatea cu care este trăită.

Când fiica mea, Hannah, a fost diagnosticată cu cancer, cu o lună înainte să împlinească trei ani, am început să mă îndoiesc de tot ceea ce credeam despre mine însămi și despre viața mea. Față în față cu un adevăr atât de cumplit și necruțător, am început să caut alte răspunsuri. Hannah însăși a devenit profesoara mea. Sinceră, amuzantă și neînfricată în felul în care și-a trăit viața și și-a acceptat moartea, Hannah mi-a deschis calea către o înțelegere adâncă a lucrurilor, dar și către un mod mai vesel și mai curajos de a trăi.

După moartea ei, în 1994, am început să scriu despre călătoria pe care am întreprins-o împreună. M-am străduit să-mi amintesc fiecare amănunt, fiindu-mi teamă să nu uit nici măcar unul. Părea o sarcină zadarnică și copleșitoare. Am renunțat, hotărâtă să mai aștept, să-mi acord un răgaz pentru a-i plânge dispariția timpurie și

pentru a mă vindeca. Treptat, am început să-mi dau seama că povestea era încă în curs de desfășurare; de fapt, nu se terminase odată cu moartea lui Hannah, ci abia atunci începuse. Acum, după șapte ani, sunt anumite amintiri – episoade scurte, ce poate s-au petrecut la o distanță de săptămâni sau chiar luni – care ies în evidență mai mult decât altele, prin caracterul lor aparte, luminos, pe fundalul pe care-l constituie viața mea; astfel de momente continuă să trăiască înăuntrul meu, pentru că încă mă învață câte ceva.

Această carte constituie o colecție de astfel de amintiri; ca un album foto cu acele episoade care s-au transformat în cadoul pe care Hannah mi l-a oferit. Fie ca povestea ei să ofere alinare pentru cei aflați în suferință, hrană spirituală celor care tânjesc să găsească o credință mai profundă și sursă de inspirație pentru cei care caută curajul de a trăi propriul adevăr.

Adevărul
Cum să-i dai glas și cum să-l trăiești

...iar adevărul te va elibera.

– Ioan 8:32

Dr. Jekyll și Mr. Hyde – adevărul și negarea

Amândouă am început să sângerăm în aceeași zi.

M-am trezit încetîșor. Tocmai ce mă deșteptasem dintr-un somn profund, așa că stăteam în pat, cu ochii închiși, inspirând aerul rece al dimineții care răzbătea prin fereastra deschisă, adierea sa fiind o bine venită alinare față de zăpușeala de august a nopții de dinainte. Mi-am întins alene tot trupul, cu un oftat de mulțumire. Claude se foia și el, lângă mine. Pașii unui alergător matinal s-au auzit dinspre trotuarul din fața casei. Apoi, zgomotul unei mașini în trecere. Am deschis ochii... dormitorul nostru era întunecat și cufundat în tăcere.

M-am întors pe o parte și am simțit o căldură lipicioasă între picioare. M-am trezit imediat. Mi-am trecut o coapsă peste cealaltă și, odată ce le-am depărtat, m-a cuprins o senzație neplăcută. Mi-am lipit strâns picioarele și, cu ochii închiși, mă rugam să fie un simplu vis. Era o liniște profundă și nu auzeam nimic altceva decât propria mea inimă, care îmi bubuia în piept. Am auzit o altă mașină trecând, și apoi încă una. Am deschis ochii din nou, de data asta mult mai încet. Primele raze de lumină începeau să dea contur obiectelor din cameră.

Mi-am trecut mâna peste abdomen.

Forma sa plină și ușor rotunjită m-a liniștit. La urma urmei, cu doar o zi în urmă, forma micuță a bebelușului din pântecul meu apăruse pe ecranul ecografului din cabinetul doctorului, umplând încăperea de sunetele vibrante ale bățăilor de inimă amplificate. Claude mi-a zâmbit și m-a strâns ușor de mână. Întreg trupul mi s-a relaxat, mă simțeam ușurată. Pierdusem alte trei sarcini până acum, toate în cea de-a opta săptămână. Ecografia pe care o făcusem cu o zi în urmă fusese confirmarea pe care o așteptam, acest copil, al treilea copil al nostru, urma să se nască în luna martie. Will, băiețelul nostru, avea cinci ani, iar Hannah, fetița cea mică, aproape trei.

Cu o seară în urmă, stătusem în camera copilului, mângâind cu mâna marginea pătuțului gol, simțind parcă din nou în aer mirosul pudrei de talc. În noaptea aceea am dormit mult mai profund decât o făcusem în ultimele săptămâni.

Acum stăteam întinsă alături de Claude, oscilând între dorința de a afla și aceea de a nu afla ce anume se întâmpla. Într-un final, m-am dat jos din pat, atentă să nu îmi ating coapsele de cearșafuri. Când m-am ridicat în picioare, am simțit cum ceva cald mi se prelingea de-a lungul piciorului. Am prins cu vârful degetului un strop foarte mic: era sânge. Mi-am pus mâna căuș între coapse ca să nu pătez covorul, îndreptându-mă spre baie în vârful picioarelor. Abia ce intrasem, când am auzit-o pe Hannah strigându-mă din dormitorul de la parter.

— Mami, fac pipi!

Am luat repede niște hârtie igienică, mi-am șters coapsele și am aruncat o privire imaginii mele reflectată în oglindă. Ochii mei aveau o privire sălbatică. M-am stropit cu apă rece pe față și m-am îndreptat spre dormitorul lui Hannah. Abia dacă am observat cât de dulce era, așa, cum își freca năsucul de ceafa mea, în timp ce o duceam în brațe la toaletă. Mă întrebam cum aș putea să îndur să îi spun lui Claude sau oricui altcuiva despre un alt avort spontan.

Mă simțeam profund rușinată; pierderea acestui copil ar însemna că am dat greș din nou.

Când Hannah a terminat, am ridicat-o de pe oliță, și am fost smulsă imediat din propria suferință. Urina ei era de un roz închis: tot sânge. Despre pierderile de sarcină știam totul, dar despre sângele din urina unui copil de doi ani nu. Am încremenit pentru un moment. Apoi am fost cuprinsă de o stare greu de descris, ca și cum m-aș fi acoperit cu un scut; mă simțeam paralizată, dar ciudat de eficientă. Deși se întâmplau o groază de lucruri, aveam sentimentul că nu sunt străbătută de niciun fel de emoție.

Îl auzeam pe Claude în baia de deasupra, dând drumul la duș. Am îmbrăcat-o pe Hannah, apoi mi-am pus și eu ceva pe mine, l-am trezit pe Will, am așezat micul dejun pe masă și am dat trei telefoane – unul doctorului meu, altul pediatrului și celălalt prietenei mele, Lili. Când Claude a coborât i-am povestit imediat despre sânge: al meu și al fetei. Nu puteam nici măcar să plâng. S-a aplecat peste masă, ca și cum i s-ar fi făcut rău chiar în momentul acela. Timp de treizeci de secunde, niciunul dintre noi nu a scos vreun cuvânt. Într-un final, s-a îndreptat și m-a apucat de mână.

— Draga mea, ce vrei să fac? m-a întrebat. Ceea ce întreba, de fapt, era dacă voiam să piardă încă o zi de muncă. De luni de zile, muncise enorm împreună cu ceilalți colegi din echipa de ingineri, depășind termenele proiectului la care lucrau și bugetele stabilite. În urmă cu trei săptămâni, șeful lui Claude îi ceruse să-și amâne puțin vacanța pe care urma să o petreacă alături de familie. Claude refuzase, explicându-i că, pentru el, familia era mult mai importantă decât serviciul. În urmă cu o zi făcuse exact același lucru, însoțindu-mă la întâlnirea pe care o stabilisem cu ginecologul.

— E în regulă, i-am răspuns eu, inspirând adânc și încercând să-mi ascund teama. Am aranjat deja cu Lili să stea cu cei mici cât mă duc eu la doctor și a fost de acord să aibă grijă și de Will cât merg cu Hannah la pediatru. Mă descurc eu. Te sun imediat cum aflu ceva.

— Ești sigură? m-a întrebat Claude.

— Absolut, i-am spus eu, sărutându-l ușor pe obraz. Sincer, probabil că nu e mare lucru. Sunt sigură că o să fie bine.

Chiar dacă rostisem aceste cuvinte, o altă parte din mine privea în tăcere, știind că nu era adevărat. Era ca și cum aș fi jucat două personaje diferite în aceeași scenă a unui film. În acea scenă, eu și Hannah sângeram. O parte din mine se simțea liniștită, acceptând acest adevăr.

Cealaltă, paralizată de teamă, avea nevoie să creadă, chiar și pentru un moment, că totul va fi în regulă. Am făcut singurul lucru pe care îl puteam face: m-am încredințat că ambele părți au dreptate.

Alinare în tăcere

O oră și jumătate mai târziu, ginecologul mi-a confirmat ceea ce deja știam; copilul din pânțelele mele murise. Camera întunecată era cufundată în tăcere în vreme ce medicul deplasa sonda deasupra abdomenului meu: micuța formă de viață care ieri avea o bătaie a inimii și o probabilă zi de naștere nu apărea acum decât ca o pată pe ecranul albastru. Îmi curgeau lacrimi în neștire, mi se adunau în urechi și erau apoi absorbite de șervetul de hârtie pe care stăteam întinsă.

— Îmi pare rău, a spus doctorița.

După ce m-am îmbrăcat, abia m-am mai simțit în stare să dau din cap la plecare. Odată ajunsă în mașină, mi-am permis să izbucnesc în plâns, sughițând și oftând. Am plâns tot drumul până acasă la Lili, nu numai din pricina vieții pe care o pierdusem, ci și de teamă că mă aștepta ceva cu mult mai greu de suportat.

Când am ajuns, la Lili se aflau și prietenele mele Kim, Kate și Deb. Așa-zisul nostru „grup de mămică” se strângea de peste un an de zile, în fiecare vineri, în căminul uneia dintre noi. Toate patru și-au îndreptat privirile spre mine când am intrat. Ochii mei umflați de plâns răspundeau întrebării care li se citea în priviri. În timp ce Lili pregătea prânzul, l-am sunat pe Claude și i-am spus despre bebelușul care nu avea să mai vină în martie; niciunul dintre noi nu a găsit nimic de spus.

După ce am închis telefonul, m-am alăturat prietenelor mele la masă, dar n-am putut decât să ciugulesc câte ceva, fiind prea împietrită ca să mănânc sau să zic ceva.

Dintr-odată, ușa de la bucătărie s-a deschis, iar zgomotul făcut de copiii care se jucau s-a revărsat în încăperea mea. M-am întors și am văzut-o pe Hannah stând în pragul ușii. Purta o rochiță de plajă, o bentiță roz și noii ei pantofiori roșii. Stătea acolo, fără să spună nimic

- PANTOFIORII ROȘII -

uitându-se la mine. A traversat apoi camera, mi s-a urcat în poală și a început să-mi mângâie ușor obraji.

Perspectivă

Două ore mai târziu, Hannah răsturna coșul plin de păpuși de cârpă și marionete pe podeaua din cabinetul pediatrului și cotrobăia cu nerăbdare prin grămada de păpuși până a găsit jucăria pe care o căuta. Cu un fluturaș sub braț, s-a urcat în poala mea, în vreme ce eu priveam absentă la diplomele și fotografiile agățate pe perete. Mă simțeam deja mai ușurată. Doctorul Edman o examinase atent cu doar câteva minute în urmă. N-am citit pe chipul lui vreo urmă de îngrijorare. Ne-a rugat să-l așteptăm în cabinet, așa cum cerea procedura standard, pentru că trebuia să dea un telefon. Intrase acum și stătea sprijinit de marginea biroului.

— Se poate să iei legătura cu Claude la locul de muncă? a întrebat el.

Mintea mea încerca din răspuțeri să proceseze cuvintele lui. Aceasta *nu* mai era procedura standard. Ce putea să fie atât de important încât să trebuiască să-l sun pe Claude?

— Hannah are o excrescență în abdomen, a rostit ușor doctorul Edman. Am sunat la urgențe. Sunteți așteptate acolo. Claude ar trebui să vină și el tot acolo.

Am format numărul și, când a răspuns Claude, i-am repetat cuvânt cu cuvânt ceea ce îmi spusese doctorul Edman.

— Și ce înseamnă asta?

— Nu am idee, am răspuns.

Hannah a dormit tot drumul pe bancheta din spate, în scăunelul ei. După patruzeci de minute, când am parcat în fața spitalului de urgență și am oprit motorul, mi-am dat seama că nu puteam să îmi amintesc dacă oprisem la vreun semafor tot drumul până la spital. Fie trecusem cu mașina peste oricine îmi stătuse în cale, fie eram într-atât de năucită încât nu-mi mai aminteam nimic. În timp ce îi desfăceam lui Hannah centura de siguranță, mintea-mi

încețoșată a fost străfulgerată de un gând: oare excrescența aceea ar putea fi cancer? Am alungat numaidecât gândul acesta. Oare cum am putut să mă *gândesc* la un asemenea lucru? Copiii de doi ani nu fac cancer. Doctorul Edman spusese că este vorba de o excrescență. Nu trebuia decât să ne descotorosim de ea, atâta tot.

M-am simțit aproape instantaneu mai bine de îndată ce ușile salonului de urgențe s-au deschis automat în fața noastră. O asistentă a venit spre noi în pripă.

— Doamna Martell? a întrebat ea, salutându-mă și încercând să se lămurească în același timp.

Am încuviințat. Hannah și-a ridicat capul de pe umărul meu, somnoroasă.

— Totul e în regulă, domnișorică, am șoptit eu. Suntem la spital. Oamenii de aici ne vor ajuta să ne dăm seama de ce te doare pe tine burtica.

— Mi-e foame, a spus Hannah, închizând ochii și așezându-și din nou capul pe umărul meu.

Asistenta ne-a condus într-o încăpere mică de consultații. Am așezat-o pe Hannah lângă mine, pe marginea mesei căptușite.

Asistenta i-a măsurat tensiunea lui Hannah și i-a luat temperatura, iar apoi mi-a cerut să-i scot fetei rochița.

— Nu, mami, e prea frig! a spus Hannah.

M-am întors întrebătoare către asistentă, care a dat din umeri.

— Cred că e ok și dacă rămâne cu rochița pe ea, a spus ea.

În câteva minute, o pleiadă de doctori, infirmiere, rezidenți și specialiști s-au înființat în fața noastră, au pus întrebări, au luat notițe și au plecat, închizând ușa după ei. Sentimentul de ușurare care mă încercase odată ajunsă acolo începea să se estompeze. Aveam nevoie de Claude. Am deschis ușa ce dădea în hol și i-am luat prin surprindere pe rezidenții și asistentele care vorbeau în

imediată apropiere a salonului nostru, unui zgomotos, alții șușotind tot felul de speculații. Am căutat cu privirea dincolo de ei și l-am văzut pe Claude venind spre mine, aproape în fugă, în timp ce își rotea capul dintr-o parte în alta, citind în grabă numărul afișat deasupra fiecărui salon. Arăta panicat și dezorientat, cu nimic mai dumirit decât mine în privința a ceea ce urma să facem.

— Tati, a exclamat Hannah când Claude a intrat în încăpere. L-am îmbrățișat și eu rapid.

Un rezident care părea mai stăpân pe situație a băgat capul pe ușă.

— Hannah este programată pentru o radiografie jos, în zece minute. Va veni cineva să o ia.

— Mami, vreau să vii cu mine, a spus Hannah.

— Sigur, domnișoară! i-am răspuns.

Rezidentul m-a privit cu severitate.

— Puteți merge jos cu ea, dar nu aveți voie să intrați în încăpere decât dacă sunteți sigură că nu sunteți însărcinată, a spus el.

Mi se părea că aud vocea altcuiva când am răspuns:

— Categorie nu sunt însărcinată, m-am auzit spunând.

Ceea ce, cu ore în urmă, însemnase pentru mine cea mai groaznică pierdere mă ajuta acum să fac ceea ce îmi doream mai mult decât orice pe lume: și anume să fiu cu Hannah. Mi se schimbase doar perspectiva: adevărul, acela că bebelușul din burtica mea murise, era oricum același.

Lumina din umbră

Medicul a intrat în cameră, a apăsătorul întrerupătorul panoului pentru analiza radiografiilor și a ținut filmul în fața spotului de lumină. Hannah dormea în brațele mele, iar eu i-am schimbat poziția corpului pentru a mă putea sprijini puțin pe Claude, ca să văd mai îndeaproape radiografia. Doctorul și-a folosit pixul ca să indice pe radiografie o umbră mare, întunecată, care se putea vedea pe conturul alb al coastelor lui Hannah.

— Uitați aici. Acum totul începea să aibă sens. Cu trei săptămâni în urmă, în timpul vacanței noastre în Michigan, am dus-o pe Hannah la spitalul de urgență. Se plângea că o doare burtica atunci când stătea întinsă; obișnuia să geamă în timpul somnului, iar noaptea avea o ușoară stare febrilă. Doctorul de acolo ne-a spus că avea o formă de gripă și ne-a dat pentru ea niște Tylenol pentru copii. Două zile mai târziu, când era clar că nu se simțea mai bine, am mers cu ea la un alt spital. Pediatria de acolo a cerut să i se facă o radiografie la piept pentru a exclude posibilitatea unei pneumonii, după care a încercat să examineze abdomenul fetei. Hannah a urlat și a refuzat să stea întinsă, spunând că o doare prea tare. Doctorița a renunțat până la urmă, vizibil exasperată.

— Nu e nimic în neregulă cu ea. Nu face decât să vă manipuleze, ne-a spus femeia. Se comportă ca un copilăș obișnuit de doi ani, care pur și simplu nu vrea să meargă la culcare.

— Cum putem fi siguri că nu e ceva mai serios? am întrebat eu, oarecum preocupată. Will și Hannah, plictisiți să tot aștepte, ieșiseră din cabinet, iar acum chicoteau și se alergau pe hol.

Doctorița a strâmbat din nas, arătându-și dezaprobarea față de toată acea agitație.

— Păi, ia uitați-vă la ea. Are prea multă energie ca să fie cu adevărat bolnavă. Un copil bolnav ar fi lipsit de vlagă și

apatic, ar face febră toată ziua, nu doar noaptea. Nu ar opune atâta rezistență la un consult. Dacă doriți, faceți o programare la pediatrul de acasă, când vă întoarceți. Dar, din punctul meu de vedere, totul este în regulă, a spus doctorița.

M-am simțit încurcată și rușinată la auzul acestor cuvinte. Simțeam cu toată ființa mea că nu era ceva în regulă și, cu toate acestea, m-am gândit că poate medicul avea dreptate; poate nu *eram* decât o mamă nepotrivită, care îi permisesse prea multe fetei ei. Claude a ieșit să-i ia pe Will și Hannah, iar eu am strâns la repezeală lucrurile noastre. Când am trecut cu năzdrăvanii mei pe lângă ceilalți copii din sala de așteptare, care evident sufereau de câte ceva, m-am simțit prost că-i irosisem timpul doctoriței, și-așa insuficient.

Acum, că aveam în față pata întunecată de pe radiografia făcută lui Hannah în dreptul coastelor, am simțit din nou că greșisem atât de mult. Doctorița din Michigan nu avusese dreptate decât pe jumătate; eram o mamă nepotrivită, dar pentru un copil foarte bolnav, după câte se pare. De ce nu am avut mai multă încredere în intuiția mea? Sigur că medicii cunosc mai bine simptomatologia unor afecțiuni la copii, dar așa cum se aplică ea în general. Eu însă o cunoșteam pe Hannah.

Doctorii erau ei buni în ceea ce făceau, însă eu aveam dreptate în privința copiilor mei. Trebuia să insist atunci când explicația doctoriței pentru comportamentul lui Hannah nu s-a potrivit câtuși de puțin cu ceea ce știam eu despre copilul meu. Hannah nu recurgea niciodată la șiretlicuri ca să capete ce-și dorea; pur și simplu cerea direct lucrul respectiv, ba chiar dădea ordine, dacă era nevoie. Și de ce gema în somn și făcea febră pe timpul nopții? Chiar dacă aceste simptome erau neobișnuite, cu siguranță ele indicau ceva mai grav decât comportamentul unui copil manipulator! Oare m-am temut într-atât de tare să nu greșesc, mi-a fost, oare, atât de frică de ceea ce

ar fi putut crede despre mine niște străini, încât am sfârșit prin a greși față de fiica mea?

În timp ce doctorul a luat filmul de pe panou eram convinsă deja de un lucru: trebuia să încep să mă fac auzită, înainte să fie prea târziu pentru Hannah. Înainte să fie prea târziu chiar și pentru mine.

Doar un lucru

Era trecut de miezul nopții, însă nu era nici întuneric, nici liniște așa cum ar fi fost de așteptat. Lumina fluorescentă de pe hol se revărsa în încăpere prin ușa întredeschisă. Un monitor piuia; perfuzia clipea. Dacă aș fi stat perfect nemișcată, aproape că aș fi auzit șopocăitul calmantelor care-i fuseseră administrate lui Hannah și care treceau prin tubul inserat într-o venă micuță a mâinii ei. Datorită lor, Hannah dormea în sfârșit liniștită, pentru prima oară după săptămâni întregi.

Deși îmi ardeau ochii în cap din cauza oboselii, nu puteam să-i închid nici măcar o clipă. Am început chiar să mă întreb dacă nu cumva eram captivă într-unul dintre visele acelea în care crezi că ești treaz, dar, de fapt, nu ești. Hannah, cuibărită lângă mine pe partea ei de pat, s-a foit puțin. M-am ridicat, ca să mă uit mai atent la chipul ei, luminat doar pe jumătate. Avea pielea atât de palidă. Mi-am trecut mâna peste obrazul ei și am îndepărtat câteva șuvițe de păr blond, care îi atingeau buzele. Am aranjat din nou păturile și am zâmbit văzând că Hannah avea încă în picioare pantofiorii roșii. De când îi cumpărasem, cu două zile înainte, refuzase să și-i mai dea jos. Când m-am întins din nou lângă ea, Hannah și-a ridicat brațul și l-a lăsat încetișor peste pieptul meu.

Nu puteam să-mi amintesc dacă am mai trăit vreodată o zi care să mi se fi părut așa de nesfârșită ca aceasta. După mai mult de șapte ore de analize și teste, întrebări și examinări, doctorii de la urgențe au mutat-o în cele din urmă pe Hannah într-un salon din aripa de pediatrie. La început asistentele mi-au spus că nu pot să rămân peste noapte, din cauză că nu aș fi avut unde să dorm. Dar pentru că eu și Claude am insistat, personalul a fost de acord să mă lase să dorm cu Hannah în același pat, în care oricum ar fi încăput lesne două persoane.

Înainte să plece, i-am făcut lui Claude o listă cu lucrurile de care aveam nevoie atât eu, cât și Hannah în zilele următoare: cămașa de noapte a fetiței, roz cu floricele, căreia ea îi spunea „cămășuța pijămăluța”, o pereche de colanți și o bluză de trening pentru mine, lenjerie de corp, periute de dinți, pastă de dinți și păturica roz a lui Hannah. În mod surprinzător, se pare că nu aveam nevoie de prea multe lucruri, deși eram într-o situație de criză.

Mai târziu, în timp ce ședeam pe marginea patului, am început să formez o serie de numere de telefon, pe care le știam pe dinafară. I-am sunat mai întâi pe părinții noștri, ai mei și ai lui Claude. Le-am povestit pe scurt despre pierderea sarcinii și ce se întâmplase cu Hannah, apoi i-am rugat să anunțe ei și restul familiei. Mama a fost de acord să vină cât se poate de repede ca să stea cu Will. După aceea i-am sunat pe toți cei față de care îmi luasem niște angajamente în anul următor și de care mi-am adus aminte pe moment: m-am retras de la întrunirile comisiei bisericești, am anunțat că nu voi ajunge la nicio ședință cu părinții de la școală și am prezentat situația profesorilor lui Will. Le-am spus că Hannah era bolnavă și că urma să-mi dedic tot timpul de acum înainte, ei și familiei noastre, nemaifiind disponibilă pentru nimic altceva. M-am simțit de parcă o povară de jumătate de tonă mi-a fost ridicată de pe umeri.

Mi-am dat seama că, ani la rând, m-am considerat utilă numai în clipa în care eram implicată în tot felul de proiecte devenind importantă și de neînlocuit, răspunzând afirmativ ori de câte ori cineva îmi solicita ajutorul, nu doar pentru că doream să mă fac folositoare, ci și pentru că îmi doream să fiu luată drept un model demn de urmat, să fiu admirată și iubită.

Mi-am canalizat toată energia pentru a întreține iluzia că atinsesem perfecțiunea în fiecare aspect al vieții mele. Și am fost atât de ocupată să „fac ceea ce trebuie” spre

binele tuturor, încât am pierdut din vedere ceea ce conta cu adevărat pentru mine.

Acum, stând în semiîntuneric, prioritățile mele îmi păreau dintr-odată atât de clare; exact aici voiam să fiu, unde era cu adevărat nevoie de mine. Pentru prima oară după foarte mult timp, eram atât de sigură de acest lucru încât am uitat să îmi mai fac griji pentru ceea ce ar putea crede alții.

Respect

Mă chinuiam să mă trezesc dintr-un somn profund, lipsit de vise. Ceasul meu cu alarmă suna de mama focului. Când am întins mâna să opresc alarma, am atins cu brațul o bară rece, de metal. Am deschis ochii larg. Ceea ce auzeam nu era alarma ceasului, ci pompa perfuziei.

M-am ridicat încet, simțindu-mă de parcă aș fi trecut printr-o deschizătură neștiută a universului și aș fi aterizat într-o realitate paralelă. Hannah încă dormea. M-am uitat primprejur, întrebându-mă cât era ceasul. Lumina care pătrundea prin jaluzele părea să dea de înțeles că era dimineață devreme, dar vânzoleala și conversațiile ce răzbăteau dinspre culoarele spitalului m-au făcut să cred că era, poate, mai târziu decât crezusem inițial.

O asistentă a intrat țintă în salon, urmată de o tânără îndesată, care trăgea după ea o tavă cu vase acoperite cu capac. În timp ce asistenta și-a făcut de lucru cu perfuzia care bipuia, tânăra a așezat tava și a ridicat capacele farfuriilor dând la iveală micul-dejun pentru noi: un terci din ovăz deloc apetisant, omletă pe jumătate rece și pâine prăjită.

— E îngrozitor în prima zi, până te obișnuiești cu mâncarea, a explicat tânăra femeie parcă cerându-și scuze. Cum ieri nu ați fost aici, ca să puteți alege ceva anume, suntem nevoiți să vă oferim ce a mai rămas. Meniul pentru mâine îl găsiți sub farfurie. Încercuiți ceea ce doriți. Mă întorc imediat ca să-l iau.

A aruncat o privire către Hannah, care dormea în continuare.

— Putem aduce doar câte o porție de pacient, deci ar fi bine să încercuiți mai multe variante de feluri de mâncare. Vom face tot posibilul să vă aducem ce putem.

A plecat, strecurându-se printre rezidenții cu halate albe care erau adunați pe culoar, în fața ușii. Trei dintre ei au intrat. Fiecare avea câte un stetoscop la gât și câte un clipboard pentru observații. În timp ce se apropiau de patul lui Hannah, doi dintre ei au încercat să-și dregă glasul, în același timp apoi au râs când și-au dat seama de coincidență. Asistenta, care terminase cu perfuzia, fixând-o mai bine, i-a salutat cu o mișcare scurtă a capului în timp ce ieșea pe ușă.

I-am privit cu neîncredere pe rezidenți. Începusem să mă prind cum stătea treaba prin spitale cel puțin dintr-un punct de vedere: rareori se întâmpla să avem de-a face de două ori cu aceeași persoană. Era cam neplăcut și faptul că ei păreau să știe atât de multe despre noi. În timp ce noi nu știam mai nimic despre ei. Hannah a deschis ochii și s-a ridicat în fund.

— Mami, cine sunt oamenii aceștia? a întrebat ea, încruntându-se.

Unul dintre rezidenți a spus atunci, direct la obiect:

— Trebuie să o examinăm. Nu va dura mai mult de un minut.

— Mă cheamă Hannah, a spus fiica mea încetișor.

— Da, sigur, a răspuns el. S-a apropiat mai mult, punând mâna pe stetoscop. Ceilalți doi rezidenți l-au urmat, iar apoi cei aflați pe hol au intrat și ei, formând un semicerc în jurul patului în care stătea Hannah.

— Stop! a strigat Hannah la ei, întinzând brațul ca un agent de circulație în trafic. Rezydentul, cel cu stetoscopul pregătit, a rămas blocat. Hannah s-a întors către mine.

— Mami, te rog, spune-le acestor oameni să plece. Nu sunt prietenii mei. Nici măcar nu mi-au spus cum îi cheamă!

Nu am zis nimic. Rezydentii mă priveau nedumeriți. Știu că se așteptau ca eu să-mi fac treaba, să-i spun lui Hannah să fie fetiță cuminte și să-i lase să-și facă treaba. Mi-am adus aminte de diagnosticul doctorei din

Michigan: e vorba doar de o copiliță de doi anișori răsfățată și manipulative. Mi-am dat seama că poate și medicii care stăteau în fața noastră gândeau același lucru. Nu mi-a părut; dacă cineva pe lumea asta merita respect, atunci Hannah era aceea. L-am privit pe tipul cu stetoscop.

— Are dreptate, i-am spus.

Rezidentul s-a încruntat și a bătut ușor cu degetul în clipboard, cumva absent. Ceilalți rezidenți și-au îndreptat privirile spre el.

— Trebuie să te consult, Hannah. Ai să mă lași dacă-ți spun cum mă cheamă?

Hannah și-a îngustat privirea, s-a uitat întâi la el și apoi la mine.

— Bine, a spus ea în cele din urmă. Dar toți ceilalți trebuie să plece.

El a dat din cap. Ceilalți au făcut cale întoarsă și au ieșit rând pe rând din cameră. Când ultimul dintre ei a părăsit salonul, rezidentul a ridicat stetoscopul și s-a aplecat spre Hannah. Ea l-a oprit.

— Cum te cheamă? l-a întrebat ea.

— Doctor Fiorelli, ia spus el, zâmbind.

— Nuuu, care-i numele tău adevărat? a continuat ea, deja exasperată.

Tony, a răspuns el, zâmbind cu gura până la urechi.

— Aha deci, doctor Tony, a spus ea, așezându-se la loc pe perne. *Acesta* chiar e un nume frumos.

Se pare că doctorul Tony le-a povestit și celorlalți. Din ziua aceea, în camera lui Hannah nu au intrat niciodată mai mult de trei sau patru rezidenți o dată, și toți trebuiau să se prezinte, dar nu oricum, ci erau nevoiți să-și spună *adevăratul* lor nume.

Regula doctorului Markoff

Doctorul Markoff și-a dres vocea și și-a așezat mai bine ochelarii pe nas. Era colaboratorul doctorului Edman, unul dintre pediatrii lui Hannah. Părea nerăbdător, așa cum ședea pe marginea scaunului, în fața mea și a lui Claude. Avea umerii aplecați, iar chipul îi era trist și încordat. Părul sărmos îi era ciufulit, după cutele de la pantalonii boțiți puteai să-ți dai seama că nu îi schimbase de două zile, iar de la cămașă îi lipsea un nasture. Nu părea să-i pese cum arăta, mai mult, poate nici nu băgase de seamă.

— Vă vorbesc acum în calitate de tată, nu de pediatru, a început el, aplecându-se în așa fel încât să se poată sprijini cu coatele pe genunchi. Și-a dres vocea din nou. M-am uitat la el cu mai multă atenție. Părea că mai are puțin și începe să plângă.

Eu și Claude ne-am uitat unul la altul.

— Fiica mea, Danielle, a fost diagnosticată anul trecut cu leucemie. Are doi ani. În momentul de față, soția mea este alături de ea la clinica Mayo, din Minnesota, unde face un transplant de celule stem. Încercăm să-i salvăm viața. Într-o clipă, întâlnirea dintre doi părinți și un medic se transformase într-o întâlnire dintre doi tătici și o mamă, care aparțineau de un club din care nimeni nu și-ar fi dorit vreodată să facă parte.

— De acum încolo, va trebui să luați sute de decizii pe care nimeni altcineva nu le poate lua în locul vostru. Poate că unele dintre ele vor fi hotărâtoare în privința viitorului lui Hannah, dacă va trăi sau nu. Cel mai bun sfat pe care vi-l pot da este următorul.

Ne-a privit în ochi pe mine și pe Claude.

— Luați cea mai bună decizie posibilă pe baza informațiilor de care dispuneți *la momentul respectiv*. S-a lăsat pe spate, apoi și-a trecut degetele prin păr.

— Partea critică va fi exact *momentul respectiv*. Veți înțelege ce vreau să spun. O să ajungeți să înnebuniți dacă o să vă repetați întruna „măcar de-aș fi știut asta, de-aș fi știut ailaltă...”. Ideea este că *nu* ați știut, așa că e mai bine să vă spuneți: „Am făcut ce-a fost mai bine în condițiile date. Am făcut tot ce-am putut pornind de la informațiile pe care le-am avut”.

Mi-am dat seama că vorbele sale conțineau un mare adevăr. Am lăsat cuvintele acestea să-mi pătrundă în suflet și am simțit cum ceva din mine se dezintegrează și dispare în afară. Mi-am dat seama că regula doctorului Markoff nu era potrivită numai în privința tratamentului căruia va trebui s-o supunem pe Hannah, ci și în toate celelalte aspecte ale vieții mele. Nu aveam să mă las dominată de teama de a face greșeli; de acum înainte, avea să fie suficient să mă descurc pornind de la ceea ce știam.

Adevărul: un medicament aparte

Will era ghemuit la mine în poală și stăteam amândoi într-un fotoliu, lipit de patul de spital în care se odihnea Hannah. Perișorul blond, tuns scurt, îmi gădila bărbia. Încă de când se născuse am observat că are un trunchi lung și puternic, dar primul lucru pe care cei mai mulți oameni îl remarcău și-l țineau minte în privința lui erau ochii săi verzi, blânzi.

Hannah se uita la noi din pat, rezemată pe mai multe perne. Un tub de plastic pleca din brațul ei către perfuzia prinsă de un suport. Își învelise picioarele cu păturica roz, purta pe cap o coroniță cu strasuri și cămășuța ei de noapte roz.

Mi-am dres vocea. Mă simțeam de parcă dificultatea momentului se materializa și mă lovea cu putere în piept.

— Hannah, medicii au descoperit de ce te simți așa de rău. În burtica ta se află o umflătură, care se numește tumoare. Aceasta se formează uneori atunci când unele dintre celulele din corpul unui om se dezvoltă greșit și nu mai fac ceea ce trebuie să facă. Doctorii o vor scoate afară și îți vor da apoi medicamente ca să fie siguri că celulele rele nu se vor mai întoarce.

— O să mă doară? m-a întrebat Hannah, ridicând din sprânceană și cu buzele rotunjite în semn de supărare.

Am tăcut. În trecut, de multe ori am făcut față situațiilor dificile minimalizând importanța lor, încercând să găsesc aspecte pozitive în fiecare, rugându-mă în sinea mea că, dacă aș putea evita adevărul suficient de mult timp, în cele din urmă acesta ar înceta să mai fie valabil. Acum însă, îmi doream ca Will și Hannah să poată să aibă încredere în mine. Nu puteam să încep să-i mint.

— Da, Hannah, probabil că o să te doară, dar doctorii și asistentele vor face tot ce știu ei mai bine ca să doară cât se poate de puțin. Ei au niște medicamente speciale, care te vor ajuta să dormi în timp ce ei scot ce ai tu acolo în

burtică, iar alte medicamente or să te ajute să te odihnești după aceea, ca să devii mai puternică.

— Dar nu vreau să dorm. Nu sunt obosită! a protestat Hannah.

— Nu trebuie să dormi acum, ci doar după ce scot tumoarea, a spus ușor Will. Nu-i așa, mami? a întrebat, întorcându-se spre mine.

Am zâmbit și am dat din cap că da.

— A, *asta* e bine, a oftat Hannah, parcă ușurată.

— Mami, a spus Will în timp ce încă mă privea fix, iar ochii i s-au umplut de lacrimi. Tumoarea este la fel ca și cancerul?

— Nu știm încă, Will, i-am răspuns, și am început să plâng. Medicii nu știu încă până ce nu scot bucata aceea ca s-o analizeze la microscop.

Hannah ne privea tăcută.

— Dacă veștile sunt proaste, ai să ne spui, așa-i? m-a întrebat Will.

Hannah s-a îndreptat și s-a uitat fix în ochii mei, fără să clipească. Am tras adânc aer în piept. Cât de mult mi-aș fi dorit ca și Claude să fie aici, cu mine, dar mi-a mărturisit că nu era sigur că ar fi fost în stare să spună ceea ce trebuie.

Am apreciat sinceritatea lui și mi-am dat seama că, mai mult decât oricând, în astfel de momente era absolut necesar ca fiecare dintre noi să respecte modul de a fi al celuilalt. Parcă eram doi naufragiați în mijlocul unui ocean întunecat, susținuți cu greu de o plută de salvare în care încăpea doar unul.

Will și Hannah încă mai așteptau un răspuns din partea mea.

— Da, Will, chiar dacă veștile sunt proaste, o să vă spun adevărul, am zis.

Hannah a zâmbit și s-a lăsat din nou pe spate, rezemându-se pe pernele ei.

— Mulțumim, mami, a spus Will, încolăcindu-și brațele în jurul gâtului meu.

— Te iubesc, mami! a spus și Hannah.

— Și eu vă iubesc pe amândoi. N-am fost în stare să rostesc nimic mai mult.

Iubire în întuneric

Întregul nostru univers era redus la dimensiunea salonului de spital în care am ajuns să ne petrecem majoritatea timpului. Dar nu-mi păsa de asta. Minteă îmi era ocupată cu informații noi: nu mai aveam nevoie să știu cât mai costă un pachet de scutece, ci care era doza optimă din nu-știu-ce medicament; nu prea mai aveam timp să mă gândesc la altceva.

Hannah nu avea stare. Am hotărât să ieșim la o plimbare scurtă prin noul nostru „cartier”. Când a vrut să se dea jos din pat, a trebuit să mă întind să descurc tubul perfuziei, care i se prinsese de pantofior, înainte ca piciorușele ei să atingă podeaua.

— Stai puțin, don’șoară, am zis eu, în timp ce încercam să scot din priză pompa cu perfuzie. Aparatul a început să bipăie. Am apăsat butonul pe care scria „ silențios ” și am rulat cablul de alimentare în jurul stâlpului de susținere.

— Hai mai repede, mami, a exclamat Hannah, sărind de pe un picior pe altul. Bebelușa Shondra plânge. Cred că vrea la mămica ei.

Am îndepărtat stâlpul de susținere al perfuziei de lângă perete și m-am asigurat că tubul nu era agățat de ceva.

— Bine, suntem gata, am zis.

Hannah mi-a prins brațul cu o mână, iar cu cealaltă ținea ridicată marginea cămășuței ei de noapte, întocmai ca o prințesă, pentru ca tivul să nu atingă podeaua. Ne-am mișcat încet, eu fiind atentă la manevrarea echipamentului ciudat până pe coridor, apoi am mers pe traseul nostru obișnuit. Am făcut dreapta când am ieșit din cameră, am trecut pe lângă debaraua cu medicamente și articole sanitare, am trecut de camera de conferințe și am oprit în fața ușilor deschise ale sectorului de terapie intensivă de la pediatrie. Nu se afla nimeni acolo în acel moment, dar situația avea să se schimbe în curând.

— Ține minte, Hannah, aici te vei trezi mâine după operație.

Hannah a făcut câțiva pași în salon. Am urmat-o. Monitoare, aparate pentru susținerea respirației, tuburi de ventilație și cărucioare cu dispozitive medicale stăteau aliniate lângă perete. Încăperea mirosea a dezinfectant, ca la urgențe. Îmi era îngrozitor de greu să mi-o imaginez pe Hannah acolo. Dar m-am chinuit să o fac.

— O să stai într-unul dintre aceste paturi, iar eu voi dormi aproape de tine, în fotoliul acela mare, albastru. Vei avea prinse de corp câteva tubulețe, ca să te ajute să respiri, iar altele ca să-ți fie mai ușor să dormi. Vei auzi mai multe bipuri și sunete de genul acesta. O asistentă va fi mereu lângă noi, ca să se asigure că totul e în regulă

— Vreau să vină asistenta Katie sau asistenta Amy, a spus Hannah, iar la operație vreau să port pantofii mei roșii. Vezi să nu uiți să le spui asta și doctorilor.

— Eu am să le spun. Hannah, dar nu sunt sigură că se va putea.

— Asta nu e corect, s-a smiorcăit ea, bătând cu piciorul în podeaua acoperită cu linoleum. Prea multe reguli are operația asta! Nu pot să mănânc seara. Nu pot să port „cămășuța pijamăluță”. Nu pot să port nici pantofiorii roșii. Nu e corect! a repetat ea.

— Înțeleg ce vrei să spui, Hannah. Sunt cam multe reguli. Eu am să le spun ce-ai zis tu și vom vedea ce se poate face.

Ne-am continuat plimbarea: am trecut de camera de joacă, după colț am făcut o scurtă oprire ca să alegem un exemplar din raftul cu cărți, iar apoi am trecut iar colțul. Aceasta era cea mai aglomerată stradă din cartier: camerele erau una câte una pline de copii bolnavi însoțiți de familiile lor. Când treceam pe acolo unii părinți ridicau ochii în direcția noastră și aveam astfel un schimb de priviri, care sugera deznădejdea, zăpăceala sau pur și simplu compătimirea. Fiecare salon avea o altă poveste.

N-am încercat niciodată să aflu de ce se aflau aici fiecare dintre ei. Pentru mine era îndeajuns propria-mi poveste. Hannah a grăbit pasul. M-am străduit să mă țin după ea, stâlpul de care era agățată perfuzia se bălăngănea în același timp cu noi. Asistentele au exclamat la unison de îndată ce au văzut-o pe Hannah.

— Bebelușei Shondra i-a fost dor de tine, am auzit-o spunând pe infirmiera Patty, care se afla la biroul ei.

Un bebeluș micuț stătea într-un landou chiar în fața sectorului infirmierelor, iar scâncetele abia i se mai auzeau în toată zarva. Avea două luni, niște ochișori albaștri limpezi ca cerul părul castaniu și un botic ca un boboc de trandafir. Din păcate, se stabilise că suferă de un grav retard mental; nu avea să vadă sau să audă vreodată.

Părinții fetei le-au explicat infirmierelor că nu ar fi putut să aibă grijă de un astfel de copil.

Cei de la spital au întocmit toate actele necesare dar, până ce urma să i se găsească o familie adoptivă, bebelușul dormea în holul spitalului. Asistentele, ocupate mai mereu, hrăneau fetița, o schimbau, o legăneau și o țineau în brațe ori de câte ori puteau. În cea mai mare parte a timpului, dacă nu dormea, Shondra plângea.

— Stai liniștită, bebe Shondra, i-a șoptit Hannah, aplecându-se peste marginea landoului, aproape de chipul răvășit și crispat al fetei. Mami a ta se va întoarce în curând. Și ghici ce? Ți-am adus ceva de citit, a adăugat Hannah plină de speranță.

Plânsetele Shondrei s-au transformat în scâncete. Hannah o mângâia pe obrăjori și își băga degetul în pumnulețul încleștat al bebelușei. Shondra s-a oprit din plâns. Asistentele s-au uitat în altă parte când am ridicat-o pe Shondra din landou. Știu că nu aveau voie să mă lase să o ridic, dar erau recunoscătoare că le mai săream în ajutor. Când am cuibărit fetița la pieptul meu, n-am putut să nu mă întreb dacă și părinții ei s-au simțit la fel

de dezamăgiți de mersul vieții pe cât m-am simțit eu. Oare lucrurile rele n-ar trebui să se întâmple doar oamenilor răi? Oare cu ce am greșit, cu ce au greșit fetițele astea, încât să merite așa ceva?

Hannah se așezase deja pe jos, rezemată de zid, și aștepta. M-am așezat și eu lângă ea, cu mare atenție, și am pus-o pe bebe Shondra în poala mea și a lui Hannah. Hannah și-a luat cartea pe care o împrumutase de la bibliotecă și a deschis-o la prima pagină.

— A fost odată ca niciodată o prințesă, a început ea, inventând povestea ei preferată în vreme ce se prefăcea că citește.

Apoi, întorcând cartea, a ținut-o deschisă la prima pagină și a apropiat-o la câțiva centimetri de chipul Shondrei.

— Vezi, bebe Shondra, vezi? Este o prințesă frumoasă, la fel ca mine și ca tine. S-a întors cu fața către mine și mi-a zâmbit larg. Am sărutat-o pe creștet.

— Te iubesc, don'șoară, i-am șoptit.

— Știu, mami, știu, mi-a răspuns ea șoptit.

Cum stăteam așa, pe jos, ascultând-o pe Hannah în timp ce depăna povești în lumea lipsită de sunete a Shondrei, mi-am dat seama că și eu, la rândul eu, depănasem povești pentru urechi surde.

Adevărul nu ținea seama de așteptările mele, de felul în care eu credeam că trebuie să se desfășoare lucrurile. Era ceea ce era. Exact așa cum se întâmplase în camera de urgențe, când faptul că am pierdut sarcina mi-a permis să o pot însoți pe Hannah să i se facă radiografia... Atunci mi s-a readus la cunoștință că așteptările mele, povestea pe care o țeseam în jurul adevărului, făceau ca întâmplările să pară mai bune sau mai rele, corecte sau greșite, drepte sau nedrepte.

Mi-am mai dat seama de un lucru, acum, în timp ce o priveam pe bebe Shondra, care adormise în poala lui Hannah. Hannah simțea că fiecare fetiță era o comoară și

că dragostea nu era doar o poveste pe care ea o inventase; era ceva ce se născuse dintr-un mare adevăr. Dragostea *este* mai puternică decât o tumoare sau pierderea vederii, iar Hannah cunoștea prea bine acest adevăr și se încredea în el.

Loc pentru adevăr

În blocul preoperator era forfotă mare. Oameni care își cunoșteau bine treaba, îmbrăcați în halate albe, impecabile, mișunau în jurul nostru. Imensele uși din metal ale sălii de operație se închideau și deschideau întruna, iar anestezista și-a făcut și ea apariția.

O țineam pe Hannah pe genunchi, o simțeam moale și lipsită de vlagă. Ochii îi erau deschiși și i se roteau alene în cap. Era învelită cu păturica roz și nu purta nimic altceva decât pantofiorii ei roșii. Cu o oră în urmă, refuzase să poarte cămașa de spital.

— Nu este frumoasă și nici nu se potrivește cu pantofii mei, mi-a spus ea.

— Cum se simte? m-a întrebat anestezista, cuprinzând încheietura lui Hannah ca să-i ia pulsul.

— Pantofii mei, a spus Hannah cu o voce stinsă.

— Ce spune? a întrebat doctorița.

— Hannah este neliniștită că o să-i dați jos pantofii, i-a explicat Claude. S-a înțeles cu chirurgul că îi va purta tot timpul cât va dura operația.

— Da, știu despre ce-i vorba, a spus anestezista.

— Pesemne ești un pacient cu totul special, Hannah. Doctorul Saad ne-a ordonat în mod expres să îți dăm voie să porți pantofiorii roșii. Nu o să uit asta.

Hannah a dat din cap și și-a închis ochii. Doctorița i-a mai injectat niște sedativ în perfuzie. Capul lui Hannah a căzut pe pieptul meu cu un zgomot înăbușit. Mi-am ținut respirația cât am putut. Hannah nu se mai mișca. Ușile sălii de operație s-au deschis larg, din nou, lăsând să intre două asistente care aduceau cu ele o targă acoperită cu un cearșaf alb. Una dintre ele s-a aplecat, a cuprins-o pe Hannah și a ridicat-o de pe genunchii mei. A așezat-o în mijlocul cearșafului, apoi asistenta i-a acoperit partea interioară a corpului cu o pătură de spital.

O cercetam pe Hannah din priviri, căutând un semn că își dădea seama că era luată de lângă mine. Nici măcar nu s-a clintit. Părea atât de micuță, rătăcită cumva pe o întindere albă. M-am străduit să-mi alung din minte gândul că poate deja murise. Era pentru prima oară în ultimele cinci zile când se afla mai departe de mine, și nu doar la o distanță de câțiva centimetri. M-am trezit suspinând. Claude m-a ținut în brațe în timp ce priveam cum asistentele o duceau pe Hannah în sala de operații, întinsă pe targă. Ușile s-au deschis pentru ca Hannah și însoțitorii ei să intre, iar apoi s-au închis ermetic în urma lor. Eu și Claude am rămas înmărmuriți, aproape că nici nu ne venea să credem ce se întâmpla. După un minut, ușile s-au deschis din nou și spre noi s-a îndreptat una dintre asistente. Mi-a înmănat pantofii lui Hannah, băgați într-o pungă transparentă din plastic.

— Era sedată complet în clipa în care i-am scos, mi-a spus ea. Vedeți să ajungă la asistenta de la recuperare, ca să-i putem pune înapoi înaintea ca fetița să se trezească.

Mi-a zâmbit înțelegătoare.

— Se află pe mâini bune. Totul va fi în ordine, mi-a spus ea încetișor înainte să plece.

Claude și cu mine am fost conduși în sala de așteptare, într-o încăpere ferită privirilor de niște draperii. Era un loc strâmt, nu încăpeau în el decât două scaune și adevărul.

În prima oră, am plâns neconținut unul în brațele celuilalt. Când lacrimile ne-au secat, am început să vorbim. Ani la rând, l-am iubit pe Claude atât de profund și de incomplet, pe cât am fost în stare. Încă din clipa în care ne-am cunoscut, m-am simțit atrasă de el, la fel cum un băiețel nu se poate abține să nu-și apropie vârful degetului de o flacăară. Îmi păruse înțelept și matur în comparație cu ceilalți băieți sau bărbați pe care-i știam. Era cinstit, muncitor și frumos. Totodată, mi se părea adesea că fusese puternic rănit cândva și întrezăream în el urmele unei furii neobișnuite. La fel eram și eu. Pe noi

ne-a unit ceva legat de suferințele și năzuințele din trecutul fiecăruia. Ne-am căsătorit când eu eram încă la facultate, aveam douăzeci de ani, iar el douăzeci și cinci.

Cum stăteam așa, agățați unul de celălalt în așteptarea unei vești din partea chirurgului, Claude și cu mine eram amândoi siguri de un lucru: copiii noștri erau mai importanți decât orice altceva s-ar fi ivit vreodată în viețile noastre. Ei erau motivul pentru care ne aflam acolo, împreună, și ne doream să ne bucurăm în continuare unii de ceilalți. Acest adevăr cântărea atât de greu, încât orice îndoieli sau temeri am fi avut acum, acestea, pur și simplu dispăruseră.

— Hai să încercăm să mai facem un copil cât de curând, mi-a spus Claude. Am dat din cap în semn că da, cu fața îngropată în umărul lui.

O sămânță de muștar

Laurajane, noul pastor al micuței noastre biserici metodiste, stătea de cealaltă parte a patului lui Hannah, în fața mea. Era cu totul altfel decât ceilalți lideri parohiali pe care îi cunoscusem la viața mea. Avea treizeci și unu de ani, la fel ca mine, era scundă, avea un trup împlinit, iar șuvițele de păr roșcat și creț păreau imposibil de împlânzite. Purta o rochie lungă și verde din catifea, iar la gât avea o cruce din aur, prinsă de un lănțișor. Își îndesase în pumn un șervețel de hârtie, pentru că ochii i se umpleau neconștient de lacrimi.

Cu două zile în urmă, chirurgii îndepărtaseră din abdomenul lui Hannah o tumoare de mărimea unei mingi de fotbal mai micuțe. Acum, ea stătea întinsă pe pat, cuplată la un aparat respirator și puternic sedată. De sub păturica roz se vedeau ieșind tuburi din plastic și vârfurile pantofilor ei roșii. Suspendate de tavan și atârând deasupra patului erau acele monitoare pe care puteai observa, ba urcând, ba coborând, niște linii verzi. Nu se auzeau alte sunete în încăperea în afara bipurilor intermitente și a pufăitului periodic al aparatului respirator.

Laurajane și-a plecat capul și a început să se roage. Am închis ochii și am încercat să-mi pun gândurile în ordine. Minte mea era cât se poate de ciudată. Uneori îmi lucra cu o eficiență demnă de admirat, descifram cu claritate pufăielile, clicurile și bipurile aparatelor, atât de rapid încât acestea ajungeau să nu mă mai sperie. Alteori nici măcar nu puteam să-mi aduc aminte când mâncasem ultima oară.

Aveam nevoie cu disperare de cineva care să-mi poarte de grijă. De când cu operația lui Hannah, nu apucasem să dorm mai mult de câteva ore și, doar cu o zi în urmă, corpul meu expulzase micuța formă de viață care crescuse în mine și murise între timp. Știam că nu aveam cum să-i

cer lui Claude mai mult de atât. După cinci zile în care a trebuit să se descurce singur cu slujba, cumpărăturile, cu telefoane și vizitele la spital, și tot acel du-te vino cu Will la spital, la locurile de joacă și acasă, era și el la fel de extenuat ca și mine.

Cel puțin mama mea se afla acum aici. Ea și Will urmau să se mute, chiar peste drum de spital, la Casa lui Ronald McDonald, o clădire frumoasă în care Will putea să se bucure de o mulțime de jucării și să se implice într-o sumedenie de activități care aveau să-l țină ocupat. Claude urma să doarmă în continuare acasă. Cu atât mai bine, dacă stau să mă gândesc. De-a lungul anilor, mama și soțul meu nu reușiseră să se înțeleagă, iar eu nu aș fi putut să-mi asum din nou rolul de intermediar împăciuitor, în niciun caz în condițiile date.

Unul dintre monitoare a început să piuie. Mi-am dat seama că nu mai eram atentă la ceea ce se întâmpla în jurul meu. Piuiala s-a oprit. Am încercat din nou să mă concentrez pe cuvintele lui Laurajane. Era prea târziu.

— Amin, a spus ea.

Am deschis ochii. Pe obrajii lui Laurajane se prelingeau șiroaie de lacrimi și i se strângeau sub bărbie. Se uita la mine ca și cum ar fi fost pe punctul de a spune ceva; încă nu o cunoșteam într-atât de bine încât să-mi dau seama despre ce putea fi vorba.

Zile la rând, oamenii mi-au tot spus: „Dumnezeu nu ne dă mai mult decât putem duce”. Speram ca Laurajane să nu înceapă să-mi spună și ea același lucru. Știam că aceste cuvinte erau menite să îmi aducă alinare, dar îmi era îngrozitor de greu să accept că tot ceea ce se petrecuse cu Hannah și cu familia noastră făcea parte dintr-un binevoitor plan ceresc. Mai bănuiam și că, atunci când oamenii rosteau astfel de cuvinte, se consolau, în secret, pe ei înșiși, imaginându-și că, de vreme ce *ei* nu ar fi putut duce o astfel de povară, atunci Dumnezeu nu le-ar fi hărăzit o astfel de soartă.

„Nu am de ales!” îmi venea să urlu. Nu puteam să mă înconjur de un zid care să mă ferească de durere și teamă. Să le întorc spatele celorlalți însemna să-i întorc spatele lui Hannah. Indiferent cât de prost ar fi mers lucrurile, așa ceva nu puteam să fac.

Laurajane și-a dres glasul și a mai luat un șervețel.

— Îmi pare rău, a spus ea încetșor, oprindu-se o clipă ca să-și sufle nasul, dar nu pot să te mint. Vreau din tot sufletul să gădesc o logică în ceea ce vi se întâmplă, dar nu reușesc sub nicio formă să pricep de ce trebuie să treacă cineva prin așa ceva.

M-am făcut preot din dragoste și credință față de Dumnezeu, dar când văd prin ce treceți, nu mai sunt sigură că sunt potrivită pentru așa ceva. Toată această poveste pur și simplu nu se potrivește cu ceea ce credeam eu că știu despre El. Este greu de crezut că Dumnezeul pe care eu îl iubesc ar permite vreodată ca un copil să sufere în acest fel.

Nu mă puteam hotărî dacă să o sărut sau să cad în genunchi. Modestia acestei femei și puterea cu care a dat glas nedreptății și disperării pe care eu le trăiam m-au făcut să mă simt profund ușurată. Atunci mi-am dat seama că nu aveam nevoie de cineva care să mă facă să mă simt mai bine; aveam nevoie de oameni ca Laurajane, care erau dispuși să stea alături de mine și să privească cruntul adevăr.

O tăcere mai adâncă

Claude și cu mine stăteam pe niște scaune uzate din plastic. Într-un fost depozit pentru articole sanitare, care trecea acum drept cameră de conferințe. Doctorul Kalamaker și colaboratorul acestuia, Dr. Bekele, răsfoiau printre dosarele și hârtiile împrăștiate pe masa din fața lor. Erau specialiști în oncologie și lucrau în clinica de pediatrie atașată spitalului. Se ocupau acum direct de cazul lui Hannah. Infiriera care stătea lângă Jill, asistenta socială a clinicii, încerca din greu să pară relaxată, dar fără succes. Claude și cum mine ne țineam de mână și stăteam atât de aproape unul de celălalt încât picioarele scaunelor noastre erau suprapuse.

Doctorul Kalamaker a ridicat o hârtie mai lungă dintr-un morman aflat în fața lui.

— Am primit raportul de la laboratorul de analize din California, a spus el încet, apoi și-a ridicat privirea către mine și Claude.

Am rămas foarte, foarte tăcută; știam că adevărul avea să mi se prezinte sub o cu totul altă formă, necunoscută mie până atunci.

Claude m-a strâns mai tare de mână și s-a apropiat și mai mult de mine, atât de mult încât mai că se așezase pe scaunul meu. Asistenta a privit în altă parte. Jill și-a încrucișat picioarele.

Se întâmpla ceva. Simțeam cum greutatea corpului meu mă apăsa și îmi țintuia coloana vertebrală de spătarul scaunului. Eram conștientă cum aerul îmi intra și ieșea din plămâni, cum inima îmi bătea în piept cu putere, însă dobândisem o stare de luciditate care se întindea dincolo de trupul meu, dincolo de gândurile mele. Deși continuam să mă uit fix în ochii doctorului Kalamaker, aveam sentimentul că pot privi toată încăperea, pe Hannah în camera ei din celălalt capăt al culoarului, apoi imensa clădire a spitalului. Am sfârșit

prin a-i putea vedea pe toți cei pe care-i iubeam și toate lucrurile care-i înconjurau, de parcă întreg universul era redus la un singur loc.

— Veștile nu sunt pe atât de bune pe cât am sperat. Tumoarea este canceroasă. Se numește *tumoare rabdoidă* și este localizată la nivelul rinichilor. Este malignă, agresivă și rară, dar există șanse de 20% să intre în remisie. Ținem legătura cu o clinică din Washington, unde a fost tratată o fetiță diagnosticată cu aceeași boală cu 15 luni în urmă. Aceasta e o veste bună, în condițiile în care cei mai mulți pacienți mor în mai puțin de un an de la identificarea afecțiunii.

Doctorul s-a oprit. Încăperea era cufundată în tăcere. Scaunul cuiva a scârțâit pe podea. Cineva a tușit ușor. Patru perechi de ochi erau îndreptate către noi. Liniștea devenise tot mai apăsătoare, mai adâncă, iar asistenta și-a întors politicos privirea, mâhnită. Claude fixa cu privirea un punct undeva în fața lui, fără să spună nimic.

Oricât de liniște era în cameră, în mine parcă se așternuse o tăcere și mai profundă; sufletul meu săltase dincolo de diagnostic, de pronostic și de tratament. *Știam că Hannah avea să moară și nu-mi era teamă.*

Nu-mi dădeam seama unde a dispărut toată frica din mine. Știam doar că, dacă Hannah avea să moară nu-mi rămânea decât să înfrunt adevărul și să fac în așa fel încât să profit de timpul care ne mai rămăsese la dispoziție.

Mai știam și că voiam să o știu acasă, atunci când va veni momentul, să o las să plece ușor, fără dureri apăsătoare și chinuitoare.

Am lăsat vorbele să-mi iasă din gură, parcă vorbeam cu sufletul:

— Doctore Kalamaker, când va fi clar pentru toată lumea că Hannah a suferit destul, când va fi pregătită să moară, o veți ajuta să-și ia la revedere?

Claude s-a întors și m-a privit. La fel au făcut și ceilalți. Doctorul Kalamaker m-a analizat cu atenție, fără să-mi răspundă.

A răspuns, în schimb doctorul Bekele.

— Vă dați seama, totuși, că sperăm că boala lui Hannah să intre în remisie. Avem de gând să facem tot posibilul ca s-o ajutăm. Jill și asistenta au încuviințat din cap, cu milă și o vagă urmă de nădejde.

Știu că pesemne erau toți îngroziți de întrebarea mea; chiar și o parte din mine a rămas împietrită. Chiar dacă știam, undeva în inima mea, că Hannah avea să moară, oare când am dat drumul acelor vorbe nu a fost ca și cum aș fi acceptat asta fără tăgadă? Nu mi se părea. Nu renunșasem în totalitate la posibilitatea ca Hannah să se vindece. Pur și simplu îmi asumam un adevăr care era oricum valabil în cazul tuturor: cu toții murim, fie că suntem pregătiți, fie că nu. Faptul că știam că Hannah urma să moară nu avea cum să-i *provoace* moartea, la fel cum negarea gravității situației nu avea cum să *prevină* moartea ei. Adevărul ar fi ieșit la iveală, oricare ar fi fost el. Singura alternativă pe care o aveam la îndemână era să hotărâsc felul în care aș fi ales să fac față adevărului.

Eu și doctorul Kalamaker ne uitam în continuare unul în ochii celuilalt. Ochii lui erau blânzi și plini de compasiune. Simțeam că poată să vadă direct în inima mea.

— Nu sunt dispus să mă dau bătut în fața acestei boli, a spus el în cele din urmă. Voi face tot ce-mi stă în putință ca să îi vin de hac acestei boli dar, dacă nu vom avea sorți de izbândă, sunt de acord să vă ajut cu ce mi-ați cerut.

Am fost cuprinsă de un val de ușurare. Nu doar că reușisem să dau glas celei mai adânci dintre temerile mele, dar mai găsisem pe altcineva dispus să înfrunte adevărul alături de mine. Dacă Hannah avea să moară,

- PANTOFIORII ROȘII -

știam acum că nu voi fi nevoită să înfrunt singură această cruntă realitate.

Revenirea

Doctorii au scăzut treptat doza de sedativ administrată lui Hannah, apoi i-au scos din gât tubul care o ajuta să respire. După toate cele prin care trecuse, mai că nu-mi venea să cred cât de bine arăta. În ciuda faptului că slăbise mult și că vocea îi era răgușită, iar pe obraji i se mai vedeau semnele adânci de la banda adezivă cu care a fost fixat tubul respirator, Hannah își petrecea ziua râzând, stând de vorbă, sorbind suc și uitându-se la filmulețe cu Will. Ba chiar am reușit să-i spăl părul, folosind un bol de plastic și o mostră de șampon pentru bebeluși de care îmi făcuse rost una dintre asistente. Hannah a insistat să-i prind părul la spate, cu o fundă mare și roz.

Putea acum să mănânce și prima ei hrană solidă din ultima săptămână.

— Cina! a anunțat asistenta cu vioiciune, apoi a ridicat capacele felurilor de mâncare de pe tavă, pe care se aflau o porție de supă de pui, una de piure de cartofi și câteva pâhăruțe cu budincă și jeleu de fructe.

Hannah s-a încruntat. Nu era deloc impresionată. Și-a băgat degetul în piureul de cartofi și și-a încrucișat brațele peste piept.

— N-ai să vezi. Mărie! Nu mănânc așa ceva. Vreau pizza, a spus ea.

Asistenta a zâmbit.

— Hannah, doctorii au comandat mâncărurile acestea pentru tine deoarece îți va fi mai ușor să le mănânci, n-o să te doară burtica și gâtul. Măine, poate, ai să mănânci și niște pizza.

Hannah s-a uitat fix la asistentă vreo zece secunde. Aceasta nu s-a clintit din loc.

— Aduceți-l pe doctorul Tony, a ordonat Hannah.

Când doctorul Tony a venit, asistenta i-a explicat cum stătea treaba. Doctorul bătea cu degetul în clipboard-ul

său, în același fel în care o făcuse și în acea primă dimineață, când Hannah l-a întrerupt din procedura lui obișnuită. A avut un schimb de priviri cu Hannah.

— Ei, bine, a spus el într-un sfârșit. Eu sunt italian, deci înțeleg prea bine de ce Hannah vrea pizza. Și eu tot asta aș fi vrut să mănânc dacă n-aș mai fi mâncat ceva de multă vreme.

După douăzeci de minute, de la bufet ne-a fost trimisă o altă tavă. Asistenta a așezat-o pe masa din fața lui Hannah. Doctorul Tony și-a băgat capul pe ușă și mi-a făcut cu ochiul, zâmbind cu gura până la urechi.

— Pam-paaam! a făcut Hannah când a ridicat capacul. A chicotit veselă, și abia atunci am înțeles de ce zâmbea complice doctorul Tony.

În mijlocul tăvii se aflau două felii de pizza și o cupă cu înghețată de ciocolată.

Mirosul de acasă

La exact două săptămâni după ce am traversat parcare cu Hannah în brațe și am dus-o la urgențe, am adus-o înapoi acasă. Era o seară frumoasă de vară când am parcat mașina pe alea din fața casei. Cu toate că Hannah și Will băteau din palme și se bucurau de mama focului, o parte din mine ar fi vrut să poată face cale întoarsă și să dea bir cu fugiții. Boala lui Hannah și însăși viața mea păreau mult mai ușor de controlat în spital. Acum, văzând ușurarea de pe chipul lui Claude în timp ce scotea gențile din portbagaj, îmi închipuiam că el se aștepta ca lucrurile să revină la normal. Problema era că eu, una, nu-mi mai aminteam ce înseamnă „normalul”.

Când am trecut pragul casei noastre, până și mirosul căminului mi s-a părut altfel decât mi-l aminteam eu. Treceam dintr-o cameră în alta și-mi vedeam viața cu alți ochi. Mă întrebam ce se întâmplase, oare, cu femeia care trăia înainte aici; părea de necrezut că a fost cândva vorba chiar de mine. Am conștientizat faptul că vechile mele obiceiuri – întâlnirile de vinerea dimineața cu celelalte mămici, ieșirile la joacă cu copiii, mersul la biserică duminica – totul aparținea acum de viața frumoasă a altcuiva, nu a mea.

Eu nu mai aveam idee ce însemna viața mea, dar pentru mine era clar că nu avea să mai fie la fel.

Hannah părea și ea puțin nesigură. A intrat încetișor în casă, a urcat scările și s-a oprit liniștită în pragul ușii de la camera ei. Will a năvălit în spatele ei, cu brațele pline de păpuși, cărți și jucării din pluș pe care oamenii ni le-au trimis la spital.

— Hannah, hai să găsim un loc pentru noile tale cadouri, i-a spus el.

— Bine, a fost ea de acord.

În timp ce Claude termina de scos ce mai era prin mașină, eu am început să fac loc pe raftul de la spălătorie

pentru cutii pline cu tifoane, soluții dezinfectante, fiole de ser fiziologic și heparină, seringi și căsucețe medicale și un container roșu aprins pe care scria „Materiale periculoase – gunoaie și resturi medicale”. Înainte aveam la dispoziție personalul de la un întreg etaj al clinicii care se ocupa de Hannah, iar acum nu aveam decât un mic spațiu deasupra mașinii de spălat și a uscătorului pentru câteva articole sanitare.

Am auzit câteva hohote de râs venind din camera lui Hannah.

Când am tras cu ochiul, am văzut că tot conținutul cutiei cu costume inedite ale lui Hannah era împrăștiat prin cameră. Tot căutând să pună lucrurile surioarei lui la locul lor, Will a dat peste o perucă cu păr blond, scurt. Și-o pusese pe cap, iar peste ea – coronița cu strasuri a lui Hannah, și dansa acum prin cameră; se chinuise să intre într-un costum de balerină cu paiete strălucitoare albastre și fustița în culorile curcubeului. Hannah se rostogolea pe jos râzând, nu se mai putea ține pe picioare. Și eu am început să râd. Auzind hărmălaia, Claude a urcat și el fugind scările și ni s-a alăturat.

În urechi îmi răsunau râsetele noastre și m-am simțit ușurată la gândul că eram împreună, că puteam simți atâta iubire și bucurie într-un moment atât de obișnuit. Atunci mi-am dat seama că acasă nu înseamnă doar un spațiu familiar în care te poți întoarce mereu; acasă e sentimentul de apartenență pe care îl trăiești, *oriunde* te-ai afla, atunci când știi că ești iubit.

Mai presus de frică

Noi două traversam parcare, în drum spre locul unde Hannah urma să treacă prin cea de-a doua ședință de chimioterapie. Era începutul lui septembrie, cam cu o săptămână înainte să împlinească trei ani. Bătea cu pantofiorii ei roșii în asfalt, în timp ce mergea alături de mine. Își luase cu ea ghiozdănelul pentru sandvișuri cu Mica Sirenă, în care avea biscuiți graham și suc de mere. O țineam de cealaltă mână, încercând să fiu atentă la mașinile care căutau un loc de parcare în spațiul înțesat de vehicule.

— Mami, copiii mor vreodată?

Mi-a pus întrebarea cu aceeași intonație pe care ar fi folosit-o și dacă ar fi vrut să afle de unde vin bebelușii, fără teamă sau neliniște. Și-a întors fața spre mine, așteptând un răspuns din partea mea. Am uitat cu totul de mașinile din parcare și de perfuziile care ne așteptau în clinică. Întrebarea lui Hannah, atât de apăsătoare, mi se înfipse ca un pumnal în inimă.

Nu i-am răspuns imediat. Aș fi vrut să-i pot spune că nu, copiii nu mor, iar dacă totuși o fac, așa ceva se întâmplă atât de rar, încât în niciun caz nu trebuia să-și facă tocmai *ea* griji.

Dar știam că nu acesta era adevărul iar Hannah îl știa și ea. Deși întrebarea ei părea simplă, parcă ar fi căzut ca o picătură grea pe suprafața netedă a unui lac foarte adânc. De fapt, Hannah nu mă întreba dacă, într-adevăr, copiii mor. Mă întreba dacă eram dispusă să accept că *ea* ar putea să moară, întrebându-se dacă numai ea știa asta, sau dacă și eu eram dispusă să aflui.

— Da, Hannah, uneori și copiii mor, am răspuns eu în șoaptă.

O altă picătură a tulburat suprafața liniștită a lacului. M-am trezit întrebând-o ceva, aproape fără să-mi dau seama.

— Știi ce se întâmplă atunci când mor?

Tăcere; nici măcar o respirație.

— Îhâm, a spus ea. Merg în Rai și stau lângă Doamne-Doamne. M-a apucat mai strâns de mână și a început să sară pe trotuar ca un iepuraș.

*

Adevărul este cumplit și necruțător. Nu-l putem schimba, dar putem schimba felul în care alegem să-l trăim. Să faci greșeli, să nu fii iubit și să mori, toate acestea sunt experiențe strâns legate de natura umană; la fel de firesc este și să ne temem de ele. Dar înfruntând aceste temeri, avem o șansă de a pătrunde dincolo de ele. Când suntem dispuși să ne descurcăm cum putem mai bine pornind de la ceea ce știm, să fim sinceri față de noi înșine și ceilalți, în conformitate cu cine suntem și ce contează cu adevărat pentru noi, abia atunci putem spune că ne aparține viața pe care o trăim și iubirea pe care-o primim.

Bucuria
***Cum să o găsești în cele mai întunecate
locuri***

*Cei care ezită înainte de a face orice pas își va petrece o
mare parte din viață... stând într-un picior.*

— Proverb chinezesc

Ziua lui Hannah

Stăteam în bucătărie și ascultam hohotele de râs care se auzeau din cealaltă cameră. Mă simțeam atât de împăcată, încât îmi venea să plâng. Trecuse cam o lună de când am aflat diagnosticul lui Hannah și în tot acest timp am așteptat cu multă nerăbdare ca această zi să vină; m-am lăsat cuprinsă de o stare ciudată, un amestec de bucurie și anxietate, iar o întrebare anume părea să nu-mi dea pace: oare aceasta avea să fie aniversarea de trei ani a lui Hannah sau ultima ei aniversare? M-am torturat tot întrebându-mă dacă să-i serbez ziua într-un mod cât mai simplu sau să pun la cale o petrecere ceva mai nare, în cazul în care n-avea să prindă o altă aniversare. Când am întrebat-o pe Hannah cum dorea să-și sărbătorească ziua, mi-a răspuns:

— Vreau o petrecere la care să am un tort cu Mica Sirenă, să nu fie prea mulți oameni și nici prea multe cadouri.

— Dar dacă ai putea să faci orice ți-ai dori? am întrebat eu. De pildă, să mergi la *Sesame Street Live*² și să-ți chemi toți prietenii?

— Nu, mami, a insistat ea. Vreau o petrecere la care să am un tort cu Mica Sirenă, să nu fie prea mulți oameni și nici prea multe cadouri.

Scotoceam printr-un sertar după cutia cu lumânările pentru tort, iar copiii chicoteau și vorbeau de ale lor.

Încă nu-și recăpătaseră complet suflul după alergătura de mai devreme prin curtea din spatele casei, unde s-au prefăcut a căuta o comoară pierdută. Și cât farmec se citea pe chipul lor atunci când vedeau ce de comori absolut încântătoare „au descoperit”: diademe cu strasuri,

---

² Emisiune dedicată celor mici și care se desfășoară în direct în cadrul turneului Caravana Sesame Street, având la bază conceptul emisiunii televizate *Sesame Street*. Protagonistele show-ului sunt nimeni altele decât personajele Muppets, foarte populare în rândul copiilor.

brățarele aurii zăngănitoare și coliere din mărgeluțe de plastic. Mai devreme, s-au jucat cu niște nuiele din lemn, pe care le-au transformat în baghete magice cu ajutorul unor panglici în culori stridente, sclipici și un strop de lipici. Acum, se atingeau în creștetul capului unul pe celălalt cu baghetele fermecate.

Pe mămici abia le auzeam, vorbeau încetișor într-un colț, savurând câte o cafea. Din când în când, mamele se mai rupeau de conversație ca să arunce câte o privire dezaprobatoare spre micii vânători de comori, a căror joacă dădea uneori semne că scapă de sub control. Inițial, toți cei care au acceptat invitația s-au simțit ciudat odată ajunși la noi, dar acum lucrurile intraseră pe făgașul normal, iar această normalitate mă bucura enorm. Copiii au salutat-o pe Hannah oarecum nesiguri, cu timiditate. Era evident că li s-a atras atenția înainte să vină că Hannah tocmai suferise o intervenție chirurgicală și era foarte posibil ca ea încă să se simtă rău. Mamele m-au îmbrățișat și ele cu aceeași timiditate, de parcă n-ar fi știut dacă să mă felicite sau vă-mi transmită condoleanțe. Le înțelegeam, pentru că nici eu nu știam exact cum să reacționez; îmi venea să râd și să plâng în același timp.

Hannah a fost cea care a spart gheața și ne-a făcut să revenim la vechile noastre obiceiuri.

— Hei, ce ziceți, vreți să-mi vedeți cicatricea? a spus ea, aplecându-se să-și ridice marginea rochiței.

— Adică ai voie să ne-o arăți? a șoptit prietena ei Jackie, făcând ochii mari, neîncrezătoare.

— Cum să nu? E doar o operație, i-a răspuns Hannah.

Și-a ridicat poala rochiței și a ținut-o sub bărbie, lăsând la vedere dunga de un roșu vinețiu, care se întindea de-a lungul abdomenului ei și care purta încă urmele copcilor. Curioși din fire, copiii s-au strâns grămadă, cât mai aproape de ea și au exclamat uimiți: „Oooohh!” și „Ahaaam!”.

Una dintre mame s-a întors către mine și m-a întrebat încet:

— Ești sigură că nu te deranjează?

— Dacă pe ea nu o deranjează, nu văd de ce m-aș supăra eu, am răspuns eu zâmbind și ridicând din umeri.

— Te doare? a întrebat-o unul dintre copii.

— Nu așa de tare, i-a răspuns Hannah. Doctorii mei mi-au dat medicamente și pizza, așa că m-am făcut bine mult mai repede.

— Oau, vreau să fac și eu operație! a spus alt copil. Ceilalți au dat din cap aprobator.

A urmat o scurtă pauză, după care Jackie a întrebat:

— Hannah, poți să te mai joci ca înainte?

— Sigur că da, prostuțo! a spus Hannah. Doar e o petrecere, nu-i așa?

Toată lumea a izbucnit în râs. Neplăcuta vrajă fusese desfăcută, iar petrecerea putea să înceapă.

Am găsit cutia cu lumânări în sertar, am luat trei și le-am pus pe marginea platoului pe care se afla tortul. M-am uitat să văd cum arată și am zâmbit. Tortul de față nu era unul obișnuit, făcut la comandă într-un laborator de supermarket: era capodopera mea și a lui Hannah. Pe el erau figurine din plastic, Mica Sirenă și Prințul Eric, ținându-se de mână; cei doi stăteau în mijlocul unei insule cafenii din glazură înghețată, aflată în mijlocul unei mări turcoaz, și ea din cremă înghețată. Hannah făcuse găurele cu degetul pe toată suprafața tortului, pe care le-am umplut ulterior cu bucățele de ciocolată. Așa a vrut să se asigure că toate felurile de glazură aveau același gust.

Am aprins lumânările. Dimensiunea tortului le făcea să pară minuscule. Trei nu reprezenta un număr suficient de mare pentru lumânările unui tort și cu atât mai puțin, suficienți ani pentru o viață de om. Lacrimile pe care am încercat să mi le înfrâng până atunci mi s-au adunat în colțul ochilor. Am clipit repede. Nu puteam să plâng tocmai acum. Aș fi stricat cel mai frumos moment al zilei.

Am respirat adânc și am ridicat tortul, am încercat să arborez un zâmbet și am intrat în sufragerie. „Mulți ani trăiască...” Răsetele și conversațiile au încetat și toată lumea mi s-a alăturat. Am făcut slalom printre copii, baloane și fâșii de hârtie multicoloră, atât de concentrată să ajung cu tortul la masă, fără să dau peste cineva, încât nici n-am avut timp să observ ce făcea Hannah. Când, în sfârșit, am ridicat privirea, zâmbetul atent construit mi-a dispărut de pe față.

Spre deosebire de toți ceilalți din jurul ei, Hannah nu zâmbea. Avea un aer solemn, liniștit, aproape că nu se mișca. Doar privirea îi trecea de la o persoană la alta, zăbovind asupra fiecărui invitat în parte, ca apoi să se oprească asupra mea. Pentru o clipă, am crezut că s-a întâmplat ceva: mă gândeam că era obosită sau tristă, sau poate că bucuria fusese prea greu de suportat pentru ea. Abia apoi m-am dat seama că Hannah nu era deloc nefericită, ci pur și simplu încerca să cuprindă cu sufletul fericirea nemărginită a acestui moment. Lumea aproape că terminase de cântat „La mulți ani”, iar copiii cu obrajii îmbujorați și ochii strălucind de veselie și-au întors privirile către ea. Ea a zâmbit ușor, conștientizând că acest moment avea să se transforme într-o amintire de neuitat. Toată lumea aștepta. A urmat o tăcere mai lungă. Ceilalți copii au început să se fâțâie pe lângă ea, nerăbdători.

— Pune-ți o dorință, Hannah, a strigat cineva.

Hannah s-a uitat la mine. Ochii ei parcă mă ardeau în interior. Adulții nu mai zâmbeau. Copiii nu se mai fâțâiau. Toată lumea se uita la Hannah. Hannah se uita la mine.

Întreaga încăpere parcă era suspendată într-un moment de solemnitate, la fel ca acela dintr-o biserică în care, după ultimul „amin”, congregația pare pătrunsă de un sentiment de plenitudine, greu de redat în cuvinte. Într-un sfârșit, Hannah și-a făcut curaj și a suflat în lumânări, stingându-le pe toate dintr-o suflare. Chiar și în

acel moment, a continuat să se uite în ochii mei. Am simțit atunci că sunt pe de-a întregul alături de ea, m-am simțit atunci mai *aproape* de ea decât de oricine altcineva, în întreaga mea viață.

Hannah a reușit să stingă lumânările dintr-o singură suflare și la fel de repede să-mi deschidă inima. Am aflat atunci că există o bucurie aparte dincolo de fericire, râsete zgomotoase și zâmbete de complezență. Esența acelei bucurii era tăcerea; era vorba de o liniște adâncă, una care putea fi inspirată pe de-a întregul, care mi se scurgea prin tot corpul și îmi umplea fiecare particulă din organism.

Anticiparea

Îmi venea să îngenunchez, să sap o groapă și să mă îngrop în recunoștință. Asta aș fi făcut dacă mi-aș fi putut lua privirea de la Hannah. Îmi făcea cu mâna de la fereastra autobuzului școlii; avea pe cap o șapcă roz de baseball, care-i stătea strâmb, pentru că se zbătuse să-și găsească un loc liber.

Din ziua în care doctorul Kalamaker ne-a spus că Hannah suferă de o formă de cancer pe care nimeni nu știa prea bine cum s-o trateze, eu și Claude am început să trăim un fel de paradox: practic, ne doream să facem tot posibilul să găsim o formă de tratament și voiam totodată să-i oferim fetiței noastre posibilitatea de a se bucura din plin de timpul care i-ar mai fi rămas de trăit. Claude și-a petrecut ore în șir pe internet sau la telefon, vorbind cu doctori și oameni, din toată țara, cu vaste cunoștințe în medicină. Purta mereu cu el o agendă groasă de 7 cm, în care își nota cu conștiinciozitate orice informație pe care o putea găsi și care avea legătură cu boala lui Hannah. Ai fi zis că era parțial convins că afecțiunea lui Hannah semăna cu o problemă de inginerie ceva mai greu de rezolvat; ca și cum ar fi fost în stare să-i dea de cap de îndată ce ar fi obținut informația de care avea nevoie.

Mai întâi de toate, ne-am dat seama că pentru o formă de cancer atât agresivă și de rar întâlnită și tratamentele erau la fel de greu de găsit.

Astfel că am ținut cont de regula doctorului Markoff și am încercat să ne descurcăm cu ceea ce știam în momentul respectiv. După ce am avut niște întrevederi cu medici din New York și Philadelphia, iar cu alții ne-am consultat telefonic, Claude și cu mine am căzut de acord să încercăm tratamentul cu chimioterapie pe care îl urmase și micuța din Washington, și care era încă în viață la 15 luni după ce i se stabilise diagnosticul. Ședințele de chimioterapie urmau să fie efectuate săptămânal, în

clinica special amenajată pentru așa ceva și care se afla la doar douăzeci de minute de casa noastră. Aveam încredere deplină în doctorii Kalamaker și Bekele și apreciam delicatețea cu care Jill, asistenta socială, a știut cum să se implice constructiv în viețile noastre.

Lui Jill i-a revenit neplăcuta sarcină de a-mi spune că Hannah nu va putea merge la grădiniță. S-a întâmplat imediat după operația micuței, când amândouă stăteam de-o parte și de cealaltă a patului lui Hannah.

— Am înțeles că vă pregătiți să o trimiteți pe Hannah la grădiniță de luna viitoare, a spus ea. Și-a dres glasul și s-a foit puțin în scaun. Vă dați seama că, totuși, chimioterapia va slăbi puternic sistemul imunitar al lui Hannah. Nici nu se pune problema să poată merge la grădiniță a adăugat ea, așezându-și ușor mâna pe brațul meu.

Am stat o clipă ca să mă obișnuiesc cu ceea ce auzisem. Știam că avea dreptate, însă, pentru mine, Hannah era în primul rând fetița mea de trei ani, și abia apoi un pacient cu o boală cancerigenă.

— Nu cred că înțelegeți, am spus eu. Nu o voi priva de bucuria de a merge la grădiniță, după ce a trecut printr-atâtea. Știți, își dorește foarte mult să meargă cu autobuzul și în tot felul de excursii cu prietenii ei. Sunt dispusă să fac orice ca să-i îndeplinesc dorința.

Jill nu părea că ar vrea să renunțe.

— Oamenii sunt capabili să facă lucruri nemaipomenite pentru copiii aflați în suferință, ca Hannah. Sunt sigură că putem aranja ceva astfel încât un autobuz școlar, unul gol, să vină la dumneavoastră acasă și să o ia la o plimbare. Hannah nici nu-și va da seama care-i diferența.

Am răs și am dat din cap dezaprobat. Mai mult ca niciodată, eram convinsă că aveam dreptate în această privință.

— Jill, nu am nicio îndoială că știi o groază de lucruri, dar dacă ai impresia că o vei duce de nas pe Hannah cu

un autobuz de școală gol, care să parcheze în fața casei noastre, atunci categoric nu știi *cum este ea*.

Hannah a mers la grădiniță din a doua săptămână după ce a împlinit trei ani. De îndată ce am luat decizia, toți au făcut tot posibilul ca lui Hannah să-i fie cât mai ușor. Educatoarele fetiței – doamna Fisher și doamna Forsythe – s-au întâlnit cu infirmierele de la clinică pentru a stabili ce se poate face ca Hannah să fie cât mai puțin expusă la microbi. Totodată, au convocat la o întâlnire părinții celorlalți copii din grupa ei, ca să le răspundă acestora la întrebări despre situația lui Hannah, în caz că aveau nelămuriri. Recepționera de la spital, Ursula, programa toate analizele și ședințele de chimioterapie ale lui Hannah astfel încât acestea să nu se suprapună cu programul ei din diminețile de marți și joi. Hannah s-a dăruit cu totul activităților de la grădiniță. Și astfel, tratamentul pe care-l urma a devenit doar o altă activitate din programul nostru și nu un lucru de la care să nu ne mai putem lua gândul.

Doamna Fisher a urcat și ultima geantă în autobuz, numărând în același timp toți prichindeii care urcau.

— Gata, mămicil! a strigat ea. Se pare că suntem gata de plecare.

Anunțul ei a fost urmat de strigătele de veselie ale celor douăzeci și nouă de pitici de trei și patru ani. Șoferul de autobuz a închis ușile vehiculului și a pornit motorul. Prin geam am văzut-o pe Hannah apucând spătarul scaunului din față și săltând entuziasmată, cu un zâmbet larg pe chip. Autobuzul dădea să plece, așa că Hannah s-a întors și mi-a făcut cu mâna. Exact în acel moment am scos aparatul foto și am prins-o pe Hannah într-o ipostază de neuitat. Și în ziua de astăzi, fotografia se află pe biroul lui Jill, încadrată într-o ramă argintie.

„În fiecare dimineață”, mi-a spus Jill, „Hannah îmi face cu mâna de la geamul autobuzului, amintindu-mi că se

- PANTOFIORII ROȘII -

pot realiza mai multe lucruri decât am fi tentați să credem.”

Fără griji

Scoteam farfuriile din mașina de spălat vase când Hannah a intrat dansând în bucătărie. Purta costumașul ei de baie roz cu sclipici și flutura bagheta magică de la ziua ei.

— Mami, hai să pictăm cu degetele, a spus ea, făcând piruete în jurul mesei. Te roooooog, a adăugat.

M-am îndreptat, arcuindu-mi mijlocul ca să scap de durerile de spate. Vasele murdărite cu o seară în urmă erau așezate în grămezi pe blatul de la bucătărie și acopereau mai multe plicuri sosite prin poștă și încă nedeschise. Beculețul telefonului cu robot anunța un mesaj neascultat, iar bâzâitul uscătorului de rufe îmi amintea la fiecare două minute că era vremea să bag un alt rând de haine abia spălate. Aveam o listă nesfârșită de treburi pe care trebuia să le fac și categoric printre ele nu se număra pictatul cu degetele.

Dar nu conta. Așa că am așezat șevaletul albastru pe iarba grasă din spatele casei și am stat în bătaia călduroasă a soarelui de septembrie. Ne-am scos apoi pantofii și am așezat în suportul galben coli mari de hârtie lucioasă, care se folosesc de obicei atunci când pictezi cu degetele. Hannah a aranjat mai multe cutiuțe cu vopsea în tăvița din partea de jos a suportului: aveam la dispoziție vopsea roșie ca focul, albastră ca marea, galbenă ca lămâia și verde-măr.

Ne-am înmuiat degetele în cutiuțele lipicioase și apoi am început să amestecăm în ele.

— Ce scârboos! a exclamat Hannah.

Le-am scos râzând. Picuri de vopsea groasă, ca o mângă, se prelingeau pe degetele noastre și cădeau în iarbă. Am mânjit coala albă de hârtie cu arcuri și acolade multicolore. Realizam operele de artă una după alta. Jumătate de oră mai târziu, Will s-a întors de la școală. Ne-a văzut și a zâmbit complice, și-a aruncat ghiozdanul

și ni s-a alăturat, transformându-se și el într-un nătăflet care dansa și picta.

Mai târziu în acea seară, stăteam în bucătărie cu o ceașcă de cafea în mână, analizând „tablourile” lipite de părțile laterale ale dulapului cu vase. Erau chiar frumoase. De a mea puteam spune că eram chiar *mândră*. Parcă mi s-a dezlegat un nod din suflet în clipa în care am gândit asta. Ani la rând mi-am dorit să pictez, dar mi-am spus mai mereu că ar trebui să fac mai întâi niște cursuri pregătitoare, ca să nu greșesc. Astăzi, fără palete și pensule care să mă intimideze, teama și reținerile mi-au dispărut pur și simplu printre degete. Nu mai ținusem cont de reguli, atât de mult îmi plăcuse.

Plimbându-mi ceașca de cafea dintr-o mână în alta, stăteam și priveam luna prin fereastra bucătăriei, urcând sus pe cer. Parcă simțeam pe sub piele pulsul unei noi vieți.

Aniversarea care nu va fi să fie

— Mami, de ce nu-mi voi mai serba ziua de naștere după ce împlinesc patru ani? Tocmai ne întorceam de la magazin. Hannah mi-a adresat întrebarea în mașină, chiar când intram pe aleea din fața casei. Amintirea zilei ei de naștere și conversația noastră despre copiii care mor erau atât de clare în mintea mea, la fel ca și operația lui Hannah. Deși tonul vocii ei părea puțin nedumerit, mi-am dat seama că era foarte sigură de ceea ce spunea. De parcă ar fi știut că era adevărat, dar nu înțelegea prea bine de ce se întâmplau așa lucrurile.

Am parcat mașina în garaj și am oprit motorul. M-am uitat în oglinda retrovizoare; Hannah se uita în ceafa mea. Am inspirat adânc și m-am întors către ea.

— Nu cred că e tocmai cum spui tu, Hannah, am zis. Doamne, cât mă uram când încercam să par mai voioasă decât era cazul. Sigur că o să-ți sărbătorești ziua de naștere și la cinci ani, nu doar la patru. S-a uitat la mine suspicioasă. M-am simțit brusc prinsă cu mâța-n sac.

— Ești sigură? m-a întrebat.

— Păi... medicii fac tot ce pot pentru ca organismul tău să se vindece și să te poți bucura de încă *multe* alte aniversări, am răspuns eu cam nehotărâtă.

Înfoindu-se, Hannah mi-a zâmbit cu compătimire, de parcă ar fi încercat să mă înțeleagă.

— Păi, să știi că nu va fi așa, a spus ea. Nu încerca să mă sfideze, pur și simplu mă anunța.

M-am întins să-i desfac centura de siguranță și mi-am dat seama că ea mi-o luase cu mult înainte din unele puncte de vedere, încât nu puteam decât să mă rog să pot ține pasul cu ea. Dar nu mă puteam abține să nu mă întreb oare cât de multe știa despre asta.

Ceva dubios se petrece la Y

Hannah și cu mine eram înghesuite într-o cabină de schimb din clubul de sănătate Y. Încercam să nu grăbesc lucrurile, dar nici nu voiam ca Will și Claude să trebuiască să aștepte mai mult decât era cazul. Eram amândouă dezbrăcate, abia ne dezbrăcasem de costumele de baie ude learcă. Hannah nu se mai potolea din răs, din cauză că prosopul pe care i-l înfășurasem ca un turban în jurul capului îi tot pica pe ochi. Stătea pe o băncuță din lemn, sprijinindu-se de perete. Eu stăteam în genunchi în fața ei, chiar în mijlocul băltoacei pe care noi o făcusem. Lângă Hannah, pe băncuță, se aflau împrăștiate mai multe articole de uz medical împachetate în punguțe sterile.

Tratamentul lui Hannah a presupus implantarea unui cateter Broviac³ direct în pieptul micuței, sub piele, pentru ca doctorii să poată avea un control mai mare asupra fluxului de sânge către inimă. Existând pericolul unor infecții, era absolut necesar ca tuburile să fie curățate de mai multe ori pe zi, pentru menținerea unei igiene ireproșabile.

Doctorul Kalamaker mi-a dat numai mie sarcina de a manevra și păstra cateterul în condiții optime, fixat corespunzător; nici măcar asistentele ori rezidenții nu aveau permisiunea să se atingă de el.

Doctorul mi-a explicat că erau mai puține șanse să apară complicații dacă se ocupa de Broviac o singură persoană; această hotărâre mă făcea pe mine, totodată, un membru important al echipei medicale. Iar aceasta nu a fost singura măsură mai neobișnuită luată de medic. Faptul că eu și Hannah chicoteam, ude până la os, în

---

³ Explicație suplimentară: undeva, de sub piept, zona în care este fixat, iese un furtun, la nevoie, prin acesta se aplică perfuziile, se pot administra medicamente, hrana în cazuri deosebite etc.

cabina de la Y, se datora tot bunătății și imaginației doctorului nostru.

Cred că lucrul pe care Hannah îl iubea mai presus de orice era înotul. Obișnuia să se așeze pe marginea piscinei, își îndoia genunchii, rotind brațele ca să-și ia avânt, număra: „unu, doi, trei... și!” și sărea la pieptul lui Claude, care o aștepta cu brațele deschise. Cu cât săritura era mai amplă și împrósca mai puternic, cu atât era mai bine. Apoi, Hannah se zbătea să iasă la suprafață cu ajutorul pernuței gonflabile de un portocaliu strident prinsă pe spate, dădea din mâini ca să ajungă la marginea bazinului, ieșea și se pregătea pentru o altă săritură. Noi ne plictiseam de jocul ăsta cu mult înaintea ei, dar o luam de la început când îl ruga frumos pe tatăl ei: „Încă o dată, tati! Hai, te rog!”.

Toate acestea i le-am povestit și doctorului Kalamaker atunci când am insistat ca Hannah să poată merge în continuare la bazin. Doctorul avea obiecții destul de puternice: nici nu încăpea îndoială că bazinul deschis publicului reprezenta o adevărată primejdie, un teren fertil pentru microbi. I-am explicat atunci că nu mi-aș fi dorit în ruptul capului să o supun pe Hannah unor riscuri fără rost, dar nici nu-mi doream să o privesc de ceva ce îi provoca o deosebită plăcere. Riscul ca ea să nu mai înoate vreodată mi se părea mai greu de tolerat decât acela că ar putea să capete o infecție dacă o făcea.

Doctorul Kalamaker m-a ascultat cu atenție, în liniște, iar apoi și-a îndreptat privirea către fereastră. În cele din urmă s-a ridicat, a deschis ușa cabinetului cu articole medicale și a început să cotrobăie pe acolo. După jumătate de minut a scos la iveală victorios, zâmbind cu gura până la urechi, o cutie plină de bandaje impermeabile.

— Iată ce puteți folosi, a spus el. De asemenea, trebuie să curățați și drenați învelișurile, tuburile și locul în care este amplasat cateterul înainte și după fiecare ședință de

înot. Vom încerca de câteva ori să vedem cum merge, iar dacă totul e bine și putem evita o infecție, o puteți duce în continuare la bazin de câte ori poftiți, ba chiar aveți binecuvântarea mea.

Acum, în cabina de schimb, îmi puneam mănușile de unică folosință din cauciuc. Hannah mi-a dat-o pe cea de-a doua.

— Fă un iepuraș, mami!, s-a rugat ea de mine.

— Bine, dar doar unul, am fost eu de acord. Am apucat strâns mănușa și am suflat în ea prin partea corespunzătoare încheieturii. Materialul din latex pudrat mi-a lăsat un gust amar pe buze. Degetele și apoi restul mănușii s-au umflat dintr-odată. Acum urma partea care făcea diferența între experți și novici: am ținut cu două degete ca să nu iasă aer și, dintr-o mișcare, am făcut un nod din partea de cauciuc rămasă. Hannah a început să țipe și mi-a dat un pupic.

— Merci, mami!

— Cu plăcere, don'șoară! am zâmbit eu. Haide acum drenăm Broviac-ul.

Am umplut două seringi, una cu heparină și cealaltă cu ser fiziologic, iar Hannah a rupt patru pachete cu tifoane îmbibate cu alcool și le-a așezat cu grijă pe bancă. A ridicat apoi tuburile cateterului, cu grijă să nu atingă capetele cu mâna. Am frecat cu alcool capacele și mi-am întins mâna după prima seringă. Am ridicat-o în lumină și am lovit seringă spre vârf, ca să mă asigur că nu rămâne vreo bulă de aer în ea. Apoi, tocmai când apăsam plonjorul ca să scot din seringă surplusul de aer, perdeaua cabinei a fost dată la o parte.

O femeie într-un costum de baie albastru înflorat s-a ivit în fața noastră. A făcut ochi mari, vizibil mirată de tifoanele și fiolele de pe bancă, de Broviac-ul de pe pieptul lui Hannah și cu siguranță de faptul că purtam mănuși și țineam în mână o seringă. A tras la loc perdeaua fără să scoată un cuvânt. Am văzut că se îndepărtează,

urmărindu-i șlapii cu margarete pe care îi avea în picioare. Deși s-a oprit pentru o clipă, a făcut cale întoarsă și a ieșit în timp record. Am auzit-o trântind ușa. M-am întors spre Hannah.

Râdea șmecherește, ca o fetiță neascultătoare.

— Mami, a spus Hannah. Ce surprinsă a fost doamna aceea! Crezi că e din cauză că n-a mai văzut oameni dezbrăcați până acum?

Inspiră

În jurnalul meu nu am scris atunci decât un rând: „O zi neagră”.

Tumoarea recidivase. Doctorii au depistat-o cu ocazia unei radiografii de rutină. În ciuda celor opt săptămâni de chimioterapie, celulele microscopice din țesutul canceros inițial s-au extins și s-au înmulțit, formând o zonă întunecată, vizibilă în partea de jos a plămânului stâng al lui Hannah.

Claude și cu mine trebuia să luăm o hotărâre dureroasă. Dacă nu făceam nimic, era foarte probabil ca Hannah să moară înainte de Crăciun. Nu eram pregătiți. Am apelat iar la regula doctorului Markoff, am programat o a doua intervenție ca să îndepărtăm tumoarea și am stabilit că Hannah va trebui treacă și printr-un transplant autolog de măduvă osoasă. Deși mai existau terapii alternative la care am fi putut apela, cele mai multe dintre ele presupuneau ca Hannah să petreacă cea mai mare parte din timpul care i-ar mai fi rămas în spital. Iar noi nu doream ca ea să treacă prin așa ceva. Am hotărât că transplantul era cel care părea să ofere varianta mai echilibrată dintre risc și speranță și eram dispuși să ne asumăm alegerea lui. Totodată, am hotărât că, în situația în care boala lui Hannah avea să recidiveze iar, va trebui să lăsăm destinul să-și urmeze cursul.

Actele întocmite pe care eu și Claude a trebuit să le semnăm subliniau din plin paradoxul situației prin care treceam: tratamentul aplicat lui Hannah nu garanta că ar putea să o vindece, ba chiar putea să o omoare. Chiar dacă, printr-o minune, ea ar fi trăit să apuce adolescența, nu ar fi putut ajunge la pubertate fără intervenții medicale și categoric nu ar fi putut să aibă vreodată copii.

Unul dintre medicii cu care ne-am sfătuit a rezumat totul într-o singură frază: „Dacă aș fi în locul vostru, m-aș

ruga să fie suficient de sănătoasă cât să apuce momentul în care va trebui să se confrunte cu aceste probleme”.

Cu o zi înainte de cea de-a doua operație, am mers cu Hannah la o plimbare prin parc, evitând să mă gândesc la astfel de lucruri. Era o zi numai bună de ieșit în pulover: soarele după-amiezii era blând, bătea un vânticel tomonic, iar frunzele galbene de arțar scârțâiau sub pașii noștri. Simțeam căldura degetelor lui Hannah strângându-mă de mână și mă bucuram de intonația plină de candoare a vocii ei, când îmi povestea cum avea să se costumeze în prințesă ca să mergem spital. Floarea violet, prinsă de căciulița din mohair, se scutura în ritmul pașilor lui Hannah.

Am inspirat adânc, încercând să mă bucur cât mai mult de acest moment. Nu mai rămăsese nimic de făcut, de spus sau de dorit. Eram norocoasă că trăiesc și cu atât mai mult cu cât Hannah îmi era încă alături. Mi-am ținut respirația cât am putut de mult și am sperat ca în suflet să mi se cuibărească o rămășiță din bucuria acestei clipe, pentru ca, într-unul dintre momentele întunecate care se conturau la orizont, să iasă la suprafață și să mă aline ușor și pe neașteptate.

Magie

La o săptămână după cea de-a doua operație a lui Hannah, ne-am întors acasă. Pentru a sărbători că era din nou acasă Hannah a făcut două tumbe în mijlocul living-ului. Prea surprinsă ca să reacționez la timp și s-o opresc, am închis ochii și-am tresărit.

Acum, trei zile mai târziu, până și *eu* mă simțeam la o distanță de ani lumină față de medici, tratamente și cancer. Claude și cu mine ne-am prăbușit ca niște păpuși de cârpă în fotolii, recunoscători pentru aerul condiționat. Bagajul nostru era o învălmășeală de genți din piele și nylon așezat pe unul din paturile duble. Will și Hannah s-au strecurat la geam prin spărtura dintre draperii și și-au lipit năsurile de fereastra camerei, situată la etajul paisprezece.

— Uite, Will! a strigat Hannah. Se vede castelul Cenușăresei, sper din suflet că este acasă!

— Sigur că nu e acasă, Hannah. Nu e adevărată, i-a explicat Will, cu o oarecare nerăbdare.

— Ba sigur că este, Will. Las' că vezi tu! s-a îmbufnat Hannah.

— Haideți, mami, tati! Nu mai putem să așteptăm, ne-a spus Will.

Claude și cu mine ne-am uitat unul la celălalt și am pufnit în răs. În New Jersey, alarma de la ceas ne trezise la 4:30 dimineața.

Am urcat într-o limuzină o jumătate de oră mai târziu și am ajuns la terminalul aeroportului înainte de ora 6. Will și Hannah au dormit tot drumul până la Orlando. Un cuplu prietenos ne-a întâmpinat la ieșire, ne-a condus până la mașina închiriată și i-au pus lui Hannah în piept o insignă cu însemnul „Make-A-Wish”⁴.

---

⁴ Make-A-Wish Foundation este cea mai mare organizație a SUA care face opere cantabile pentru copii. Astfel, încă din 1980, fundația a oferit speranță, putere și nemăsurată bucurie copiilor cu afecțiuni

Am reușit să ne cazăm la hotel înainte de ora prânzului.

Faptul că boala lui Hannah a recidivat a făcut posibilă excursia la Walt Disney World, cheltuielile fiind în totalitate suportate de fundație. Răgazul prilejuit de excursie a fost un semn de generozitate bine venită, dar alinarea pe care o trăiam era doar temporară: Hannah era deja programată pentru prelevarea de măduvă osoasă în săptămâna imediat următoare.

Claude și cu mine ne-am ridicat amândoi în poziție de drepți.

— Uraaa! au strigat la unison Will și Hannah.

Am luat monoraiul⁵ către Regatul Magic. Prima dată neam oprit la castelul Cenușăresei. Am trecut peste șanțul care împrejmuia cetatea crenelată și am intrat pe poarta arcuită. Am pătruns într-un hol cu zidurile din mozaic și m-am simțit instantaneu atrasă de acel tărâm de poveste. Sigur că în mintea mea știam că nimic nu era adevărat, dar eram nemărginit de recunoscătoare în inima mea. Auzeam murmurul atâtor voci pline de entuziasm și zăngănitul vaselor din cositor care ajungeau până la noi tocmai din capătul celălalt al coridorului, unde era sala de oaspeți. Cei mai mulți oameni din jurul nostru se îndreptau într-acolo, inclusiv Claude, care voia să verifice dacă ne puteam așeza la o masă fără să fi făcut rezervare înainte. Will și Hannah au rămas cu gurile căscate, uitându-se minunați la armurile complete frumos orânduite și blazoanele emblematice de pe ziduri. Hannah a împietrit dintr-odată. O siluetă zveltă într-o rochie albastră, lungă până-n pământ, s-a ivit în fața ochilor noștri. Tânăra, care ieșise pe nesimțite prin deschizătura îngustă a unei camere de dormit, purta părul auriu strâns

---

medicale grave, cărora le-a prilejuit îndeplinirea unor dorințe mai greu de satisfăcut. Însăși denumirea organizației se traduce prin „(fundația care) îndeplinește o dorință”.

⁵ Definiția din DEX: cale de rulare, terestră sau suspendată, cu o singură șină; monoșină.

la spate și o frumoasă diademă încrustată cu bijuterii. Lui Will i-a picat fața.

— Cenușăreasa, l-am auzit șoptind.

Cenușăreasa a îngenuncheat în fața lui Hannah.

— Bună, eu sunt Cenușăreasa, a spus ea blând. Cum te cheamă?

Hannah nu îndrăznea să se miște. Privirea i se plimba de la tiara de pe capul Cenușăresei la chipul ei zâmbitor, iar apoi în jos, la superba rochie fluidă și pantofiorii ca din cristal, abia vizibili pe sub volanul rochiei.

— Mă cheamă Hannah, a spus ea în cele din urmă. Iar acesta e fratele meu, Will, a adăugat ea, arătându-l cu degetul pe Will. A făcut o pauză, s-a aplecat spre Cenușăreasa, iar apoi i-a șoptit acesteia suficient de tare cât s-o audă toată lumea:

— El nu credea că exiști cu adevărat, dar *eu* eram sigură.

Will s-a foit și și-a dat ochii peste cap. Cenușăreasa i-a făcut cu ochiul.

— Nu-i nicio problemă, Will, i-a spus Cenușăreasa.

El a zâmbit timid, era clar că se simțea ușurat.

Cenușăreasa și-a îndreptat din nou atenția asupra lui Hannah.

— Tu ce mai faci, Hannah? a întrebat-o.

— Păi, tocmai am făcut o operație, i-a răspuns Hannah încet. Vrei să-mi vezi cicatricea? Bănuiam că Cenușăreasa văzuse deja insigna pe care o purta Hannah, cea tu Make-A-Wish.

— Bine, a răspuns ea încetișor.

Hannah și-a ridicat rochița cu atenție. Cenușăreasa s-a uitat la burtica lui Hannah și, fără să mai spună vreun cuvânt, și-a deschis larg brațele. Hannah s-a aruncat fără rețineri în îmbrățișarea tinerei.

Ținând-o în brațe pe Hannah, Cenușăreasa s-a uitat la mine peste umărul lui Hannah, cu ochii plini de lacrimi.

— Îți mulțumesc că ai vrut să-mi arăți prin ce-ai trecut, Hannah, i-a șoptit ea.

Hannah a slăbit puțin strânsoarea și a sărutat-o.

— Cu plăcere.

Cenușăreasa s-a ridicat, și-a șters ușor cu degetul ochii dați cu mascara și și-a netezit rochia. Will a făcut și el un pas în față întinzând mâna.

— Mă bucur să te cunosc, Cenușăreaso, i-a spus el.

— Eu mă bucur și mai mult să te cunosc *pe tine*, Will, i-a răspuns Cenușăreasa, dând mâna cu el.

Hannah nu mai contenea să se gudure pe lângă ei.

— Vezi, Will, ți-am zis eu că e adevărată!

— Da, Hannah, a fost el de acord. Apoi, făcându-i cu ochiul Cenușăresei, a încheiat:

— Ai avut dreptate.

Toți trei ne îndreptam acum spre sala de oaspeți, iar eu nu-mi puteam ascunde zâmbetul. Nu conta câtuși de puțin că Cenușăreasa era o fată din Iowa, care purta un costum splendid. Bucuria pe care am trăit-o în momentul în care am cunoscut-o era adevărată, iar acest simplu fapt era ca un strop de magie pentru mine.

Secrete

Am hotărât să ne odihnim în după-amiaza aceea, ferindu-ne de soarele nemilos și de mulțimea de turiști gălăgioși arși de soare. Will și Hannah stăteau pe jos, în fața televizorului, și se uitau la desene animate de la Disney. Claude închisese deja ochii. Întinsă în pat lângă el, epuizată, dar cât se poate de mulțumită, îmi treceam mâna peste abdomen. Purtam o nouă viață în pânțece. Cu o zi înainte să plecăm Florida, făcusem un test de sarcină și văzusem cu ochii mei cum, în loc să apară doar o linie în locul desemnat, au apărut două, semn că eram însărcinată. Eu și Claude ne-am îmbrățișat atunci și am plâns. Mă simțeam bine și în același timp diferit față de ceea ce am trăit cu toate celelalte sarcini. De data aceasta am primit vestea altfel; nu am mai sărit în sus, jubilând de fericire, ci m-am rezumat la o mulțumire adâncă și o acceptare senină a acestui fapt.

Luasem decizia de a nu mai spune nimănui vestea, nici măcar copiilor. Dacă mai eram însărcinată de Crăciun, ceea ce însemna că aș fi trecut de cele opt săptămâni critice, abia atunci urma să le dăm vestea tuturor.

Am închis ochii și eram aproape adormită, când am simțit cum o mână mă scutura de umăr.

— Mami, dormi? a șoptit Hannah cu putere în urechea mea.

Am deschis cu greu ochii și am clipit de câteva ori, ca să-mi revin.

— Da, domniță. Ce este?

— Mami, vreau să-ți spun ceva despre bebelușul care a murit, a răspuns ea.

— Care bebeluș? am întrebat și m-am dat mai încolo, ca să-i fac și ei loc în pat, lângă mine.

Hannah și-a lipit corpul de al meu, cuibărindu-și căpșorul sub bărbia mea.

— Știi tu, bebe care era la tine în burtică. Acela care n-a avut destulă putere ca să se nască, a spus.

Am dat din cap.

— Ei bine, mi-a spus ea entuziasmată și și-a așezat mânuța pe burta mea, privindu-mă fix. Nu trebuie să fii tristă, pentru că Doamne-Doamne deja ne face un bebe *nou!*

Am deschis gura și am închis-o numaidecât la loc; nu mai ștam ce să zic. Fie ghicise, ceea ce ar fi însemnat s-o mint, ca nu dau totul în vileag, fie pur și simplu știa, caz în care oricum n-aș fi știut ce să spun.

Am hotărât chiar atunci, în timp ce ea stătea lângă mine și îmi zâmbea, că trebuie să renunț să tot încerc să înțeleg; era încă un lucru pe care nu aveam să-l înțeleg vreodată, atâta tot.

Spiritul Crăciunului

Afară cădea o ninsoare mărunță, exact la timp pentru a întâmpina Crăciunul cum se cuvine. În colțul camerei de spital, lângă vrafuri de cărți, jocuri puzzle, animăluțe din pluș și o păpușă Barbie se afla un brăduț artificial, împodobit cu ornamente miniaturale și luminițe multicolore. Toate ferestrele aveau agățate șosete pregătite pentru a fi umplute cu dulciuri, stelute și acadele din zahăr. O ghirlandă din hârtie creponată, în culorile verde și roșu fusese agățată dintr-un colț în altul încăperii.

Se pare că măriniemia Betleemului a coborât peste lăcașurile noastre; Hannah încă mai trăia, la fel ca și bebelușul din pântecul meu.

De trei săptămâni, eu și Hannah eram izolate de microbi și de restul lumii într-o încăpere de 3/4 m. Deși clinica în care ne aflam era situată la peste o oră și jumătate de casa noastră, era singura instituție din regiune în care se putea efectua un transplant de măduvă osoasă și unde mi s-a dat voie să stau alături de Hannah întreaga zi. Una dintre cele mai bune decizii pe care le-am luat vreodată împreună cu Claude a fost aceea de a insista ca eu să rămân cu Hannah indiferent de circumstanțe.

Zece zile la rând, medicii i-au administrat încontinuu lui Hannah medicamente pentru chimioterapie, în încercarea a distruge toate celulele canceroase rămase. Pachetele cu substanțele chimice erau acoperite cu abțibilduri de un portocaliu strident, pe care scria „Pericol”, „Substanțe chimice nocive” sau „Deșeuri toxice”. După ce agățau punguțele de stativale pentru perfuzie, asistentele își verificau nu o dată, ci de două sau trei ori notițele de pe clipboard-uri înainte de a lăsa perfuzia să picure. Și eu am notat toate procedurile într-un caietel pe care-l promisem de la Claude. El concepuse un fel de tabel cu rânduri și coloane înguste, pentru a înregistra data,

ora, numele și doza exactă din fiecare medicament pe care îl primea Hannah. Într-un mod cu totul ieșit din comun, acesta devenise un fel de jurnal al ultimului an din viața lui Hannah.

De îndată ce se golea o pungă, era înlocuită cu alta. Aproape instantaneu, corpul lui Hannah a început să se deterioreze, astfel că mi-a trecut prin cap că poate eu și Claude am făcut cea mai mare greșeală a vieții noastre. Substanțele chimice îi provocau fetiței dureri de burtă insuportabile, o senzație de arsură în gură, stomac și tractul digestiv. Părul îi pica mănunchiuri, îi mai rămăseseră doar câteva fire de păr răzlețe, care se încăpățâneau să rămână înfipite în căpșorul ei chel. Fiecare centimetru de piele era acoperit cu o urticarie nesuferită, pe alocuri pielea i se jupuisse și se aduna în cruste. Era vizibil cum carnea, pe sub spuzeală, căpăta nuanța polenului.

În încercarea de a atenua rănille provocate de imobilizarea la pat pe timp îndelungat și infecțiile inerente, doctorii mi-au recomandat să îi fac baie de cinci ori pe zi într-o vâniță albastră, pe care asistentele au instalat-o în mijlocul încăperii. Ori de câte ori îi ridicam din pat trupul ei lipsit de vlagă și hipersensibil Hannah începea să geamă de durere și să scâncească. De mai multe ori nu m-am putut abține și m-am răzvrătit în tăcere împotriva acestei proceduri, care îmi părea un gest complet nebunesc și plin de cruzime, mințindu-le pe asistente că o îmbăiasem, când de fapt o lăsasem pe Hannah să doarmă.

În prima săptămână de tratament, m-am rugat zi de zi ca lucrurile să nu se înrăutățească, iar Hannah să-și poată odihni trupul epuizat și măcinat de dureri.

Medicii mi-au amintit însă că numărul de leucocite al lui Hannah trebuie să scadă aproape de zero înainte să fie oprită chimioterapia, iar ea avea să se simtă din ce în ce mai rău pe măsură ce se ajungea acolo. Atunci am

început să mă rog ca ea să se simtă tot mai rău, cât mai repede cu putință, ca să înceteze odată toată această nebulie.

Într-un sfârșit, când lumina din ochișori aproape că i se stinse de tot, punguțele pentru chimioterapie au fost date deoparte și înlocuite cu cele care conțineau măduva ei osoasă prelevată anterior. Aceasta îi era pompată în vene prin cateterul Broviac. Camera a fost inundată de un miros înecăcios, emanat de corpul lui Hannah, care acum atingea temperaturi febrile. Era vorba, de fapt, de combinația dintre agenții de chimioterapie și conservantul din măduva osoasă. Simțeam cum mirosul îmi arde nările și plămâni, era îngrozitor de greu să respiri fără să ți se facă rău. Acum știam cum trebuie să miroasă în așa-zisa Vale a Morții: a suc de roșii fermentat.

Hannah a zăcut în pat zile întregi, împietrită de parcă ar fi fost moartă, abia de era în stare să bea câte puțină apă cu paiul. Asistentele îi luau sânge o dată la patru ore, ca să se asigure că numărul de leucocite continua să crească. Îmi țineam respirația de fiecare dată când se întâmpla asta. Treptat, pe măsură ce numărul de celule se regenera, am renunțat să mă mai rog ca Hannah să trăiască până la Crăciun. Începusem acum să mă rog ca numărul de leucocite să crească suficient de mult încât să poată primi vizitatori. Intrasem într-o cursă contra cronometru. Numărul de leucocite a crescut constant pe durata unei săptămâni iar apoi, cu doar trei zile înaintea Crăciunului, numărul celulelor s-a oprit, a scăzut și a refuzat să se mai clinească. Cu două zile înainte de Crăciun, asistenta din tura de după-amiază a prelevat o altă mostră de sânge, neprogramată de altfel, sperând că poate ceva s-a schimbat în bine. Se pare că bănuiala ei a dat rezultate. Era ca și cum cineva din camera noastră ar fi tras lozul câștigător: doctorii, asistentele, până și omul de serviciu au ciocănit la geamul salonului și ne-au arătat câte un semn de încurajare.

Acum, Hannah părea întruchiparea drăgălășeniei, așa cum stătea în patul ei în genunchi, cu căsuța de păpuși primită de la Moș Crăciun în față. Purta o bandană dantelată pe căpșorul pleșuv și o rochiță nouă, din satin alb ivoriu, potrivită pentru fetițele care poartă coșulețul cu flori și răspândesc petale pe calea către altar la o nuntă cu ștaif. Tocmai de aceea știam că se va bucura să o primească.

În noaptea de dinainte, în Ajun, Claude a venit să-mi țină locul la spital ca să pot pleca pentru niște cadouri de ultim moment. Atunci am ieșit prima oară din spital după trei săptămâni. M-am oprit într-un magazin la mall, m-am uitat la rochița pe care Hannah o purta acum, iar o femeie care se uita la niște perechi de pantaloni pentru băieți m-a observat:

— Vreți să cumpărați rochița aceea? m-a întrebat ea.

— Aș cam vrea, dar este cam scumpă, am răspuns eu sfioasă.

Femeia mi-a zâmbit.

— Eu am *trei* băieți, a spus ea cu emfază. **CUMPĂRAȚI ROCHIȚA!**

Acum, privind-o pe Hannah, mă bucuram că am făcut-o. De două săptămâni și jumătate nu mai purtase nimic altceva decât cămășuța de spital. Le-a chemat chiar și pe asistente ca să le arate noua ei rochiță. În comparație cu felul în care arăta cu câteva zile în urmă, acum era de-a dreptul radioasă. Cu toate că fața și brațele i se umflaseră de la toate perfuziile cu fluide, iar ochii îi păreau obosiți și înțețoșați, măcar se ridicase din pat. Nu mai avea pielea atât de îngălbenită și abia se mai vedeau urmele de la eczeme.

Claude, Will și cu mine zâmbeam unii la alții din spatele măștilor de hârtie. Toți trei purtam și bonete din plastic, halate cu mâneci lungi, mănuși din cauciuc și cipici cu elastic peste încălțăminte. Deși am încercat în fel și chip să ne prindem măștile cât mai bine, mereu ne

cădeau de pe nas. Hannah ne-a spus că ținutele noastre seamănă cu niște „costume spațiale”. Toți cei care intrau să o vadă erau nevoiți să le poarte, dar nu și ea. Sistemul ei imunitar era în continuare atât de slăbit, încât și o infecție minoră o putea ucide.

Era atât de bine să fim împreună. Nici că aș fi putut cere ceva mai mult. Tot ceea ce mi s-ar fi părut firesc în urmă cu o lună era acum un miracol, ca o revenire la viață. Și Claude părea să-mi împărtășească impresia. Se plimba de colo-colo, făcând tot mai multe fotografii cu aparatul.

— Abia aștept să vadă toți cât de bine arată, a spus el

— Hei, copii, tati și cu mine trebuie să vă dăm o veste, le-am spus lui Will și Hannah.

Amândoi și-au îndreptat privirile spre mine. Claude s-a întins și m-a strâns cu putere de mână.

— Familia noastră se pregătește pentru un nou copilăș.

— Când? au întrebat la unison Will și Hannah.

— În iulie, le-a răspuns Claude.

Micuții au chiuit de fericire și s-au strâns în brațe.

— Super, a spus Will. Acesta e cel mai frumos cadou de Crăciun din lume. Hannah, nu crezi că ar grozav dacă am avea un frățior?

Hannah s-a încruntat.

— Nu prea cred că e o idee bună, Will, a spus ea. Vreau să-i pun numele Briar Rose, deci *trebuie* să fie fetiță.

— Păi, dacă pe bebe o să-l cheme Briar Rose, arunci și eu sper că o să fie fetiță, s-a amuzat Will.

În timp ce Claude făcea în continuare fotografii, m-am lăsat cuprinsă de bucuria care plutea în încăpere. Dar o poză lucioasă nu ar fi putut să capteze întru totul ceea ce trăiam noi atunci. Bucuria aceasta nu avea nevoie să fie arhivată; deja se instalase de-a binelea în sufletele noastre.

Împărtășania cu doctorul Cap-de-roșie

La vreo săptămână după Crăciun, doctorul care se ocupase de transplantul lui Hannah a intrat în salon cu o veste importantă.

— Diseară poți să mănânci la cină ce vrei, Hannah-banana, i-a spus doctorul Cap-de-roșie.

Adevăratul lui nume era Brockstein. Hannah a început să-i spună doctorul Cap-de-roșie atunci când a văzut că și el continua să-i spună Hannah-banana.

Era foarte mulțumit de oferta pe care ne-o făcuse. Hannah s-a uitat la el gânditoare. Purta rochița primită de Crăciun și pantofiorii roșii.

— Așa este, Hannah, i-am zis eu. Corpul tău a luptat din greu și acum e suficient de puternic pentru ca tu să poți să mănânci din nou. Poți să ceri orice îți pofteste inima.

Hannah a făcut o nutriță concentrată, prefăcându-se că se gândește din greu.

— Hmm... a murmurat ea și și-a închis ochii. Aveți cumva niște chifle?

Doctorul și cum mine ne-am uitat surprinși unul la celălalt.

— Cred că da, i-a răspuns el. Iar dacă nu avem, facem rost.

— Mulțumesc, a spus Hannah și și-a lăsat brațele în poală.

— Nu vrei *nimic* altceva? a întrebat-o doctorul.

— De fapt, aș mai vrea ceva. Chipul doctorului Cap-de-roșie s-a luminat brusc.

— Aș mai vrea și niște suc de struguri, vă rog.

— Sigur nu mai vrei și altceva? a întrebat-o din nou, afișând o expresie confuză. Poți să mănânci pizza, înghețată, fursecuri cu fulgi de ciocolată... *orice!*

Hannah a mijit ochii în direcția medicului, deja puțin enervată.

— Vreau o chiflă și un suc de struguri, a spus, gesticulând enervată cu palmele în așteptare. „Ca *la împărtășanie la biserică*”, a adăugat ea, ca și cum eram niște neghiobi că nu ne-am dat seama de la început de un lucru atât de evident. S-a întors spre mine.

— Mami, vrei să m-ajuti să-mi dau jos rochița? Nu vreau să vărs suc pe ea.

Zece minute după aceea, eu, doctorul Cap-de-roșie și asistentele priveam toți cum Hannah rupea încetișor și cu mare atenție chiflele în bucățele și le înmuia pe fiecare în paharul cu suc de struguri, înainte să le bage în gură. Nu ne mai băga în seamă, mesteca, înghițea și privea cu ochii pierduți peticul de cer albastru care se vedea dincolo de fereastra camerei. Îmi venea să mă așez în genunchi în fața ei și să-i sărut picioarele.

După două ore, le-a chemat pe asistente și le-a cerut felii de roșii cu muștar.

Când te răzgândești se schimbă totul

Hannah avea acum capul complet chel; îi picaseră și ultimele fire de păr. Ne aflam în spital de patru săptămâni și jumătate. Era deja prea mult pentru amândouă; eram mai pregătite ca oricând să mergem acasă.

I-am întins un pahar din plastic roșu, plin cu suc de mere. A sorbit puțin.

— Nu, nu e așa cum trebuie, mi-a spus și mi l-a dat înapoi.

Nu-mi venea să cred. Îl făcusem la fel ca în ultimele zile, așa cum îmi ceruse: am pus sucul de mere în paharul roșu, laptele în cel verde. Pepsi în cel galben și apă în cel albastru.

— Nu e cum trebuie, a repetat, uitându-se drept în ochii mei.

— Care dintre ele nu e cum trebuie? am întrebat.

— Niciunul, mi-a răspuns.

Îmi venea să le izbesc pe toate de perete. Am respirat încet și am numărat până la zece. De regulă, era bucuria mea cea mai mare să o las pe Hannah să hotărască ea în ce pahar trebuie să-i pun fiecare băutură. Cu toate că unora li se părea că o răsfățăm cu lucrurile astea, eu nu eram de aceeași părere. Mi se părea că, într-un fel, o lăsam pe Hannah să-și păstreze cumva un dram de demnitate.

Era practic obligată să înghită atâtea, încât voiam să-i dau impresia că are și ea control asupra a ceva. În ziua aceea, însă, m-am simțit mai degrabă epuizată decât dispusă să-i fac întru totul pe plac.

— Hannah, exact așa mi-ai cerut să ți le pun în fiecare zi.

— Știu, a spus ea încrucișându-și brațele. Dar astăzi *m-am răzgândit*.

A spus toate acestea după o mică pauză, înclinându-se ușor în față și accentuând fiecare cuvânt de parcă ar fi vorbit cu un țânc mai greu de cap.

Exasperarea mea a dispărut imediat, așa că mi-am lăsat capul pe spate și am pufnit în râs. A spus-o de parcă faptul că s-a răzgândit și a reușit să mă enerveze mă luase cu totul prin surprindere, de parcă n-aș mai fi trecut prin așa ceva. Avea, de fapt, dreptate; ceva se schimbase definitiv.

Bucurie în stare pură

Numărul de leucocite crescuse suficient cât să i se permită să iasă din cameră. Nu se mai mulțumea doar să se plimbe sau să hoinărească alene, acum era practic înnebunită după viteză.

— Haide să ne dăm cu bicicleta, a spus Hannah.

Am scos bicicleta de sub chiuveta din anticameră și am ieșit cu ea pe hol. Bicicleta era o frumusețe în culorile roz și mov și avea roți ajutătoare. Cei de la Fundația Make-A-Wish au adus-o pentru ea chiar în Ajunul Crăciunului. Hannah și-a îndesat păturica roz în coșulețul din față și s-a urcat pe șa. I-am făcut ușor avânt. A început să pedaleze, întinzând picioarele cât putea ea de mult. Prindea viteză pe pardoseala din linoleum, așa că alergam în dreptul ei, purtând după mine stativul pentru perfuzie. Bicicleta se legăna puternic, iar zorzoanele sclipitoare legate de ghidon parcă zburau.

— Stai mai încet, Hannah! am țipat la ea când a ridicat amândouă mâinile ca să le salute pe asistente, care la rândul lor îi zâmbeau și îi făceau cu mâna.

— Hannah, o să o lași pe mama ta fără pic de energie! a strigat după noi una dintre infirmiere.

Hannah și-a lăsat capul pe spate și a râs cu poftă. Și eu râdeam, pentru că mă bucuram nespus să o văd distrându-se, în sfârșit.

— Fii atentă acolo! m-a atenționat ea când am trecut colțul în dreptul lifturilor. S-a oprit și s-a dat jos de pe bicicletă ca să se poată întoarce. În timp ce îi descurcam și îi aranjam furtunașele de la perfuzie, pregătindu-ne să mai facem o tură, am văzut un mic grup de oameni, care șușoteau și jeleau în fața uneia dintre încăperile de la capătul culoarului, care era destul de rar folosită.

— Ce se întâmplă? am întrebat-o pe una dintre infirmierele care tocmai plecase de acolo și venea în direcția noastră.

— Micuțul din camera aceea a fost accidentat de o mașină în dimineața aceasta și tocmai a murit, a spus ea blând.

M-am simțit de parcă cineva m-a lovit puternic în stomac, dar în același timp recunoscătoare, într-un fel pe care aș fi preferat să nu-l mărturisesc niciodată cu voce tare. Nu-mi puteam imagina cum ar fi fost să o pierd pe Hannah atât de brusc și neașteptat, fără să am un răgaz cât de mic ca s-o pregătesc pentru ce va urma și la fel și pe mine, fără să am șansa de a mă bucura de fiecare particulă din ființa ei înainte să moară. Oare părinții acestui băiețel au avut măcar șansa să-și ia „la revedere” de la el?

Oricât de înspăimântătoare și grele au fost ultimele luni, de când Hannah fusese diagnosticată cu cancer, mă simțeam recunoscătoare pentru fiecare moment petrecut cu ea. Parcă până și cele mai întunecate dintre ele au adus cu ele mici răbufniri de fericire în stare pură. Știam acum că există ceva neprețuit, deși aparent simplu, în darul pe care ni-l oferă timpul: răgazul de a ne bucura, răgazul de a ne făuri amintiri de neuitat, răgazul de a spune „adio”.

Asistenta Katie și invitația la ceai

Hannah și cu mine ne-am întors acasă în prima săptămână a lunii ianuarie. Ea a mers la grădiniță o săptămână mai târziu îmbrăcată în rochița de la Crăciun și purtând pe cap o pălărie neagră din catifea cu o fundă de un roz țipător. Aceasta îi tot pica de pe cap, lăsând la vedere căpșorul lipsit de păr și împiedicând masca de la spital să-i stea pe năsuc. Prietenii de la școală i-au admirat atât de mult rochița, încât nici nu au părut să bage de seamă că era cheală.

Astăzi, Hannah purta din nou rochița, pentru că, după cum mi-a explicat, „acum era vorba de o ocazie cu totul și cu totul *specială*”. Asistenta Katie urma să vină la un ceai.

Katie se număra printre asistentele preferate ale lui Hannah; lucra în spitalul unde Hannah a fost operată. Katie avea douăzeci și ceva de ani, abia atingea un metru și jumătate, părul îi era negru, tuns scurt, și ochii jucăuși, mai presus de toate, atunci când era cu Hannah, atenția lui Katie nu era niciodată distrasă de altceva. Întotdeauna mi s-a părut că îi păsa cu adevărat cum se simțea Hannah și niciodată nu se arăta prea ocupată când era cazul să se maimuțărească pentru a-i face lui Hannah pe plac.

De fiecare dată când Katie intra în camera în care era internată Hannah, cele două începeau să se joace în felul lor caracteristic.

— Pot vă aduc ceva, micuță domnișoară Hannah? întreba Katie la început, încercând să pară cât se poate de serioasă. Hannah îi zâmbea atunci cu subînțeles.

— Da, aș vrea ceva... spunea Hannah și nici nu apuca să termine bine propoziția, că îi venea să râdă. Asistentă Katie, îmi puteți aduce o roșie întreagă?

Katie se apleca atunci spre Hannah și, pe un ton solemn și serios, îi răspundea:

— Tare rău, îmi pare, don'șoară, dar asistenta Katie a mâncat o roșie întreaaaagă. Mai avem însă ditamai banana pentru micuța domnișoară Hannah.

Acum, Hannah, singură-singurică, aranja pe masă ceșcuțele din care urma să savurăm ceaiul. Mergea încet, pășind cu atenție ca să nu răstoarne ceșcuțele și farfuriile din porțelan, pe care le ducea una câte una din bucătărie pe măsuta din living. A aranjat setul într-un cerc strâmb, iar în mijloc a așezat o vază cu o margaretă din plastic, ambele împrumutate din serviciul ei personal de ceai, Barbie. Pe masă mai erau așezate și șervețele păstrate de la aniversarea ei, cu Mica Sirenă. Ursulețul Winnie și chiar unul pe care scria „Un An Nou Fericit”, aranjate în așa fel încât „să vedem toți desenele de pe ele”, după cum a explicat Hannah.

Hotărâse că avea să toarne ceaiul din ceainicul „de oameni mari”. Cel de la serviciul ei Barbie era deja plin până la refuz cu plasturi de toate felurile. După cât de mulți am folosit în ultima vreme, ai fi putut să zici că suntem înnebunite după ei. Obișnuiam să cumpărăm orice fel de plasturi, mai puțin din cei „obișnuiți”, astfel că acum aveam cutii întregi de plasturi de diverse modele, mărimi și culori.

Privind-o pe Hannah cum nu mai prididea cu aranjatul serviciului de ceai, m-am abținut să-i fac vreo sugestie. Nu mi-a fost chiar ușor. Îmi dădeam seama că o parte din mine avea tendința de a critica orice, de a-i învăța pe ceilalți, cu precădere pe copiii mei, cum se face un lucru „așa cum trebuie”

Hannah zâmbea și zumzăia, dându-se din când în când cu câte un pas în spate ca să arunce o privire de ansamblu. Nu se grăbea deloc și nu părea să-i pese cum „ar fi trebuit” să arate aranjamentul ideal pentru oaspetele care urma să onoreze invitația la ceai. O urmăream în tăcere, bucurându-mă de fericirea care i se citea pe chip și de grija pe care o arăta față de ceea ce făcea. Mi-aș fi dorit

ca eu însămi să fiu așa în viața *mea* plină, de zi cu zi, să pot să fac un lucru doar de dragul de a-l face, fără să mă intereseze dacă oamenii iau aminte la ceea ce fac ori dacă le place câtuși de puțin.

Bucuria, am realizat atunci, nu ține seama de dezordine, de lucruri disproporționate sau de lipsa de iubire. Dacă aveam de gând să-mi pun în aplicare planul de a-mi trăi viața din plin, era absolut necesar să renunț la nevoia de a face ca totul și, mai ales, ca toți, să atingă într-un fel sau altul perfecțiunea,

Bucuria... într-un jeep

Dădusem jos draperiile și deschisesem toate ferestrele, pentru ca briza primăverii să alunge mirosul stătut, lăsat de iarnă în căminul nostru. Claude era în curte, unde grebla și planta semințe în grădină. Will și Hannah mă ajutau să șterg mobila și artefactele din lemn cu un ulei alunecos de lămâie. Terminasem treaba jos și tocmai ne apucasem de camera lui Will, când am auzit că o mașină parca în fața casei, claxonând puternic. Nici n-a trebuit să-mi ridic privirea ca să-mi dau seama cine venise, iar copiii știau și ei.

— Pastorul LJ, au strigat ei, zbughind-o către fereastră.

Am auzit râsul molipsitor al lui Laurajane și, când am ajuns la fereastră, am văzut-o trimițându-le bezele copiilor de la volanul jeep-ului ei de un roșu aprins, ce avea capota coborâtă.

— Tare, ce bine arată! s-a pronunțat Will, aplecându-se periculos pe geam.

— Chiar e tare, a spus râzând Laurajane. Și-a dat jos de pe cap șapca de baseball și a întrebat:

— Ce faceți, măi? Vreți să mergem la o plimbare?

— Facem curățenie, i-a răspuns Hannah ridicând prosopelul de șters praful ca să-l vadă și Laurajane.

— *Curățenie???* s-a cutremurat în glumă Laurajane, iar Will și Hannah au pufnit în râs. Spuneți-i mamei voastre că este absolut interzis, nici nu poate fi vorba să faceți curățenie într-o zi frumoasă ca asta. Coborâți amândoi la mine, dar cât se poate de repede, și luați-o și pe mami cu voi!

Will și Hannah au aruncat cât colo cârpele de șters praful și au zbughit-o la fugă pe scări, aruncându-se în brațele lui Laurajane. I-a sărutat pe amândoi zgomotos, apoi i-a ridicat și i-a așezat în jeep, unde le-a prins centurile de siguranță. În timp ce am ieșit cu mașina de pe aleea din față, Laurajane a apăsat de câteva ori

claxonul. Claude ne-a văzut și ne-a făcut cu mâna, oprindu-se puțin din treabă.

Soarele strălucea pe cerul senin și ne încălzea chipurile. Laurajane a apăsat pe accelerație.

— Mai repede! i-a strigat Hannah de pe bancheta din spate, în timp ce vântul bătea cu putere.

Laurajane și cu mine ne-am uitat una la cealaltă, zâmbind. Ochii îi străluceau, plini de viață. Știam că și ai mei. Laurajane a apăsat din nou pe accelerație, jeep-ul a țâșnit cu putere înainte. Am urlat cu toții la unison, plini de încântare. De multă vreme nu mă mai distrasem așa.

— Hei, mami! a strigat Hannah. Simt cum îmi bate vântul prin păr.

M-am întors în scaun ca să mă uit la ea. Nu încăpea nicio îndoială, se vedea clar în lumina strălucitoare a soarelui. Pe capul golaș al lui Hannah se întrezărea acum un puf auriu, iar vântul puternic făcuse să se ridice fiecare firicior de păr. Hannah și-a trecut mâna peste creștet.

— Am păr! Am păr! a țipat ea.

— Uraaaa! a sărit Will, înclinându-se peste scaun ca să-și îmbrățișeze surioara.

Am început să plâng. La fel și Laurajane.

Am murmurat „mulțumesc, mulțumesc mult!”.

Hannah s-a întins până la mine și m-a strâns de mână. Când am luat curba în mare viteză, Hannah a râs din nou în hohote.

— LJ, mami, uite acolo o să locuiesc eu!

M-am uitat curioasă în direcția pe care mi-o indicase. Pe colț se afla cea mai roz casă pe care mi-a fost dat vreodată să o văd: era vopsită roz în întregime, excepție făceau muchiile maronii.

— Îhhh, Hannah! Casa aia e atât de rooz! a exclamat dezaprobator Will.

Hannah a chicotit și i-a strigat în ureche.

- PANTOFIORII ROȘII -

— Pe deasupra, o să-mi iau și o mașină roz, tot fără acoperiș!

Will a strâmbat din nas și și-a dat ochii peste cap.

— Fetele, a spus el.

Nimic ieșit din comun

Apusul făcea cerul să pară tot mai întunecat. Tocmai se încheia o altă zi frumoasă de primăvară. În aerul încărcat plutea un miros de vegetație amestecată cu noroi. Eu și Claude ne țineam de mână și mergeam în urma copiilor, care alergau nestăviliți. Eram acum în cea de-a șasea lună de sarcină și simțeam cum bebelușul încerca să-și facă loc și totodată să se muleze pe ritmul meu.

David, prietenul lui Will, se afla pe aleea din fața casei sale și juca baschet cu tatăl lui. Alan și Claude au antrenat împreună cândva o echipă din Liga de Juniori și uneori se mai strângeau laolaltă cu alți tați, în serile de marți, ca să joace câte o partidă de baschet. Michael, fratele mai mic al lui David, care era mai mare decât Hannah cu câteva luni, își vedea de-ale lui curtea din fața casei, scurmând un petic de noroi cu bățul. Will și-a pus căuș mâinile la gură și l-a strigat pe David, care i-a zâmbit și i-a dat o pasă lungă. Will prinse mingea, făcu dribling și aruncă la coș, dar rată. Hannah găsisese și ea, între timp, un băț și i s-a alăturat lui Michael. Alan ne-a zărit pe mine și pe Claude și ne-a salutat. Până să ajungem în dreptul lui, Alan s-a prefăcut că ratează și el câteva coșuri, după ce alergase împleticit în jurul celor doi băieți mai mari.

— Se pare că am nevoie de ceva ajutor, amice, i-a strigat el lui Claude.

Soțul meu a râs și a intrat și el în joc. MaryAnn, soția lui Alan, și-a scos capul pe ușa de la intrare.

— Chiar mă întrebam ce e cu atâta zarvă, a spus ea, toată un zâmbet.

Mi-a făcut semn să merg lângă ea.

— Hei, Michael, ce faceți voi acolo? le-a strigat ea copiilor.

— Căutăm gândăcei, i-a răspuns Hannah.

— Și râme, a adăugat Michael.

— A, da, și râme, a spus Hannah.

— Aha, minunat, a spus MaryAnn dându-și ochii peste cap. Cred că asta înseamnă că mai faceți o baie în seara asta, fiecare dintre voi.

Exact în momentul acela s-a întâmplat. A fost ceva atât de ciudat și nemaipomenit încât, dacă n-aș fi trecut eu însămi prin asta, nu aș fi crezut că este posibil. *Am uitat că Hannah era bolnavă!*

Nici măcar nu am realizat că am uitat. Era ca și cum ceva m-a tras undeva în afara întregului episod legat de cancer, tratamente, îngrijorare și moarte. Hannah se juca în țărână, iar eu eram în vizită la o prietenă. Era un moment cu nimic aparte, pur și simplu nu se petrecea mai nimic deosebit.

Nu a durat prea mult, m-am trezit la realitate cât ai pocni din degete. Chiar și așa, aveam senzația acută că se schimbase ceva. Chiar dacă acum îmi aminteam cât de bolnavă era Hannah, ceva din liniștea care se așternuse mai devreme lăsase urme.

Mai târziu în acea seară, în timp ce stăteam pe veranda din fața casei, încă îmbătată de uitarea aceea benefică, mă bucuram privind cerul în toată frumusețea lui. Am observat mai întâi moliile, cum fâlfâiau din aripile pudrate în jurul becului aprins pe verandă, apoi liliicii, care tăiau aerul cu precizie. Dincolo de lilieci se vedea luna, cu al ei chip imens, veșnic neschimbător, apoi planetele pâlpâind în depărtări și galaxiile abia ghicite, rotindu-se pe o nemărginită întindere de stele.

În timp ce ascultam zgomotul cunoscut al nopții, m-am simțit de parcă mă aflam eșuată pe țărmul infinitului, convinsă că liniștea pe care o percepeam era, de fapt, Dumnezeu.

Sărbătorește

Am auzit-o pe Hannah urcând pe scări. Am deschis ochii și m-am întins. Era vremea să mă ridic din pat. Am auzit dușul. Claude reușise să se dea jos din pat fără să mă trezească. Dumnezeu să-l binecuvânteze.

Ușa dormitorului nostru s-a deschis brusc.

— Mami, așa-i că asta e cea mai *grozavă* zi ca să te bucuri de viață?

Se oprise drept în prag, cu ochii strălucind de veselie și obrajii îmbujorați, trăgând după ea păturica roz. Fire pufoase de păr blond, lungi de un centimetru, i se ridicau semețe din pielea capului. Pentru prima oară, am observat că tivul franjurat al cămășuței de noapte nu mai atingea podeaua. Imediat sub tiv puteam să-i văd unghiuțele de la picioare date cu oją roz. Imediat ce i-am zâmbit a dat drumul păturicii pe care o avea în mână, a traversat camera în pas alergător și s-a aruncat în pat. S-a târât lângă mine, s-a ascuns sub plapumă și și-a cuibărit capul pe umărul meu.

— Da, Hannah, i-am răspuns, îngropându-mi nasul în părul ei. Astăzi chiar *e* o zi *grozavă* ca să te bucuri de viață!

*

Bucuria este o combinație între magia și starea aceea de liniște peste care poți da în orice moment, ea înseamnă experiența actului de a oferi și de a trăi din inimă, fără a aștepta nimic în schimb. Fiindcă bucuria nu cunoaște reguli, nu se teme să fie imperfectă și ne poate surprinde, apărând chiar în locurile cele mai întunecate.

Credința

De la „facă-se voia mea” la „facă-se voia Ta”

De fiecare dată când spunem „facă-se voia Ta”, ar trebui să ne treacă prin minte toate nefericirile posibile, puse laolaltă.

— Simone Weil

Facă-se voia Ta (și a mea)

Era o splendidă zi de primăvară, cu o săptămână înaintea sărbătorilor de Paști. Hannah și cu mine am hotărât să mergem pe jos până la biserică. Will a vrut să meargă până acolo călare pe bicicletă, iar Claude, care s-a trezit ceva mai târziu, a spus că va ajunge și el puțin mai încolo. Eu și Hannah ne țineam de mână. Boboeci și fire răzlețe de plante, care au dormit pe timpul iernii, se trezeau acum la viață. Un magnoliu mi-a atras atenția în mod deosebit. Era mai înalt decât fiecare casă care se afla de o parte și de alta; crengile lui, pline de flori imense, albe-lila, se ridicau mândre spre cer, către infinit.

— Mami, a spus Hannah, arătându-mi copacul. Flori ca acelea o să am eu la nunta mea!

— Sunt minunate, Hannah, am spus eu, rugându-mă în sinea mea să i se adeverească spusele.

— Și cu cine te vei mărita?

— Cu tati, prostuțo! a răspuns Hannah zâmbind.

Hannah arăta prea bine, părea prea sănătoasă în zilele acestea ca să fie cu adevărat bolnavă. Își tocise deja prima pereche de pantofiori roșii, iar când am mers să-i schimbăm, am remarcat că piciorul îi crescuse deja cu jumătate de număr. Trecuseră trei luni și jumătate de la transplant, iar viața noastră a căzut din nou în rutina înșelătoare. Voiam din suflet să cred că avea să dureze, dar parcă simțeam în aer izul neprevăzutului. Doctorul Kalamaker programase o radiografie de rutină și o tomografie computerizată în săptămâna imediat următoare.

La biserică, m-am trezit fixând cu privirea crucifixul imens care atârna din tavan în spatele lui Laurajane. Niciodată nu am apreciat cu mai multă sinceritate povestea creștină legată de înviere. Dacă Domnul a fost în stare să-l aducă din nou la viață pe Iisus, oare n-ar fi putut să o salveze și pe Hannah?

Iar dacă ar fi putut, atunci ce mai aștepta?

„Facă-se voia Ta”, m-am rugat din adâncul inimii mele, și chiar în timp ce gândeam asta, îmi dădeam seama că, de fapt, nu-mi doream decât ca vrerea Lui să fie totuna cu a mea.

Spune da

Din camera lui Hannah se auzea sforăitul lui Claude. Amândoi au adormit înainte ca lectura poveștii de dinainte de culcare să ajungă la jumătate. Will mă aștepta să-l bag în pat, iar eu știam și de ce.

Cu mai puțin de o săptămână în urmă, la câteva zile după Paști, doctorul Kalamaker ne arătase pe cea mai recentă dintre radiografiile punctul care indica metastaza cancerului. Când Hannah a făcut transplantul, Claude și cu mine am luat hotărârea să nu o mai supunem pe Hannah și altor tratamente chinuitoare, dar asta se întâmpla atunci; i-am cerut doctorului Kalamaker să programeze o altă intervenție chirurgicală cât mai repede cu putință.

În cursul dimineții, Claude ne băgase deja bagajele, al meu și al lui Hannah, în dubiță, urmând să plecăm la spital. L-am condus pe Will acasă la prietenul său, Jeff, l-am sărutat la plecare și i-am adus aminte că Lili urma să-l ia la sfârșitul orelor. Dar atunci când clopoțelul a sunat, nu Lili îl aștepta în fața școlii, ci Claude, Hannah și cu mine.

Acum, Will își aruncase toți maimușorii din pluș în celălalt pat, ca să-mi facă loc lângă el. Mi-am dat seama că plânsese, așa că m-am strecurat cu atenție lângă el, pentru că îmi era tot mai greu cu sarcina, și l-am luat în brațe.

— Măi, pufulețul meu, am spus eu sărutându-i creștetul. Îmi plăcea să-i miros părul, să simt moliciunea lui de băiețel.

— Mami, a spus cu nasul îngropat în pieptul meu. De ce nu i-au făcut doctorii operație lui Hannah?

O parte din mine ar fi vrut cu disperare să evite o conversație de genul acesta, dar știam că Will se baza pe sinceritatea mea și merita să știe adevărul.

— Păi, am spus eu, alegându-mi cuvintele cu atenție. Tumoarea lui Hannah nu se mai află în același loc de data aceasta. A crescut foarte aproape de măduva spinării și este înfășurată în jurul unor vene foarte importante. Doctorii nu mai pot să o scoată și pe asta.

— Dar nu se poate să scoată măcar o parte din ea, mami? a întrebat Will plângând, ridicând-și capul ca să mă privească drept în ochi. A făcut o pauză. Dacă nu o fac, Hannah va muri, a spus el încet și cu convingere.

Mi s-au umplut ochii de lacrimi. Am respirat adânc și am încercat să-mi înfrânez pornirea de a plânge. Voiam să-i pot fi alături și lui Will în astfel de momente dureroase pentru el. Nu era cazul să-l copleșesc cu propriile mele temeri și neajunsuri.

— Adevărul, Will, este că indiferent de ce-am face, medicii sunt de părere că Hannah nu mai are de trăit decât câteva luni, am spus, încercând să mă adun cât de cât, să ies din norul de tristețe care amenința să mă înghită treptat cu totul. Chiar dacă doctorii ar reuși să scoată măcar o parte din tumoare, asta ar însemna ca Hannah să sufere infinit mai mult începând de acum și până în momentul în care va muri. Sunt șanse ca asta să nu se întâmple dacă nu facem operația, am adăugat.

Will m-a luat de după gât și a început să plângă cu sughituri. Am simțit că sufletul avea să se înece în profunzimea durerii lui.

Valuri de mânie mi-au străbătut tot corpul. Oare nu era suficient pentru Dumnezeu că o lua pe Hannah de lângă noi? Chiar trebuia ca și inocența unui băiețel de numai șase anișori, ca Will, să fie răpită cu cruzime?

Încă din primii ani de viață, Will a părut un copil mai matur decât alții de vârsta lui, dar acum aș fi dat orice ca el să știe mult mai puține lucruri decât știa. Cu luni în urmă, când am aflat că Hannah era bolnavă, i-am dăruit un jurnal gol în care îl sfătuisem să deseneze ce simte, cum îi vine. Multă vreme, nici nu l-a deschis. Dar de puțin

timp, a început să-mi arate câteva dintre desenele sale. Cele mai timpurii erau, în mare, schițe complexe cu jucători de baseball și amerindieni răniți sau accidentați, dar chiar înainte de Paști desenase o cruce elaborată în dreptul a ceea ce părea un monument de război deasupra cărui flutura steagul american; sub desen, scrisese cu atenție numele lui Hannah.

— Îmi pare nespus de rău, Will, am zis, când în sfârșit am putut să scot o vorbă. Îmi doresc să fi fost în stare să-ți fi spus altceva, dar eu cred că meriți să știi care este adevărul. În felul acesta, ai aceeași șansă ca mine și ca tati să o apreciezi pe Hannah așa cum se cuvine cât se mai află printre noi.

— Nu e deloc corect! Hannah își dorește nespus de mult să fie surioara mai mare! O să trăiască măcar să vadă bebelușul? a întrebat plângând în hohote Will, agitându-și pumnul în aer.

— Nu știu, Will, i-am spus, uimită că se gândise la atâtea lucruri. Nu putem face decât să ne rugăm să apuce momentul acela.

— Dar eu m-am *tot* rugat, mami, a urlat Will. Dar cum se așteaptă Doamne-Doamne să credem în el dacă o lasă pe Hannah să moară? Dacă se va întâmpla asta, o să-l urăsc din tot sufletul!

Am dat din cap, admirându-l pentru curajul de a spune lucrurilor pe nume, dar nu am încetat să mă rog Domnului, pentru orice eventualitate. Mă simțeam tot mai nesigură de credința mea. Dar nu aș fi vrut să risc să-L enervez.

— Mami, dar Hannah *știe* că va muri? a întrebat Will, înfrânându-și suspinele.

— Nu sunt sigură, dar cred că știe, i-am spus.

— Nu vreau să-i spună nimeni, pentru că nu vreau să fie speriată.

— Știi ce vrei să zici, Will, dar cred că, dacă nu cumva știe deja, își va da seama singurică. Dacă mă va întreba,

voi fi nevoită să-i spun adevărul. Nu vreau ca ea să-și dea seama că va muri și să nu poată vorbi cu cineva despre asta.

Will a căzut pe gânduri pentru o clipă.

— Da, cred că ai dreptate, a fost el de acord într-un final. Dar, mami, când vei fi sigură că Hannah știe și ea, îmi vei spune? Vreau ca ea să vorbească *și cu mine* despre asta.

— S-a făcut, i-am promis, îmbrățișându-l.

A rămas tăcut pentru o clipă.

— Mami, dar pe cine o să cunoască Hannah în Rai, dacă toți bunicii noștri încă trăiesc?

— Hmm, bună întrebare, am zis, ridicând din umeri. Am făcut o pauză. Păi, străbunicii tăi sunt acolo, corect?

— Da, dar mai mult ca sigur Hannah nu-i va cunoaște.

— Cred că da, am zis, încercând să-mi fac ordine în idei cât de repede. Poate va fi acolo Bub, pisicuța noastră care a murit, ce zici?

Will și-a sprijinit bărbia în căușul palmelor și s-a uitat în gol.

— Mda, cred că Bub o să fie acolo, a spus el în cele din urmă. Și cred că și Iisus va fi tot acolo, dacă e să te iei după Biblie. Părea sceptic.

— Și să nu uităm de bebelușii tăi care nu s-au născut, mami, a adăugat el, cu ochii larg deschiși de entuziasm la gândul acesta. Chiar dacă nu i-am cunoscut niciodată, și ei sunt frățiorii și surioarele noastre. Mamă, ce *tare!* Hannah îi va cunoaște înaintea noastră! M-a cuprins cu brațele.

— Merci, mami, mă simt mai bine, a spus el și a tăcut apoi, o vreme.

Știam că mai are ceva de zis.

— De fapt, mami, mă *bucur* că mi-ai spus, a zis el până la urmă. Știi că Hannah mereu îmi zice să dorm în celălalt pat, iar eu mereu zic nu? De acum înainte, ori de câte ori mă roagă, am să zic da.

Ipocrita de la slujba de vindecare

Claude, Will, Hannah și cu mine am urmat-o pe Laurajane pe culoarul din mijloc al bisericii până la locurile rezervate pentru noi în primul rând. Hannah purta rochița nouă de la Paști, cu floricele roz și roșii, dresuri albe și pantofiori roșii din piele lăcuită, în stil Mary Jane. Mă ținea de mână în timp ce mergeam, abținându-se cu greu să nu sară în sus de bucurie, știa că această slujbă îi era dedicată. Will, tare frumușel și serios în camășuța lui scrobită, sacoul albastru și pantalonașii din bumbac, purta la gât cravată și venea imediat în urma lui Claude. Părul îi crescuse și, cu toate că încă era scurt, a stat o jumătate de oră la baie să și-l aranjeze, udându-l și făcându-i cărare.

Am ajuns la locurile noastre și eu m-am întors să arunc o privire la cei adunați acolo. Biserica era plină, în mare parte, de oameni pe care-i cunoșteam. Mulțimea a tăcut dintr-odată în clipa în care ne-am făcut apariția, din respect și dintr-o oarecare curiozitate. Eram recunoscătoare pentru atenția primită, întreaga mea lume se rotea acum în jurul bolii lui Hannah; am apreciat că, măcar în astfel de momente, și pentru alții părea să devină la fel de importantă.

Vestea privind faptul că tumoarea lui Hannah nu mai putea fi operată zguduise întreaga noastră congregație. Atât de mulți oameni au întrebat-o pe Laurajane cu ce ar fi putut să ne fie de ajutor, încât ea s-a oferit să țină o slujbă de vindecare pentru Hannah, chiar în biserica de care aparțineam. Prima oară când Laurajane ne-a împărtășit ideea, mie și lui Claude, nu am fost convinsă că era o idee bună. Deși îmi plăcea ideea ca mai mulți oameni să se strângă laolaltă ca să ofere susținere unul altuia, mă temeam că simpla denumire, aceea de „slujbă de vindecare”, ar fi dat naștere unor așteptări nerealiste. Pentru mine, „vindecare” însemna existența unui leac; nu

doream ca oamenii să creadă că Hannah, Laurajane sau chiar ei înșiși greșiseră cu ceva în cazul în care Hannah ar fi murit.

Eram îngrijorată, totodată, și în privința lui Laurajane, din cauză că se implica foarte mult, într-un fel provocându-L pe Dumnezeu. Mi-am amintit de conversația noastră pe când eram cu Hannah la Terapie Intensivă, când LJ s-a întrebat cât de bine îl cunoștea ea și dacă era potrivită să fie preoteasă. Uram ideea că ea sau oricine altcineva ar putea să se gândească la cazul lui Hannah ca la un test pentru propria credință.

Mai credeam totodată că, indiferent ce am fi făcut, rugăciunile noastre nu ar fi putut s-o salveze pe Hannah.

Cu toate acestea, stând în fața bisericii, puteam să simt din partea celor care ne înconjurau iubire și grijă, în adevăratul sens al cuvântului. Mi-aș fi dorit să nu mă simt ca o ipocrită, rătăcită în mijlocul atâtor oameni cu intenții bune. I-am aruncat o privire lui Claude, care ținea pumnii încheștați și ochii strâns închiși, lăsând râuri de lacrimi să-i curgă pe obraz, și mă temeam că ar fi putut să mă acuze că otrăvesc cumva solemnitatea momentului, dacă ar fi știut ce-mi trecea prin minte. Și eu îmi făceam griji că ar fi putut avea dreptate. Pentru prima oară în viața lui, Claude începuse să citească din Biblie și să se roage zi de zi. Știam că ar fi fost în stare să-i permită Satanei să-i smulgă sufletul din piept, dacă asta ar fi făcut ca Hannah să trăiască. Credința mea pălea în comparație cu sentimentul care-l anima pe el.

Organistul a început să cânte, iar ceilalți s-au ridicat și ei în picioare cântând. Hannah m-a tras de tivul rochiei.

— Ridică-mă, mami, mi-a spus ea. Vreau să văd cine este aici.

Am ridicat-o pe picior și mi-am sprijinit cartea cu imnuri religioase pe burtă, care era destul de mare acum. Will mi-a luat cârticica din mână și a ținut-o ridicată, ca să pot vedea mai bine. I-am zâmbit recunoscătoare.

— Vai, mami, fii atentă, a șoptit Hannah, uitându-se peste umărul meu, și arătând cu degetul într-o anumită direcție. Uite-i pe asistenta Amy, doctorul Kalamaker, doctorul Edman și doctorul Markoff... și pe doamna Fisher și doamna Forsythe, pe Jackie și Jeff cu mămica și tăticul lor...

Se tot foia și dădea din coate ca să vadă mai bine. Laurajane începuse să-și rostească mesajul, dar îmi era greu să aud ce spune. Hannah încă îmi mai șoptea în ureche numele tuturor celor pe care-i recunoștea. Hannah s-a oprit la un moment dat, când Laurajane a început să recite Tatăl Nostru. S-a întors cu chipul spre cruce, și-a împreunat mâinile, și-a coborât capul, apoi, pe un ton clar și răspicat a început să recite rugăciunea cuvânt cu cuvânt. Când am auzit-o, m-am simțit tare mândră și parcă m-am liniștit, într-un fel. Dacă Hannah ar fi murit, cu siguranță ar fi contat, măcar întrucâtva, faptul că știa să zică Tatăl Nostru.

Venise momentul să cânte și copiii. Hannah și Will s-au alăturat celorlalți copii pe treptele acoperite cu mochetă ale bisericii și au început cu toții să cânte cu însuflețire „Iisus mă iubește”. Will stătea chiar în spatele lui Hannah, mândru, ținându-și mâinile protector pe umerii ei.

M-am simțit nespus de mândră de amândoi și atât de recunoscătoare să văd atât de mulți copii la slujbă. Mi se părea modul cel mai potrivit de a privi afecțiunea lui Hannah, nimeni nu se prefăcuse că nu știa ce se petrece, ca și cum boala ei ar fi fost motiv de teamă sau de rușine.

Rick, unul dintre cei mai conservatori membri ai congregației noastre, s-a ridicat și a cerut să i se dea un microfon. Zâmbetul mi-a înghețat pe buze. Fiecare părticică din mine ar fi vrut să strige „Pericol, pericol!”. Rick a luat cuvântul.

— Dumnezeu este în stare să dea naștere unui miracol chiar aici, în această clipă!

Exact de așa ceva mă temusem. Credința noastră tocmai era deturnată; toată speranța noastră era pusă la bătaie. Am inspirat adânc, încercând să fac abstracție de sentimentul de panică ce m-a acaparat, doream să aud clar cuvintele lui Rick.

„...Iubirea este sursa vindecării totale”, a continuat el. Am inspirat și am simțit cum rezistența pe care încercam să o opun îmi scăpa printre degete

Rick ne-a făcut semn să ne îndreptăm spre altar. Hannah a sărit repede de la locul ei. Se vedea că-i plăcea să fie în centrul atenției. Will o urma îndeaproape, eu și Claude ne apropiam ceva mai încet. Laurajane, care era în picioare, și-a așezat mâinile pe capul lui Hannah. Fetița mea și-a închis ochii. Rostind o rugăciune întru vindecarea lui Hannah, Laurajane ne-a cerut mie, lui Claude și lui Will să i ne alăturăm. Când noi patru ne-am așezat mâinile pe creștetul lui Hannah, Rick le-a făcut semn celor din cel de-al doilea rând să se apropie. S-au adunat cu toții în jurul nostru, în cerc, așezându-și mâinile pe umerii noștri. Treptat, toți cei aflați în biserică s-au ridicat și s-au apropiat tot mai mult de altar, formând cercuri peste cercuri, unii în jurul celorlalți.

Cu toate că moartea este inevitabilă, când e vorba de iubire nu poți să spui același lucru. Nu este greu să-ți dai seama când ești iubit cu adevărat. Când am văzut chipul radios al lui Hannah în mijlocul aceluia cerc de oameni, mi-am dat seama că vindecarea se poate realiza și fără un leac anume. Indiferent când urma să moară, Hannah avea să știe că viața ei contase cu adevărat, că fusese iubită din plin. Nici că mi-aș fi putut imagina vindecarea la un nivel mai profund de atât.

...Și uite-așa sări vaca peste lună⁶

Câteva zile mai târziu am primit un pachet pe care era scris destinatarul: „Domnișoarei Hannah Martell”. Expeditorul era cineva din Colorado. Ce chestie?! Nici nu credeam că știm pe cineva din Colorado. Hannah a scos pachetul din hârtie și l-a deschis.

— Uite, mami, a spus ea. Este vaca, uite cum sare peste lună!

A scos din pachet un quilt⁷ pe măsura ei și mi l-a arătat interesată. Fusese realizat cu multă migală și măiestrie, o adevărată operă de artă. Pe o parte, imprimeul materialului era crem, cu floricele roz pal și iederă de un verde crud. Cealaltă parte a cuverturii avea o lucrătură mai elaborată, combinația dintre peticele verzi, portocalii, lila și roz fiind absolut superbă. Bordura păturicii înfățișa văcuțe verzi, mov și albastre, care săreau peste semilunile și stelele albe cusute pe fundalul unui cer roz. Era evident că cineva și-a dedicat mult timp și efort pentru realizarea acestui quilt. Mă întrebam cine.

Pe fundul cutiei era un dosar-plic cu șnur, în care se aflau un bilețel scris de mână și o casetă. Am citit rapid

---

⁶ Versul face parte dintr-o poezioară absurdă pentru copii, din ciclul „Mother Goose nursery rythmes” Mother Goose (Mama Gâscă) este un personaj bine cunoscut în literatura basmelor și poeziilor pentru copii. Mama Gâscă este un nume generic dat mamelor de la țară, despre care se crede că au inventat povești și versuri pentru copiii lor. Versul la care se face referire aici și desemnează o logică în egală măsură absurdă și amuzantă face parte din scurta poezie ce s-ar traduce, cu aproximație, astfel: *Vai, ce mai păcăleală/ C-o pisică și-o vioară/ Vaca sări peste lună/ Cuțu râse văzând așa minciună,/ Iar farfuria, ce să facă/ Fuși c-o lingură-n desagă.*

⁷ Quilt-ul, foarte răspândit în SUA, reprezintă o cuvertură matlasată, formată în mod tradițional din trei straturi suprapuse: fața superioară, cu rol decorativ, alcătuită din diverse petice cusute cu creativitate, vatelina, care oferă cuverturii căldură și are rol de fixare pe dimensiunea dorită, și partea inferioară, simplă sau structurată tot din bucăți de material.

bilețelul și am fugit în garaj, unde știam că se află Claude, care-și schimba uleiul la mașină.

— Ia citește asta, i-am spus cu răsuflarea întretăiată, dându-i bilețelul și caseta.

Se încrunta în timp ce se ștergea pe mâini cu un prosop. Am văzut cum citea bilețelul, pentru ca apoi să o ia de la început, de parcă ar fi avut nevoie de un răgaz ca să rumege informația. Nu a mai reușit să-l citească până la capăt, că l-au podidit lacrimile.

Bilețelul era scris de una dintre verișoarele sale, pe care nu o mai văzuse de ani de zile. Aceasta ne spunea cum, de îndată ce a aflat că Hannah era bolnavă, s-a hotărât să-i facă un quilt. Lunile treceau și viața ei devenea tot mai ocupată, iar inima – tot mai încărcată; începuse să creadă că nu o să termine quilt-ul înainte ca Hannah să moară. Apoi, cu o săptămână în urmă, într-o duminică, s-a dus la biserică. De îndată ce s-a încheiat slujba, o doamnă mai în vârstă, o străină, s-a apropiat de ea.

„Știi că dumneata nu mă cunoști”, i-a spus femeia, întinzând un pachet spre verișoara lui Claude, „dar, dintr-un motiv pe care încă nu mi-l pot explica, știu că trebuie să-ți dau asta”.

A continuat: „Eu fac quilt-uri și, cu ceva vreme în urmă, am simțit nevoia să-l realizez pe acesta de față. Este pentru un copil micuț, mai mult nu știu să vă spun. În tot timpul cât am lucrat la el, m-am întrebat oare pentru cine îl fac. *Încă* nu știu, dar săptămâna trecută, cum stăteam la biserică, *ceva din mine mi-a spus că tu știi.*”

Verișoara lui Claude a început atunci să plângă. I-a povestit doamnei cu pricina despre Hannah și cum și-a propus ea mai demult să se apuce să facă un quilt pentru ea. Emoționată de poveste, necunoscuta a început și ea să plângă. Întregul episod i s-a părut atât de ieșit din comun verișoarei lui Claude, încât a mers acasă și a înregistrat caseta pe care ne-a trimis-o și în care povestea în detaliu

ce se întâmplase, pentru „eventualitatea în care oamenii nu o să vă creadă atunci când o să le povestiți”.

Ținând caseta în mână, mi-am dat seama că nu trebuie să demonstrez nimic nimănui, nici mie și nici altor oameni. Am înțeles brusc niște cuvinte pe care le-am auzit de atâtea ori la biserică: „Credința este esența lucrurilor la care speri, dovada lucrurilor nevăzute”. Pentru mine, prezența quilt-ului pe marginea patului lui Hannah reprezenta o dovadă suficient de însemnată.

Ziua Mamei

Hannah stătea lângă măsuța din lemn de stejar în holul din față, ținând un platouaș pe care se aflau fursecuri în formă de animăluțe. Cineva le-a lăsat în fața ușii noastre cu o zi urmă, calde încă, abia scoase din cuptor. Erau fursecuri dulci, numai bune de dus la întrunirea de la grădiniță, unde urma să sărbătorim cu câte un ceai, Ziua Mamei. Țineam camera de filmat, încercând să prind cât mai multe momente. La fel ca și jurnalul meu, camera de filmat era o sursă de arhivare a celor mai importante clipe din ultimul an de viață al lui Hannah. Diagnosticul și recidivele lui Hannah erau urmate imediat de nenumărate fotografii și adnotări în jurnal, pentru ca apoi să urmeze perioade mai lungi în care uitam să mai fac asta, iluzionată de rutina în care intram adesea, simțind că vor mai exista ocazii, că vom avea timp berechet. Acum, știam că lucrurile nu erau deloc așa.

Hannah a așezat platouașul pe masă și și-a șters mâinile de rochie.

— Cum arăt, mami? a vrut ea să știe.

— Arăți minunat, domnișoară, i-am spus.

Era îmbujorată și ochii îi străluceau. Petrecuse atâta timp afară, încât se bronzase deja sub razele soarelui de mai.

În aceste zile, oamenii care nu ne cunoșteau îi făceau complimente lui Hannah pentru „tunsoarea” ei. Avea în continuare părul scurt, dar crescuse suficient cât să se așeze neted pe creștet, făcând-o să semene cu Clopoțica din „Peter Pan”, în versiunea Disney. Rochița, cu imprimeu de violete mărunte, avea o talie înaltă și un guler amplu din dantelă. Pe cap, Hannah purta o bentiță care se asorta perfect cu rochia. Zâmbea senin la cameră și, arătând spre funda de pe bentiță, a spus:

— Ia uitați-vă la părul meu și la bentiță, la rochie, la ciorăpeii și la pantofiorii mei cei roșii. În timp ce zicea asta

a întins un picior în față, ca o balerină, ca să se vadă mai bine pe film. Pentru o clipă, și-a lăsat brațele să atârne pe lângă corp și apoi s-a uitat insistent în obiectiv, fără să mai spună nimic. După aceea, s-a întins după fursecuri.

— Hai, mami, nu e frumos să întârziem la ceai.

Am închis camera de filmat și am îngenuncheat, ca să o pot așeza la loc în carcasa ei. Hannah s-a apropiat de mine și m-a luat de după gât:

— Și tu arăți frumos, mami! mi-a spus ea.

— Mulțumesc, don'șoară, am spus eu, îmbrățișând-o.

Mai devreme în dimineața aceea, în timp ce căutam ceva de îmbrăcat prin dulap, mi-am dat seama că această ocazie avea să se numere probabil printre ultimele la care aș fi participat în calitate de mamă a lui Hannah, cel puțin în public. M-am gândit la toate acele serbări și ceremonii de absolvire la care nu voi mai lua niciodată parte, când numele lui Hannah nu va mai fi strigat. Așa că am hotărât să profit pe cât se poate de șansa care se ivise. Hannah mă privea de pe marginea patului, iar eu m-am îmbrăcat cu cea mai frumoasă rochie pentru femei însărcinate din garderoba mea. Era făcută din mătase de culoare fildeșului amestecată cu piersică. M-am machiat atent, mi-am dat cu parfum pe la încheieturi și mi-am așezat pe cap o pălărie roz cu boruri largi. Hannah bătea din palme și suspina.

— Mami, este perfect!, mi-a șoptit ea.

L-am auzit pe Claude urcând pe scări, câte două trepte deodată, pentru că deja întârziase la muncă. A tras cu ochiul de la ușă.

— Nu voiam decât să le dau o sărutare fetelor mele, înainte să plec, a spus. Apoi, remarcând cât de elegante eram, a fluierat și a zâmbit în semn de compliment.

Hannah a țipat fericită și a sărit pe podea.

— Înainte să pleci, uită-te cât sunt de înaltă azi, tati, i-a spus ea, luând poziția de drepti și ridicând bărbia.

Claude a rîs, așezându-se în spatele ei ca să o poată măsura. I-a atins creștetul și a observat că Hannah îi ajungea până undeva deasupra cataramii de la curea.

— Măi, să fie, don'șoară! a exclamat el, iar ea s-a întors să vadă mai bine. Azi ești mai înaltă decât catarama de la cureaua mea.

Hannah a chicotit și a început să danseze în jurul lui. Nu părea să conteze pentru niciunul dintre ei că repetaseră numărul acesta zi de zi în ultimele săptămâni. Era ca și cum Hannah îl simțea pe tatăl ei, care refuza categoric să se gândească la faptul că moartea ei era iminentă. Împreună, nu făceau decât să se amuze pe seama unor prostioare și să se distreze din plin.

Hannah râdea, în timp ce Claude a ridicat-o în brațe.

— Te iubesc, don'șoară! i-a spus el cu blîndețe.

— Și eu pe tine, tati, i-a răspuns ea.

Mă simțeam atât de binecuvîntată că eram mama ei și trăiam din plin acest sentiment în timp ce mă îndreptam cu ea spre școală. Oare cum aș putea vreodată să mă despart de ea? În ciuda scepticismului meu inițial de la slujba de vindecare și a certitudinii din sufletul meu că Hannah urma să moară, nu puteam să nu sper, în sinea mea, la un miracol. Îmi dădeam seama, acum, că speranța era fundamentul credinței, că reprezintă însăși esența ei ce nu putea fi înfrîntă. Parcă se ivea cu atîta naturalețe, în fața fricii și a nesiguranței, își făcea în permanență loc în sufletele noastre, de parcă ar fi avut voință proprie.

Așteptând să expir

Hannah se rotea în cercuri prin bucătărie, în timp ce eu pregăteam masa de seară. Fereastra de deasupra chiuvetei era deschisă, iar aerul proaspăt de început de iunie pătrundea liber în încăpere. Sunetul făcut de capacul de pe oala cu supă și aburii parfumați din bucătărie sugerau că totul era bine.

Am început chiar să cred că poate medicii s-au înșelat. Hannah nu părea deloc bolnavă. Nici nu mai țineam minte de când strănutase ultima dată. Părul, care în urmă cu o lună îi stătea lipit de cap, îi crescuse cu mai mult de un centimetru, iar acum părea să aibă voință proprie; Claude îi spunea păr de „mamut lănos”, pentru că stătea ridicat în toate direcțiile. Hannah mânca bine, câștiga în greutate și se înălța văzând cu ochii; marginea de la „cămășuță pijamăluță” îi ajungea acum deasupra gleznelor. Cu câteva zile în urmă, a reușit chiar să participe la concursurile olimpice pentru piticii de grădiniță, fiind singurul concurent căruia i s-a permis să alerge în pantofi roșii, din piele lăcuită.

Pentru prima oară după luni de zile, am ajuns parcă în stadiul în care mă bucuram din nou de intimitatea vieții mele. Cu toate că le eram recunoscătoare tuturor celor care m-au ajutat câtă vreme Hannah a fost bolnavă, deseori mă simțeam de parcă-mi trăiam viața într-o vitrină, în văzul tuturor. Veneau pe la noi prieteni și rude ca să ne ajute cu curățenia în gospodărie, îmi reorganizau lucrurile din dulapul de bucătărie și mă ajutau chiar să-mi spăl lenjeria intimă.

Deoarece nu am vrut să o las singură pe Hannah atunci când a făcut transplantul de măduvă, Claude și cu mine am făcut dragoste în micuța toaletă din camera de spital în care era internată.

Una dintre căile prin care izbutisem să-mi păstrez capul pe umeri a fost aceea de a ține doar pentru mine durerea

pe care o trăiam. Mă simțeam cu adevărat mai bine atunci când le spuneam celorlalți că sunt ok, cu toate că nu eram. Nu era acesta adevărul, dar măcar evitam să mă simt ca o rană imensă care parcă nu se mai oprea din sângerat. Îmi era mai la îndemână să spun asta, iar oamenii păreau să râsufle ușurați când auzeau că „sunt bine”. Și în ultima vreme le spuneam oamenilor același lucru, doar că acum începusem să și cred asta.

Am amestecat în oala cu supă. Hannah s-a oprit din zbunguit și s-a îndoit din mijloc. A tușit o dată, de două ori, de trei ori, după care s-a îndreptat și a încercat să-și degaje gâtul. Am așezat lingura pe marginea aragazului, ridicând suspicioasă din sprânceană. O mașină a claxonat. Un câine a început să latre. Fustița tutu a lui Hannah, acoperită cu paiete, strălucea în soarele amiezii. Hannah și-a acoperit gurița cu pumnul încleștat, încercând din nou să-și degaje gâtul.

— Sunt bine, mami, mi-a spus ea în cele din urmă. Numai că nu pot să mă opresc din tușit, am ceva în gât.

Pantofii roșii se auzeau pe pardoseală. M-am aplecat și am ridicat-o în brațe. O simțeam puternică și rezistentă în brațele mele. Am inspirat adânc mirosul ei, atât de dulce, de acadele cu iz de cireșe și șampon pentru bebeluși, și m-am pierdut în îmbrățișarea ei. Și supa? A dat pe dinafară.

Promisiunea bunicii

Mama mea și Hannah stăteau pe jos în camera fetei. Cutia de la păpușa Barbie era răsturnată, și din ea se revărsau pe covor mai multe păpuși, hăinuțe și pantofiori pastelați. Amândouă îmbrăcau păpușile Barbie pentru o ieșire la mall-ul pe care Hannah îl improvizase într-un colț, în dreptul ușii. Hannah era încă îmbrăcată în costumul de baie. Ne-am petrecut după-amiaza la bazin, unde ne-am distrat uitându-ne la Will, bunicul și unchiul Ben cum săreau ca niște ghiulele și loveau cu burțile de suprafața apei.

Încă de când împlinise un an, Will își petrecea mereu prima săptămână a lunii iulie la Festivalul Cireșelor din Traverse City, Michigan, cu părinții mei. Ne-a rugat insistent să-l lăsăm meargă din nou și anul acesta. Nici nu mă îndoiam că i-ar fi făcut bine. Claude și cu mine ne străduiam să-l facem să se simtă iubit și îngrijit, dar nu puteam nega faptul că ne concentrăm cel mai mult pe Hannah. Părea că sănătatea ei se deteriorează văzând cu ochii, încet, dar sigur. Cu fiecare zi obosea tot mai repede și tușea tot mai frecvent. Și eu mă simțeam obosită. Îmi simțeam trupul greu, împovărat de sarcină, puteam să nasc în orice clipă.

Eu și Hannah ne mulțumeam să dormim și să ne strângem reciproc în brațe, dar era de înțeles că Will nu avea astâmpăr.

Nu mi-a fost ușor să iau decizia. Nu voiam ca Will să rateze nașterea bebelușului și categoric mi-aș fi dorit ca el să fie de față când Hannah murea. A trebuit să am încredere în propria mea intuiție, deoarece medicii nu ne puteau spune cu siguranță când avea să se întâmple vreunul dintre lucrurile astea. Claude și cu mine ne-am luat inima în dinți și am cerut în acel moment ajutorul ambelor perechi de bunici. Părinții și fratele lui Ben, au fost de acord să vină în New Jersey să-l ducă pe Will până

în Michigan, urmând ca părinții lui Claude să-l aducă înapoi după zece zile.

Hannah și-a așezat păpușa pe jos, în fața ei, și s-a uitat la mama mea.

— Îmi promiți ceva, bunico? a întrebat Hannah.

— Sigur, Hannah, i-a răspuns mama mea, concentrată pe păpușa pe jumătate dezbrăcată de pe genunchiul ei.

— Nu, buni. Vreau să-mi *promiți* ceva, i-a spus Hannah încetișor.

Mama și-a ridicat privirea către ea. Hannah o privea fix, foarte serioasă.

— Da, Hannah. Orice, i-a răspuns.

— Bunico, vreau să-mi promiți că nu ai să mă uiți niciodată, i-a spus Hannah în cele din urmă.

Ochii mamei s-au umplut de lacrimi. Hannah nu plângea, ci o privea blând pe bunica ei, așteptându-i răspunsul.

— Promit, Hannah. N-am să te uit niciodată, i-a spus mama într-un sfârșit.

Cercul vieții

M-am trezit cu puțin înainte de răsărit, în durerile facerii, convinsă că aceasta va fi ziua în care voi naște. Am sunat-o pe infirmiera Katie, care a fost de acord să stea cu Hannah câtă vreme eu și Claude mergeam la spital. Nu avea niciun sens să-l sunăm și pe Will. Deja se afla în drum spre casă, împreună cu bunicii. Urmau să ajungă în New Jersey abia a doua zi.

Străzile erau cufundate în liniște când au mijit zorii. Claude punea bagajele în mașină, iar eu notam dozele pentru medicamentele lui Hannah. Cu patru zile în urmă, doctorul Kalamaker i-a prescris Tylenol cu codeină, dar cu toate că Hannah îl lua din patru în patru ore, abia se mai putea mișca, atât de îngrozitoare erau durerile. Cu o zi înainte i-am telefonat lui Pat, asistenta care venea la domiciliu. Urma să vină la noi chiar în seara aceasta, ca să ne învețe cum să-i administrăm lui Hannah morfină. Mă rugam ca bebelușul să se nască astăzi, cât mai repede, ca să putem fi înapoi acasă pe seară.

Hannah s-a trezit exact când a ajuns Katie. Am sărutat-o în timp ce se cuibărea în poala lui Katie.

— Sună-mă imediat ce vine bebe, a spus Hannah.

După cinci ore de travaliu epuizant, a venit pe lume Margaret Rose orăcând din toți rărunchii și alunecoasă ca un pește. Era frumoasă, avea aproape 3,700 kg, mult păr, picioare puternice, obrăjori rotunzi și buze ca un bobocel de trandafir. Claude și-a șters lacrimile cu mâneca și nu mai contenea să zâmbească. Cum o țineam așa în brațe, pe cea mai mică dintre fetițele mele, cu pielea alunecoasă lipită de a mea, pentru un moment, perfect și nesfârșit, nu mi-am mai dorit nimic altceva pe lume.

Asistentele au șters-o și au înfășat-o pe Margaret, iar Claude a sunat-o între timp pe Hannah.

— Felicitări, Hannah. Ești sora cea mare de-acum, i-a spus Claude. Pe bebe cea mică o cheamă Margaret Rose.

— Ah, ce bine! a spus Hannah. O fetiță, ca Briar Rose. Bine, spune-i atunci lui Margaret că asistenta Katie și cu mine venim să o vedem imediat.

— Nu, Hannah, a întrerupt-o Claude. Nu e nevoie să vii. Medicii au spus că mami și fetița se simt bine și se pot întoarce acasă chiar azi. Tu și Katie puteți să ne așteptați acolo. Venim acasă cât putem de repede.

O oră după aceea, stând la neonatologie ca să vadă cum infirmierele o îmbăiază și o cântăresc pe Margaret, Claude a auzit pe cineva bătând în geam. S-a întors și a văzut-o pe Hannah în brațe la Katie, râzând și făcând cu mână. Purta pe piept o insignă imensă, pe care scria „Sunt Sora cea Mare”.

— Am încercat să o conving că nu trebuie să vină, dar ea a insistat, a spus Katie. Hannah a zis că ea și Will au participat la cursurile pentru frățiori sau surioare mai mari și știa că una dintre cele mai importante sarcini ale unei surori mai mari este să viziteze la spital bebelușul nou-născut.

— Dar cum rămâne cu durerea? a întrebat Claude.

— Mi-a spus să „aduc pastilele pentru orice eventualitate”, i-a răspuns Katie.

— A, și ar mai fi ceva, a continuat Katie. Nu ați spus nimic despre asta, deci nu știu dacă sunteți la curent, dar au sunat și bunicii. Au plecat din Michigan cu o zi mai devreme decât au plănuit inițial. Vor ajunge și ei acasă tot în după-amiaza aceasta. În timp ce eu așteptam biletul de ieșire din spital, Claude a plecat spre casă, ca să-i poată întâmpina pe ai lui și pe Will. Hannah a cerut să rămână. A luat o doză de medicamente pentru atenuarea durerii și a adormit în pat, cu Margaret și cu mine.

Cu amândouă fetele în brațe, nici nu-mi venea să cred cât eram de norocoasă. Știam că lucrurile s-ar fi putut întâmpla în mai multe feluri și nu am fost singura îngrijorată din această privință. La început, când le-am spus celorlalți că sunt însărcinată, unii mai că și-au dat

ochii peste cap. Nu ar fi avut cum să reacționeze politicos, în condițiile în care-și spuneau în mintea lor: „Ai înnebunit? Oare ce a fost în mintea ta?”

Când medicii i-au mai dat lui Hannah doar trei luni de viață, nu mi-a luat decât o fracțiune de secundă să calculez că bebelușul avea să se nască tot cam atunci când Hannah ar fi murit. Situația părea imposibilă. Cu toate acestea, nu am gândit cu mintea, ci cu inima atunci când eu și Claude am luat decizia de a mai face un copil. Nu puteam decât să mă încred în faptul că Dumnezeu, care le vede și le știe pe toate, avea să fie de partea noastră de data aceasta, într-un fel sau altul. Acum, ascultând respirația fetițelor mele, știam că numai divinitatea, în nemărginita ei bunătate, așezase lucrurile în așa fel încât să mă bucur de ambele fete pe această lume, și la gândul că Will se întorcea acasă.

Metamorfoză

Stăteam în balansoarul din dormitorul nostru și o alăptam pe Margaret, care avea deja o săptămână. Will sedea pe podea, uitându-se pierdut pe fereastră. La picioare avea o carte ilustrată cu dinozauri, deschisă. Hannah stătea întinsă pe pat, rezemată pe mai multe perne și învelită cu păturica ei roz. Avea ochii închiși, dar nu credeam că doarme.

Cu câteva zile înainte, ne-a anunțat: „Mă doare prea tare. Vreau să dorm în patul care miroase a tine și a tati.”

Tumoarea îi creștea mai repede acum, era într-atât de mare încât îi apăsa pe șira spinării și pe coaste. Hannah era imobilizată, nu mai putea să meargă, cu toate că i se făceau perfuzii cu morfină toată ziua. Trebuia dusă în brațe. Părea mulțumită stând acolo unde stătea, nu cerea decât să fie dusă la toaletă.

Mă simțeam frustrată că nu puteam face mai multe ca s-o ajut pe Hannah, aș fi avut mare nevoie de sfaturi despre cum să ne pregătim, și noi și ea, pentru despărțire.

Pat m-a povățuit cum a putut, dar în azilul unde lucra nu prea a avut de-a face cu copii pe moarte; nici chiar azilele din zona noastră nu se confruntaseră cu astfel de cazuri. Mi se părea atât de ciudat să știu că la spital existau rafturi întregi cu cărți și casete video, ba chiar și cursuri cu ajutorul cărora Hannah aflase cum urma să vină Margaret pe lume. Unde erau specialiștii *acum*, când trebuia s-o pregătesc pentru propria-i moarte?

Făcusem tot posibilul ca să anticipez ce mi-ar fi cerut Hannah. Vechiul balansoar era o dovadă în acest sens. A fost dintotdeauna locul preferat al lui Hannah când voia să se cuibărească lângă cineva drag sau ca să citească. L-am rugat pe Claude să-l aducă sus, închipuindu-mi că ar fi locul perfect pentru a ne petrece cele din urmă zile ale ei. Mă înșelasem: „Doare prea tare”, a spus ea. Imaginea

pe care mi-o făcusem, cea în care ne-am fi legănat ușor pe drumul către moartea ei era încă una care se spulbera.

Will și-a ridicat privirea.

— Mami, cât durează până când un corp se transformă în schelet?

Hannah a auzit întrebarea lui Will. A deschis ochii brusc. În ultima vreme, se pare că o interesa în mod deosebit subiectul moarte.

Cred că-ți bați joc de mine, m-am gândit. Eram întotdeauna deschisă adevărului și înfruntării temerilor, dar sub nicio formă nu mă simțeam pregătită pentru genul *acesta* de conversație.

— Nu sunt sigură, Will, am zis, simțind că oricum nici n-aș fi vrut să aflu.

A făcut o mutră concentrată, încrețindu-și buzele și încruntându-se, de parcă vizualiza posibile variante ale descompunerii organismului uman. Hannah însă avea și ea propriile păreri.

— Să știi că îți pot îngropa corpul, dar spiritul – niciodată! a spus ea cu înțelepciune.

Zâmbea. Will s-a uitat la ea și i-a întors zâmbetul.

— Ce grozav, Hannah! a spus el. Apoi, s-a întors către mine.

— Ce crezi, mami? Spiritele noastre merg în Rai chiar dacă trupurile noastre sunt îngropate?

Mă așteptam la întrebarea asta de ceva vreme. Chiar mă întrebam dacă nu cumva ar fi trebuit să aduc vorba despre această problemă eu însămi. Mă bucuram că au făcut-o ei singuri.

— Ei bine, am început, iar gândurile erau de șapte ori mai multe decât ceea ce puteam să spun. Cred că, atunci când corpul este prea bolnav sau prea bătrân ca să mai trăiască, moare, iar sufletul este atunci eliberat.

— Ce se întâmplă cu sufletul după ce corpul moare, mami? m-a întrebat Will.

— Nu sunt sigură, am recunoscut. Unii oameni cred că sufletul merge în Rai după ce corpul moare. Și eu cred același lucru.

— Și eu la fel, a spus Hannah.

Will voia să știe mai multe.

— Știu că asta scrie în Biblie, dar a mai zis-o și altcineva? a întreat el.

— Păi, am citit în niște cărți despre ceea ce se numește „experiențe la granița cu moartea”. Uneori oamenii intră în moarte clinică, pentru câteva minute sau mai mult, atunci când trec printr-o operație foarte grea sau prin accidente de mașină, dar doctorii reușesc să-i readucă la viață. Atunci când se întâmplă ceva de genul ăsta, oamenii care trăiesc așa ceva și descriu moartea ca o trecere printr-un tunel lung, la capătul căruia se află o lumină strălucitoare, care-i atrage într-un loc minunat, plin de iubire. Nu toată lumea e de acord că așa ceva se întâmplă cu adevărat. Cred că nu putem fi siguri până ce nu trecem noi înșine prin experiența asta.

Am stat puțin și apoi am continuat:

— Știți cum fluturile crește într-un cocon până ce este pregătit să zboare? Sau cum crabul acela în cochilie de melc crește în scoica sa până când se face prea mare și trebuie să se mute în alta? Îmi place să cred că moartea se aseamănă, într-un fel, cu așa ceva.

— Eu voi fi fluture atunci, a spus Hannah și, odată ce a stabilit acest lucru, s-a așezat din nou pe perne și-a închis ochii.

În prag

Hannah dormea pe o parte a patului, iar picioarele lungi abia mai puteau fi acoperite de păturica ei roz. Nu purta decât o pereche de chiloței din bumbac.

„Hainele mă înțepă”, ne-a spus ea.

Ținea un braț pe Margaret, care dormea lângă ea, înfosită într-o pijamăluță ușoară roz și pufoasă. Răcoarea din casă era dată de aparatul de aer condiționat de la fereastră, în condițiile în care soarele arzător al lunii iulie încinsese de-a dreptul acoperișul casei. Cu cât se simțea mai rău, cu atât Hannah își dorea să fie mai rece în cameră.

Mă legănam în ritmul clinchetului pompei prin care i se administra morfina. Cu cât tumoarea lui Hannah creștea mai mult, cu atât era nevoie de o cantitate mai mare de morfină. Mă simțeam mai bine când observam că medicamentul îi alina cât de cât durerile dar, cu cât morfina se dovedea mai eficace, cu atât părea mai ușor să ne închipuim că Hannah ar putea să trăiască.

Zile la rând mi-am tot închipuit că poate se va ridica din pat, ne va cere să o îmbrăcăm și apoi va propune să mergem cu toții să luăm cina la restaurant. Claude părea chiar și mai rătăcit în propria fantezie. Ori de câte ori doctorul Kalamaker ne spunea să-i mărim doza, Claude se întreba dacă era cu adevărat nevoie, temându-se ca nu cumva fetița să dezvolte o dependență.

Nimeni nu îndrăznea să-i spună că dependența este de neconceput în cazul cuiva care a murit.

Continuam să mă balansez, înainte și înapoi. Pe măsuta de toaletă se afla un teanc de cărți cu titluri de genul „Cum să faci față morții”, „Îmbrățișați de lumină” sau „Cum să mergi mai departe când cineva drag moare”, cărți care stăteau acum ignorate la fel ca bucățile de brânză pe care Hannah a cerut-o mai devreme și apoi a refuzat să o mănânce. Până și rochița ei de la Crăciun, pe

care m-a rugat să i-o agăț de șnurul de la draperie ca să o poată vedea mai bine, părea încremenită în timp.

Am închis ochii. Îmi simțeam pleoapele calde și grele, din pricină că dormisem foarte puțin. Simțeam cum Hannah mă privește. Am deschis încet ochii. Avea brațele întinse spre mine.

— Mami, vreau să mă duci la mine în cameră.

M-am trezit la viață. De zile întregi nu m-a rugat s-o duc altundeva decât la toaletă. Poate că acesta era momentul pentru ca tot ce ne înconjura să se trezească la viață. Hannah se arăta din nou interesată de lucruri lumești. Mi-am băgat încet, cu atenție, mâinile sub ea, sprijinindu-i spatele slab și coapsele osoase pe brațele mele și am ridicat-o. M-am mișcat lent, ca să îi permit corpului ei să se acomodeze. Aproape că-i auzeam organele interne gemând, în timp ce tumoarea creștea fără griji în corpul ei. Hannah m-a cuprins cu brațele ei slabe de după gât și și-a înfășurat picioarele pe după șoldurile mele. S-a agățat de mine cu o putere care m-a luat prin surprindere. Și-a lăsat capul pe umărul meu. Am inspirat iar adânc, adulmecând-o, simțindu-i părul de „mamut lânos” pe obraz. Corpul ei emana o căldură nefirească, dată fiind răcoarea din cameră. Febra nu-i mai scădea deloc.

Stătea cu pieptul lipit de al meu și puteam auzi cum ne băteau inimile, a mea încet și cu putere, a ei – rapid și slab.

Când am ridicat-o de pe pat, am încercat să mi-o închipui pe podeaua din camera ei, înconjurată de păpușelele și hăinuțele ei. Eram conștientă cât de puțin probabil era să se întâmple așa ceva. Am vrut să o sprijin mai bine pe șoldurile mele și a tresărit. Gândul de dinainte mi-a zburat imediat din minte. Am încercat din rășputeri să nu o scutur prea tare în timp ce coboram scările. Când am ajuns în pragul camerei ei, Hannah a întins mâna și s-a prins de cantul din lemn.

— Nu mă pune jos și nu intra, mi-a spus ea. Vreau doar **să** arunc o privire.

Stăteam amândouă în prag, privind firele de praf care dansau în razele soarelui de după-amiază. Pe pat erau frumos întinse quilt-ul cu vâcuța care sare peste lună și o păturică roz. Pe rafturi stăteau aranjate numeroase păpuși și animale de pluș, privind absente în gol. Pe partea de sus a măsuței de toaletă erau două scoici sprijinite una de alta pe care le-a adus dintr-o excursie în aer liber cu grupa de la grădiniță. Bagheta magică pe care și-a făcut-o singură cu aproape un an în urmă, de ziua ei, era jos, pe podea. Mi-aș fi dorit să pot da din ea ca să readuc totul la viață.

Știam că-și lua la revedere, dar nu eram pregătită. Camera aceasta, cu dulceața ei de un roz ca vata pe băț, plină de păpușele, cu pantofiorii lăcuiți roșii, toate acestea *erau* Hannah. Dacă mi-aș fi luat la revedere de la toate acestea, ce ar mai rămâne din ea?

A dat drumul cantului, și-a încolăcit brațele în jurul gâtului, îngropându-și fața în umărul meu.

— Sunt gata să merg înapoi acum, mi-a spus.

Am urcat pe scări, cât de încet am putut, savurând apropierea de ea. Înainte să o las rezemată pe pernele și păturile de pe pat, am stat cu ea în brațe în tăcere, legănând-o ușor, de parcă intrasem în transă. Nu mai voiam să-i dau drumul. Aș fi vrut să rămân încremenită în acea clipă o veșnicie.

M-am gândit la camera ei, la faptul că, deși era foarte posibil, mi se părea de neconceput că nu avea să o mai vadă vreodată. Mă întrebam dacă acea cameră ar fi așteptat-o în permanență să se întoarcă, dacă ar rămâne a ei mereu, dacă ar uita-o vreodată. Mă întrebam aceleași lucruri și pe mine: dacă aș fi fost în stare să accept că nu avea să se mai întoarcă, dacă mă voi simți mereu mama ei, dacă aș fi fost vreodată în stare să uit.

Oriunde sunt eu, acolo vei fi și tu

Stăteam pe marginea parului, cu Margaret cuibărită la pieptul meu. Era începutul zilei. Claude plecase la muncă. Will ședea pe jos și mânca cereale în timp ce se uita la televizor.

Hannah s-a foit și s-a ridicat încet. M-am uitat la ea. Avea pielea aproape transparentă. Nu mâncase mai mult de un duminicatul sau două de mâncare solidă de aproape o săptămână. Slăbise vizibil, iar tumoarea crescuse fără oprire. Partea stângă a trunchiului era umflată, făcând-o să pară grotesc de disproporționată. Pielea care i se întindea peste coaste era de un vinețiu pronunțat, din cauza vaselor de sânge acumulate acolo în încercarea zadarnică de a potoli setea de sânge a cancerului. Mă ruga uneori să-i masez zona aceea. Uram să știu că, în timp ce o atingeam afectuos cu mâinile reci pe pielea fierbinte și incapabilă să reacționeze tactil, de fapt îi mângăiam tumoarea. Hannah parcă se împrieteniase cumva cu ea, o trata fără discriminare, ba chiar cu atenție, aranjându-și pernele în așa fel încât tumoarea să se odihnească în moliciunea pernelor. Eu nu eram dispusă să fac asta. Nu-mi doream decât să dispară.

Hannah s-a uitat la mine. A tresărit, apoi mi-a zâmbit.

— Mami, știai că, și dacă merg în Rai, tot o să mă întorc? m-a întrebat ea încetiv.

Am așteptat o clipă înainte să-i răspundă. Voiam să-i spun adevărul. Numai că nu mai știam exact care este adevărul. Citisem că micuții, copiii sub șase ani care suferă după pierderea cuiva, își închipuie moartea ca pe o absență de mai lungă durată, așteptându-i pe cei dragi să revină în viețile lor la ceva vreme după înmormântare. Mă întrebam dacă nu cumva și Hannah se referea la același lucru.

Am tras aer în piept. Hannah zâmbea șăgalnic acum, cu capul înclinat într-o parte. I-am analizat chipul. Părea

liniștită, răbdătoare, lipsită de griji. Simțeam că parcă-mi citea gândurile și o amuza dilema mea. Am închis ochii pentru o clipă. Acolo, în spatele pleoapelor mele, mi-a apărut ceva incredibil: era Hannah, dansând în întunericul sclipitor, radioasă, râzând și făcând cu mâna. Am zâmbit, cu ochii încă închiși.

Am știut atunci că, indiferent de ce s-ar întâmpla, o parte din Hannah avea să fie mereu alături de mine, ceva din ea n-avea să moară nicicând. Nu era o impresie. Nu era vorba nici de speranță. Dincolo de fetele pe care mi le mai juca uneori mintea, aceasta era o certitudine, cea mai adâncă și mai tainică experiență de credință pe care mi-a fost dat să o trăiesc vreodată.

Am deschis ochii și am expirat puternic, de parcă ținusem ceva în mine de prea multă vreme.

— Da, Hannah, știu, i-am răspuns.

Hannah s-a așezat la loc pe pernele ei și a închis ochii zâmbind.

*

Credința nu înseamnă să crezi, ci să renunți la ceea ce crezi. Credința nu presupune să te rogi și să speri ca lucrurile să se schimbe cândva în viitor. Credința înseamnă sufletul încremenit, care nu refuză nimic, înseamnă să fim dispuși să ne încredem în lucruri, așa cum ne sunt ele date.

Compasiunea
Trecerea de la diferență la apartenență

*...Acceptarea
este cea care-i transformă în îngeri...
singura lor sarcină
este aceea de a lăsa în urmă
o dâră de strălucire
oricât de tare trecătoarea strălucire
le-ar face ochii să orbească de durere.*

— Jane Hirshfield

Mai adevărat de-atât nu se poate

Hannah vorbea din ce în ce mai puțin. De-acum, fiecare cuvânt al ei ar fi putut să fie și ultimul.

— Mami, unde este Will? a șoptit ca, îngăimând o întrebare.

Will s-a răsucit și s-a ridicat în fund. Stătuse întins pe jos, uitându-se la un film, cu volumul dat atât de încet încât aproape că nu se auzea nimic.

— Sunt aici, Hannah, i-a răspuns el încet și a închis televizorul.

Hannah a întors capul, atât cât să-l poată vedea. Se uitau unul la celălalt în tăcere.

— Will, știi că sunt prea bolnavă ca să mă mai joc vreodată? la întregat Hannah.

Îmi era și frică să respir, darămite să mai spun ceva, în timp ce mă întrebam ce va spune Will.

— Da, Hannah, știi, i-a răspuns el încetișor. Ești supărată din cauza asta?

Hannah a tăcut o clipă, privindu-l fix.

— Nu, a spus ea, dând din cap.

Amândoi s-au întors spre mine. Simțeam cum mă privesc deopotrivă, luând aminte la firele de păr care-mi ieșiseră răzlețe de sub bentiță, la fruntea încruntată, la pleoapele grele și la tenul meu palid. Nu mă simțeam pe atât de obosită pe cât știam că arăt. Eram mai degrabă uimită; umilă în fața simplității cu care ei doi au reușit să pătrundă înțelesul unuia dintre cele mai profunde momente pe care ar fi putut să-l trăiască doi oameni laolaltă. Pe nerăsuflăte, cei doi mi-au arătat ce însemna, până la urmă, să spui adevărul și să-l trăiești.

Îmi pare rău că a întrebat

Știu că a fost bine intenționată. Nu avea de unde să știe.

Când o doamnă de vârstă mijlocie, bine îmbrăcată, a urcat în liftul în care ne aflam și noi, într-o duminică după-amiază, lucrurile nu erau deloc așa cum păreau la prima vedere.

S-a întors spre Will, care o privea curios, și i-a făcut cu ochiul.

— Tu trebuie să fii fratele cel mare, a spus ea cu o importanță exagerată. Mămica ta este foarte norocoasă că are doi copii frumoși.

— Mai am acasă o soră, i-a răspuns Will mândru. O cheamă Hannah.

— Ahaaa, a exclamat doamna cea drăguță. Dar de ce nu este și ea cu voi la cumpărături?

Știam ce va urma și aș fi avut o nevoie teribilă de „Codul bunelor maniere”, dar Will nu a ezitat. I-a răspuns direct.

— Este acasă cu tata. Este pe moarte. A adăugat apoi explicații suplimentare. Suntem aici ca să-i cumpărăm surorii mele mai mici, Margaret, ceva de purtat la înmormântarea lui Hannah.

Femeia s-a uitat la mine, paloarea de pe chipul ei făcându-i tenul mai deschis cu două nuanțe decât fondul de ten. M-am simțit prost pentru ea și am zâmbit timid, cum am putut. Dar nu era pregătită să renunțe. Și-a arcuit sprâncenele și a afișat un zâmbet de complezență.

— Ei, bine, pun pariu că sunteți recunoscătoare pentru copiii pe care-i aveți, a spus ea tare.

Acum chiar că nu-l mai puteam opri pe Will:

— Asta cu siguranță! Mami a avut și vreo patru pierderi de sarcină! a explicat el cu înțelegere.

Arătând de parcă era gata să i se facă rău, doamna s-a întors și a apăsat cu putere pe butonul pentru etajul 2.

Când ușile s-au deschis, a trecut în grabă printre oamenii care așteptau în fața liftului și s-a făcut nevăzută.

— Ce doamnă drăguță, nu crezi, mami? a spus Will, luându-mă de mână.

— Da, era, dar mă întreb dacă nu i-a venit greu să afle despre avorturile mele și despre faptul că Hannah este pe moarte, am spus.

— Poate că da, dar ea a întrebat, a răspuns Will ridicând din umeri.

Vizita vinovată la toaletă

Trebuia să merg la toaletă, dar îmi era teamă să părăsesc încăperea. Era evident pentru toată lumea că Hannah nu mai avea mult, dar nimeni nu-mi putea spune cu siguranță când avea să se întâmple.

O luminiță încă era aprinsă în colțul dormitorului, pentru Pat, asistenta la domiciliu, care deja venise și plecase. Venea în fiecare noapte pe la ora 2. Eram mereu trează când sosea. Vorbeam mereu în șoaptă, ca să nu-i trezim pe Claude sau pe copii. Dormeam acum cu toții în aceeași cameră: Will și Claude în saci de dormit, direct pe podea, iar eu cu Margaret și Hannah în pat.

Am întrebat-o pe Pat mai devreme în acea seară, același lucru pe care-l întrebam de fiecare dată: „Cât mai e?” Mi-a răspuns la fel ca întotdeauna: „Se poate întâmpla oricând”.

Acum îmi reproșam faptul că nu am mers la toaletă când încă era ea aici. Auzisem de copii care amânau momentul morții zile întregi alegând apoi să o facă în clipa în care rămâneau singuri. Dacă aș fi mers la toaletă acum, iar Hannah murea cât eram eu plecată, cum aș fi putut să le spun celorlalți că, în loc să moară împăcată la mine în brațe, Hannah murise când eu eram la toaletă? Am decis să mă mai abțin un pic.

Îi urmăream respirația lui Hannah, închipuindu-mi că fiecare răsuflare ar fi putut să fie cea din urmă. Mi se părea deja moartă, în pauzele lungi dintre respirații: slabă, translucidă, fără suflu. Mi-am spus că, dacă ar muri n-ar mai simți durerea. Am început să-mi spun că poate moartea lui Hannah n-ar fi un lucru atât de îngrozitor; că m-aș simți bine să știu că a rămas în ipostaza aceea de transluciditate, fără suflu și fără dureri.

Mă simțeam cu atât mai disperată să ajung la baie și vinovată că am putut să mi-o închipui pe Hannah moartă. Cum de mă putusem *gândi* măcar să mă eliberez, când

trupul lui Hannah se străduia încă să trăiască? M-am așezat lângă ea, rugându-mă mai întâi să i se oprească respirația, iar apoi ca să continue. Mă simțeam de parcă Dumnezeu aștepta să mă hotărâsc odată. Iar eu nu puteam decide care dintre variante ar fi fost mai bună.

Acum *chiar* trebuia să merg. În fiecare minut care trecea, îmi spuneam: „Dacă ai fi mers acum două minute, ți-ai fi făcut treaba, iar la întoarcere ea ar fi fost încă aici”.

Când nu am putut sub nicio formă să mai aștept, am fugit la toaletă și m-am așezat pe closet, reținându-mi cu greu sentimentul de vinovăție.

M-am întors apoi la Hannah. Încă mai respira. Am fost cuprinsă de un val de recunoștință, apoi imediat de o durere asurzitoare. Cum de mi-am dorit, chiar și pentru o clipă, să continue să trăiască această viață chinuitoare? Am început să plâng, copleșită de mâhnire, vinovăție și frustrare. Mi-am îngropat fața într-o pernă, pentru că nu voiam să trezesc pe cineva. Hannah a gemut. Am început să plâng și mai tare. Nu m-am mai simțit niciodată mai înspăimântată sau mai singură.

M-am simțit brusc inundată de un val de căldură. Mi-am ridicat fața din pernă, convinsă fiind că acest sentiment de pace era un semn că Hannah murise. Mă înșelam. Încă respira. Am închis ochii. Căldura aceea persista. Am știut atunci că nu eram singură; că orice s-ar fi întâmplat, nu ținea de mine. Singurul lucru pe care-l puteam face era să fiu alături de Hannah; restul era în mâinile lui Dumnezeu.

Nemișcare

Am ridicat-o pe Hannah de pe toaletă, întinzându-mi cât mai mult mâinile sub șoldurile ei, așa încât greutatea corpului să-i fie distribuită în mod egal. A tresărit.

— Îmi pare rău, Hannah, i-am spus. A dat din cap, fără să scoată o vorbă.

Tot timpul de când se instalase boala, chiar și pe parcursul transplantului de măduvă osoasă, Hannah a refuzat să poarte scutec.

„Scutecele sunt pentru bebeluși”, ne-a spus ea. Acum câteva zile, Pat mi-a sugerat că poate venise vremea să o facă. Hannah nici măcar nu a așteptat să răspund.

— Fără scutec, a zis ea.

— Dar un cateter? a întrebat-o Pat.

Hannah s-a înclinat spre Pat și a privit-o drept în ochi.

— Fără scutece și fără furtunașe. *Niciodată*. Trebuie să-mi promiți, i-a spus Hannah.

Acum, că mă ridicasem și o țineam pe Hannah strâns lipită de mine, simțeam cât de tare îi bătea mima. Înainte să putem ieși, Hannah s-a aplecat peste umărul meu și s-a privit în oglindă. Mi-a spus să o apropii mai mult. Am ascultat-o.

Hannah nu se mai privise în oglindă de săptămâni întregi. Ne uitam amândouă, în tăcere, la imaginea ei reflectată de oglindă. Părea surprinsă de ceea ce vedea, dar nicidecum înfricoșată. Și-a înclinat capul într-o parte, ușor uimită, parcă, și puțin amuzată. Nu-mi mai puteam lua ochii de la ea. Era ca și cum eu însămi o vedeam pentru prima oară. Părul ei blond era uscat și fără luciu, crescut în toate direcțiile. Pielea ei era palidă, aproape albăstruie, cu partea dreaptă a feței suptă, cu pielea întinsă peste structura osoasă, iar partea stângă căzută.

Privirile ni s-au încrucișat în oglindă, și m-a privit în același fel în care o făcuse de ziua ei, cu aproape unsprezece luni în urmă, înainte de a sufla în lumânările

de pe tort. Atunci mi-am dat seama că Hannah însemna mult mai mult decât acest copil fragil și bolnav pe care-l țineam în brațe; o parte din ea trăia dincolo de această suferință, în acea nemișcare pe care o simțeam, dar pe care nu o vedeam.

Tăcere

Casa era cufundată în liniște și mirosea a toamnă. Eu scriam în jurnal și o urmăream pe Hannah cum respiră. Deși trecuseră mai puțin de trei săptămâni de când Claude o adusese sus, mi se părea că este pe moarte de o veșnicie. M-am uitat la ceas. Erau orele 14:00. Will era acasă la un prieten, iar Margaret dormea într-un colț al patului. Epuizată în urma atâtor nopți nedormite, mi-am lăsat capul pe spătarul balansoarului și am închis ochii.

Dintr-odată, Hannah a început să geamă. Am deschis ochii instantaneu. Hannah întindea brațele după mine. Am sărit, am verificat rapid pompa cu morfină și furtunașele de la cateterul Broviac, ca să mă asigur că nu se petrecuse ceva nelalocul lui.

— Te doare, iubita mea? am întrebat, mângâind-o ușor pe creștet. Vrei să apăs pe buton ca să-ți mai dau morfină?

Hannah a dat din cap în semn că da, gemând în continuare și întinzându-se după mine. Am apăsat pe buton. Începea să-mi fie frică. Deși starea ei părea stabilă când doctorul Kalamaker a trecut ieri pe la noi, ceva se schimbase radical.

Am zis că ar fi mai bine să o ridic în brațe, pentru că nu știam ce altceva să fac. Am ridicat-o de pe pat și, așezându-mă, am pus-o în poala mea. I-am pus apoi o pernă sub cap, învelindu-i restul corpului cu păturica ei roz. Hannah s-a oprit din oftat. Deși mi se părea că respiră ciudat, repede și superficial, avea ochii deschiși și se uita drept la mine. Am luat telefonul ca să-l sun pe Claude la locul de muncă.

— Cred că trebuie să vii acasă numaidecât, i-am spus.

Claude a suspinat. Părea exasperat. Nu era prima oară când îl sunam pentru același motiv. Mă simțeam într-un fel ca o femeie gravidă, care strigă de prea multe ori că a intrat în durerile facerii.

— Bine, imediat ce termin cu ce am pe birou vin acasă, mi-a spus el.

Am mai dat două telefoane: le-am sunat pe Pat și pe prietena mea, Kate. Kate a fost pentru noi ca un dar de la Dumnezeu în ultimul an. Practic, s-a ocupat de toate singurică: gătea pentru noi, îmi supraveghea copiii, ne căutase o menajeră, ne spăla hainele și le punea pe căprarii, ne-a tuns chiar și peluza. La câteva minute după ce am închis telefonul, am auzit-o alergând pe scări. Când a deschis ușa și a văzut-o pe Hannah la mine în poală, a izbucnit în plâns.

— Asta a fost? a întrebat Kate în șoaptă.

— Nu știu, am spus. Kate a luat-o pe Margaret în brațe.

— O să așteptăm jos, mi-a spus ea.

— Pot să te mai rog ceva? am întrebat.

Kate a dat din cap.

— Will este acasă la Lili, se joacă cu Philippe. Sună tu, te rog, roag-o pe Lili să-l aducă acasă și, când ajunge, spune-i să urce imediat.

Kate a ieșit din cameră și a închis ușa în urma ei. Hannah ținea ochii deschiși, urmărindu-mă. Respirația i se îngreunase și devenise tot mai neregulată. M-a podidit plânsul și atunci, simțindu-mă neputincioasă, am început să mă rog și să cânt. Cântece religioase la care nu mă mai gândisem încă din copilărie, rugăciunea către Dumnezeu și Psalmul 23, pe care nici nu credeam că le mai țin minte.

Ușa s-a deschis și a intrat Pat. Ni s-au încrucișat privirile, dar niciuna dintre noi nu a spus nimic. S-a așezat în genunchi pe podea, în fața mea, și a început să o examineze încetșor pe Hannah, al cărui corp tresărea acum cu intermitențe. Când și-a ridicat privirea, am observat că avea ochii plini de lacrimi și atunci am știut. La sunat pe doctorul Kalamaker, explicându-i pe scurt ce s-a petrecut, a ascultat o clipă, a dat din cap și a închis.

S-a auzit cum cineva încerca să ciocăne la ușă. Will a intrat în cameră. S-a uitat la Hannah și apoi la mine.

— A venit momentul, mami? m-a întrebat.

— Da, Will, i-am răspuns.

Will s-a aplecat, a mângâiat-o pe Hannah pe păr și a sărutat-o pe creștet.

— Te iubesc, Hannah, i-a spus.

Ea și-a întors privirea spre el. S-au uitat unul la celălalt pentru o clipă, iar apoi Will s-a uitat la mine.

— Mami, vreau să aștept jos, dar imediat ce Hannah moare, să mă chemi, bine?

Am dat din cap. A sărutat-o din nou pe Hannah.

— Să nu uiți că te iubesc, Hannah, a spus el și a ieșit din cameră.

La 14:50, Claude a parcat mașina pe alea din fața casei. L-am auzit trântind ușa de la intrare, apoi pașii lui grăbiți pe scări. A deschis ușa în grabă.

— Ce se întâmplă? a întrebat-o pe Pat, care stătea pe jos, ținând pompa cu morfină.

— Hannah moare, i-am spus, mai calm decât îmi venea a crede. Pe tine te-a așteptat. Trebuie să-i spui că te poți despărți de ea.

Claude a căzut în genunchi și a lăsat să-i scape un geamăt. Întreg trupul îi tremura din cauza suspinelor. Și-a ridicat capul și s-a aplecat să o sărute

— A venit vremea să pleci, don'șoară, i-a spus el. Nu-ți face griji pentru noi. Noi te iubim. O să fim bine.

Cu toate că trupul lui Hannah a continuat lupta pentru încă vreo douăzeci de minute o parte din ea se simțea deja eliberată. Apoi, la un moment dat era încă în viață și respira, în următorul – totul se terminase. Nu-mi venea să cred cât de neașteptat părea totul. M-am uitat în ochii ei. O întindere nesfârșită de albastru. Camera s-a umplut de o tăcere pe care aproape că o puteai atinge, ce ne-a învăluit în pacea ei albă și densă.

P.S.

M-am întors exact când a intrat Will în cameră. S-a uitat la trupul lui Hannah întins pe pat, apoi a ridicat chipul spre tavan.

— Bună, Hannah, a spus el. Știi că ești aici. Mă bucur că acum nu te mai doare. S-a așezat pe marginea patului, lângă corpul lui Hannah.

— Pot să-l ating, mami?

— Sigur că da, i-am răspuns.

Am privit cum o atinge cu degetele pe braț, încetisor, iar apoi cum îi mângâie părul și mânuțele.

— Când o să înceapă să pară moartă?

— Nu știu, dar curând probabil, am răspuns.

S-a ridicat și s-a uitat din nou spre tavan.

— Hei, Hannah, eu mă duc să mănânc niște pizza, a spus el. Mă întorc mai târziu, ca să văd dacă pari mai moartă atunci.

Amin

În dimineața înmormântării ei, la mormântul lui Hannah s-a strâns un grup mic de oameni, rude și apropiați. Soarele ardea puternic, se anunța o altă zi fierbinte. Will și verii lui se tot înghionteau și chicoteau, nerăbdători ca slujba să se termine. Erau aceiași copii care, cu o zi în urmă, au stat în jurul sicriului în care fusese așezată Hannah, la pompele funebre. Will i-a încurajat atunci să atingă corpul lui Hannah. Câțiva dintre adulți i-au mustrat din priviri; erau aceiași care încercau acum să păstreze solemnitatea momentului, făcând semn copiilor să se potolească.

Claude și cu mine am preferat să o îngropăm pe Hannah în loc să o incinerăm. Voiam să pot veni la mormântul ei știind că mânuțele mici pe care le ținusem într-ale mele și forma pe care o iubisem atât de mult se aflau încă acolo, chiar dacă erau îngropate sub pământ. Am vizitat împreună cu Claude și cu Will mai multe cimitire până să-l alegem pe cel mai mic și mai liniștit.

Au existat unele discuții privind alegerea locului de veci. Lui Claude i-a plăcut unul înconjurat protector de niște pini. Am căzut de acord să-l alegem pe cel care-i plăcea lui Will. Era situat undeva între un mic eleșteu și un foișor frumos. „În felul acesta, copiii mei vor avea unde să se joace când eu voi veni în vizită la Hannah”, și-a explicat el alegerea.

Acum, o cuibărisem pe Margaret la pieptul meu și mă uitam la Laurajane, care se ruga cu capul plecat. Avea o ținută foarte formală, îmbrăcată într-o robă lungă, albă, deși părul, din cauza umidității, părea la fel se sârmos și rebel ca de obicei. Încercam să mă controlez, stăteam chiar la marginea gropii unde urma să fie îngropat pe veci corpul lui Hannah. Înainte de a veni la cimitir, eu, Claude, Will și Margaret am trecut pe la casa de pompe funebre ca să o vedem pe Hannah pentru ultima oară. Am luat

decizia să o înmormântez îmbrăcată cu rochița de la Crăciun și una dintre perechile ei de pantofiori roșii, dar am preferat să păstrez păturica ei roz. Eram sigură că m-ar fi înțeles; Will dormea acum cu ea. Will a cerut să închidă sicriul. Înainte de a cobori capacul, i-a așezat sub cap una dintre pernele lui și o cruce de Paști acoperită cu mărgeluțe, în mână.

„La revedere, Hannah. O să ne fie dor de tine”, a rostit el.

Am observat cu colțul ochiului că Wanda, managerul cimitirului, se ridicase. La întâlnirea cu ea, Claude a accentuat foarte mult faptul că nu voia să existe vreo încurcătură legată de înmormântarea lui Hannah. Dorea să se asigure că trupul ei rămânea în locul pe care l-am ales. Wanda s-a gândit un minut, după care a sugerat că, pentru a fi siguri că nu sunt probleme, am putea chiar să asistăm la închiderea criptei din beton de îndată ce sicriul lui Hannah era coborât în groapă, pentru că ne-ar fi fost imposibil să o îngropăm noi înșine. Am fost de acord.

Sunt sigură că Wanda ne-a sugerat atunci, deși inițial nu mi-am dat seama, că această procedură implica și un retroexcavator.

— Amin, a spus Laurajane.

Wanda și-a dres glasul și a făcut un pas înainte.

— Claude și Maria au dorit să asiste la sigilarea criptei, a spus ea. Vom avea nevoie de mai mult spațiu, așa că vă ruga dă fiți amabili și să vă dați mai în spate vreo trei metri...

N-am mai auzit ce-a spus mai departe, pentru că un motor neobișnuit de gălăgios și-a făcut simțită prezența. Se vedea venind de după niște copaci, în direcția noastră, ditamai retroexcavatorul, având un capac de ciment gigantic fixat pe lopată, care se bălăngănea periculos. Copiii au început zbunguiala, alergând în cercuri, iar adulții se călcau pe picioare, neștiind cum să se dea mai repede din calea retroexcavatorului.

Vehiculul continua să se târască spre noi. În timp ce doi dintre angajații cimitirului au coborât sicriul în groapă, adulții, care acum erau la o oarecare distanță de noi, nu știau dacă să-și satisfacă curiozitatea, părând politicoși totodată, sau să privească cu respect în altă parte. Cert este că nimic nu i-a împiedicat pe copii să se apropie cât au putut de mult. Au bătut palma, au aplaudat și l-au ovaționat pe operatorul vehiculului, care a așezat din prima capacul din beton exact în locul desemnat.

Eu și Claude ne-am zâmbit, iar apoi am avut un schimb de priviri cu Laurajane. Hannah nu a ezitat niciodată să rescrie regulile după bunul plac; mi se părea perfect ca nici înmormântarea ei să nu facă excepție. Eram convinsă că și ea ar fi chicotit când ar fi dat cu ochii de retroexcavatorul care și-a făcut apariția la final.

Gol

Eu și cu Margaret stăteam amândouă întinse pe canapea. Soarele necruțator bătea cu putere în fereastră și razele lui se revărsau peste mine. Eram obosită și ațipisem cu Margaret la sân. Când a terminat, mi-am sustras cu grijă sânul dintre buzițele ei. Un șuvoi subțire de lapte i s-a prelins pe obrăjor. Se foia, frecându-și nasul de mine. Am început să plâng simțindu-i mirosul dulce, de bebeluș. Simțeam o iubire nemăsurată față de acest copilăș, care își făcuse loc în viețile noastre și-n inima mea fără mare bătaie de cap. Eram totodată copleșită de durere că aceste zile cu ea erau eclipsate de măhnirea pe care o simțeam și care mă împiedica să mă bucur din plin de ele.

Claude era la muncă, iar Will la școală. Casa arăta și chiar avea iz de muzeu. Nu făcusem mai nimic. Mă simțeam epuizată, în permanență sfârșită, abia dacă mai eram în stare să gândesc câteodată. Uneori gândurile parcă îmi fugeau unele după altele, ore în șir, precum câinii într-o haită. Alteori mi se părea că trecuse o zi întreagă fără ca măcar o idee să-mi treacă prin cap. Noi patru încă mâncam și dormeam în aceeași cameră de la etaj, ca niște prizonieri cărora, deși li se acordase libertatea, refuzau să plece.

Viața părea mai ușor de suportat și mai aproape de Hannah atunci când mirosul ei persista între așternuturi.

În primele săptămâni de după moartea ei, m-am simțit amorțită, dar eficientă. Primeam telefoane, le răspundeam în scris celor care mi-au transmis condoleanțe și, zi de zi, umpleam vase peste vase cu florile pe care le primeam. La început, un număr aproape constant de vizitatori și mesaje poștale se iveau în fața ușii noastre. Treptat, când toată această agitație s-a domolit, am început să mai fac curățenie. Începeam la etaj și apoi la parter, ștergeam, spălam și dădeam cu aspiratorul pretutindeni, mai puțin

în camera lui Hannah. Făceam apoi liste cu oameni pe care încă trebuia să-i văd și treburi pe care era nevoie să le rezolv. Aș fi putut la fel de bine să-mi scriu planurile cu cerneală invizibilă.

Era ca și cum mă băgasem într-o cuvă plină cu ciment, așteptând ca cimentul să se usuce lent; devenisem treptat incapabilă să mă mișc, iar acum efectiv înțepenisem din cauza tristeții.

Respirație

Visam, dar mă simțeam trează. Totul în jurul meu îmi părea mai întunecat și mai adânc ca noaptea. Nu era nevoie să deschid ochii. Hannah era cu mine. Îi simțeam greutatea în poala mea și moliciunea perișorului de pe creștet sub bărbie. Se rezema de mine sau poate că eu eram cea care se sprijinea de ea. O îmbrățișam în tăcere, respirând-o.

Am deschis ochii. Cu greu întrezăream conturul mobilei din încăpere. Oare am dormit sau am fost trează? Nu eram sigură. Încă îi mai simțeam prezența lui Hannah, zăbovind prin apropiere, ca și cum ar fi ieșit doar pentru o clipă.

Am închis ochii la loc, convinsă că a fost pe aici, avidă ca ea să se întoarcă.

Alegere

După cum se auzea motorul, știam că o mașină se apropia cu viteză. Stăteam la curbă și, cu o detașare calmă, îmi derulam în minte succesiunea evenimentelor. Înainte ca șoferul să-și dea seama ce aveam de gând să fac și fără să aibă timp să reacționeze, mă aruncam fără greș în fața mașinii.

Trecuseră trei luni de la moartea lui Hannah, iar viața îmi scăpase cu totul de sub control. Durerea pierderii ei era prea greu de suportat pentru mine. Mă simțeam de parcă eram prinsă într-o spirală a morții; doliul nu-mi aducea niciun fel de alinare. Din cauză că am avut la dispoziție aproape un an ca să mă pregătesc pentru moartea ei, m-am așteptat să fiu în stare să mă descurc cumva. Mă simțeam o ratată desăvârșită fiindcă, în loc să mă simt mai bine, mă simțeam tot mai rău pe măsură ce timpul trecea.

Tentativele disperate pe care partea rațională din mine le făcea ca să mă convingă că există suficiente motive să trăiesc erau puse tot mereu în umbră de durerea sfâșietoare. Mă simțeam detașată de propriul corp și de tot ce se afla în jur. În ciuda faptului că aveam doi copii pe care îi iubeam, în ciuda relației strânse cu Claude, viața-mi părea lipsită de sens acum, că Hannah murise.

Simțeam aceeași neputință ca atunci când ar fi trebuit să mă pregătesc pentru moartea lui Hannah, numai că acum neputința se datora necazului.

Un sedan alb venea de după deal, apropiindu-se vertiginos. Am întors capul și-am închis ochii, iar o rafală de praf mi-a izbit fața. Am început să tremur din tot corpul. M-am îndepărtat de curbă și am căzut în iarbă.

Nu știam ce e de făcut. Toată viața mea, indiferent de problemele cu care m-am confruntat, am făcut tot posibilul ca să am control asupra situației. Citeam despre cum aș putea rezolva unele probleme, făceam liste și

planificam cu lux de amănunte felul în care urma să mă descurc. Reușeam să fac față prin realizarea unei ordini în mijlocul haosului (ne) anunțat, încercând să găsec ceva bun în el. Acum, parcă moartea lui Hannah mă dăduse cu totul peste cap; nu mai eram deloc în stare să gândesc rațional. Puterea de concentrare îmi scăzuse într-atât, încât nici nu mai puteam să citesc ceva. În condițiile în care viața fără Hannah mi se părea fără rost, găseam că era de-a dreptul obscen să încerc să iau ce era mai bun din această experiență și să orânduiesc lucrurile în consecință.

Nu puteam pricepe de ce tocmai familia noastră a fost supusă unei asemenea suferințe. Mi se strângea inima de fiecare dată când vedeam alți copii de vârsta lui Hannah. Mă simțeam înșelată de viață și uram că acei copii trăiau, bucurându-se de ea, iar Hannah nu. Știam că nu era nimeni de vină pentru ceea ce s-a întâmplat cu Hannah și eram sincer rușinată pentru felul în care ajunseseam să văd lucrurile.

Ghemuită în iarbă, am dat frâu liber lacrimilor și frustrării care se adunase în mine. M-am ridicat apoi încet, mi-am șters fața cu mâneca puloverului și am inspirat adânc, tremurând. Aerul rece de toamnă mi-a umplut plămâni, umflându-mi pieptul. Eram surprinsă de cât de înțepător îl simțeam. Mi-am ținut respirația un moment, iar apoi am expirat, Trecuse nespuse de multă vreme de când nu mă mai simțisem eu însămi în propriul corp.

Cât îmi plăcea această nouă senzație. Am dat uitării gândurile mele, preț de o clipă, concentrându-mă pe aerul care-mi inunda plămâni. Am tras din nou aer în piept, mai lent de data aceasta. Am făcut o pauză, apoi am expirat printre dinți. Am inspirat iar, cu gura, expirând rapid aerul pe nas. Mă bucuram de sentimentul de plenitudine care-mi invadea pieptul, uimită să simt fiorul vieții răzbindu-mi prin vene.

Atunci mi-am dat seama că, de fapt, corpul meu îmi spunea că nu doresc cu adevărat să mor. Am continuat să respir adânc, lăsându-mă pradă unei idei care începuse să-mi dea târcoale: nu era musai să am control desăvârșit asupra vieții mele, să neg ceea ce simt sau să încerc să mă fac bine. Trebuia doar să-mi dau voie să fiu cine eram, unde eram, în momentul acela. Viața însăși avea să se ocupe de restul.

Coborârea

Era o noapte rece și umedă, dar voiam cu tot dinadinsul să ies din casă. Mai era o săptămână până la aniversarea a paisprezece ani de căsătorie, dar asta nu ne împiedicase pe Claude și pe mine să avem o ceartă de toată frumusețea. Claude a vrut să facem dragoste, iar eu l-am refuzat. Distanța dintre noi a făcut dintr-odată să ne revărsăm năduful și indignarea, fără rețineri. Ani la rând, a existat un tipar în aceasta privință: avansul, refuzul categoric, ranchiuna și frustrarea aferentă, toate acestea reprezentând o sursă de durere și tensiune în căsnicia noastră. Numai că, înainte, ceea ce păreau o serie de discuții aprinse, acum, mai aveam puțin și ne încăieram de-a dreptul.

Nu mă mai interesa aproape deloc să-mi îndeplinesc îndatoririle de soție față de Claude. Știam totodată că amândoi eram de vină pentru problemele pe care le aveam. În primii ani de după căsătorie, credeam că trebuie să lupt să ating perfecțiunea pentru ca mariajul nostru să reziste. M-am dăruit cu totul lui Claude și misiunii de a-l face pe el fericit. La început îmi plăcea că se arăta dependent față de mine, dar acum uram asta. Cu cât mă simțeam mai de neînlocuit, cu atât credeam că sunt mai demnă de iubire

După paisprezece ani însă, se pare că ideea de „soție perfectă” însemna doar caserole cu prânzul pe fiecare zi, o gospodărie curată și liniștită, mese gătitе cu drag, copiii bine crescuți și sex la cerere.

Mi-am petrecut viața având grijă de Claude și de ceilalți, iar acum se trezea în mine un urs înfometat. O dorință puternică de a face ceva cu viața mea, parcă încerca să iasă la suprafață dintr-o grotă întunecată, adulmecând cu grijă în direcția luminii. În continuare mă simțeam copleșită de durere, în cea mai mare parte a timpului, astfel că au devenit deosebit de importante

momentele în care nu simțeam că mă sufoc sub povara mâhnirii. Îmi doream să acord importanța cuvenită acestor clipe, să fiu cinstită în privința a ceea ce voiam și să fac numai ce conta cu adevărat pentru mine.

Ce-i drept, schimbarea priorităților în ceea ce mă privea nu avea cum să pice mai prost, dată fiind starea căsniciei mele. Amândoi ne agățam de frânturile unei vieți demult trecute după moartea lui Hannah, încercând cu disperare să ne punem din nou la punct viețile. Toți cei pe care-i știam, până și doctorii, infirmierele și cei de la asistența socială s-au arătat impresionați de felul în care eu și Claude am reușit să ne susținem reciproc pe parcursul bolii lui Hannah.

Dar acum am ajuns să constat că prăpastia care existase dintotdeauna între noi se lărgea văzând cu ochii.

Oricât de convinsă eram că trebuie să fac ceva cu viața mea, eram și mai hotărâtă să lupt pentru relația mea cu Claude. Nu credeam să fiu în stare să trăiesc vreodată fără el. Știam că urma să mă lupt cu morile de vânt. Citisem chiar că peste 70% dintre perechile care suferă pierderea unui copil se despart la mai puțin de cinci ani după aceea. Nu eram dispusă să permit ca același lucru să se întâmple și cu noi. În ciuda tuturor greutăților, Claude fusese tatăl lui Hannah și era singurul pe lume care ar fi înțeles dimensiunea pierderii mele și mi-ar fi împărtășit durerea adâncă. Aș fi făcut orice ca să-mi salvez căsnicia; n-aș fi suportat să mă știu singură în fața dorului de Hannah.

Am lăsat capul în jos sub ploaia care cădea în rafale, plimbându-mă alandala prin cartierul nostru în această seară rece de decembrie. Mă simțeam cu atât mai singură ori de câte ori vedeam luminile aprinse în alte case, ca și cum viața care a abandonat-o pe Hannah renunța acum și la mine, chiar dacă într-un alt fel.

Mă îngreșoșa faptul că totul părea să se miște cu o viteză mult prea mare ca să pot ține pasul, de parcă

moartea lui Hannah a fost deja uitată cu totul. Oare de ce n-am putea cu toții să jucăm jocul acela, în care cineva spune „Stop!” și trebuie să rămâi încremenit pentru o clipă, ca să nu fii singură în asta? Eram invidioasă pe Claude, care măcar reușise să se refugieze în muncă, pe prietenii noștri, care se ocupau în continuare nestingheriți de viețile lor, de familiile lor, însă eu nu-mi doream deloc ca lucrurile să reîntre pe făgașul normal. Mi se păreau prostești și lipsite de sens toate lucrurile care mi-au făcut cândva plăcere.

Nu aveam habar ce voiam; nu știam decât că nu doream să fii singură, indiferent ce aș fi ales.

Teama pe care mi-am înfrânat-o și-a făcut din nou prezența. Am alunecat în mijlocul străzii. M-am trezit gemând ușor. Am început să alerg spre casa lui Laurajane, la o distanță de două străzi în direcția opusă, rugându-mă la Dumnezeu să fie încă acasă. M-am împotmolit într-o băltoacă nu prea adâncă de pe peluza din fața casei, dar eram atât de amorțită, încât nici nu mi-am dat seama pe moment. Am văzut că lumina era aprinsă într-una din camerele de la etaj. Am sunat la ușă, m-am prăbușit pe covorașul din față și am așteptat. Nimic. Am sunat din nou și am început apoi să bat la ușă, lovind cu putere, cu pumnii și umărul.

Nimic. Mi s-au înmuiat genunchii, am căzut iar, răvășită din pricina plânsului.

M-am târât cu greu până acasă, am intrat pe ușa din față și am urcat pe scări în camera unde era Margaret, care dormea adânc. M-am așezat în scaunul preferat al lui Hannah, pe întuneric. Furtuna puternică răvășea pământul, dar eu mă legănam pierdută, iar jeanșii uzi leorcă lăsau urme pe șezutul din tapiserie verde.

Uitându-mă în gol, am încetat să mă mai împotrivesc solitudinii care mă aștepta după colț. M-am lăsat învăluită de ea, ca într-un cearșaf întunecat. Am închis ochii și am simțit cum cobor într-un spațiu lipsit de sunet și de

imagine. Am inspirat toată liniștea aceea și apoi, deschizând gura, am scos din mine un strigăt mut. A fost ca și cum eliberam în lume toată intensitatea suferinței mele, fără a scoate însă vreun sunet. Am lăsat să iasă totul din mine, până când nu a mai rămas decât prezența mea, lipsită de formă, suspendată în acel sentiment de singurătate care prinsese viață înlăuntrul meu.

Mi-am permis să mă odihnesc în acea nemișcare, am simțit cum mă îmbrățișează, cum mă respiră. Eram singură, dar nu singuratică. Atunci mi-am dat seama că există o diferență între cele două noțiuni. Singurătatea venea din credința că lipsea ceva din viața mea; că aveam nevoie de altcineva sau altceva ca să mă simt întreagă.

Dar solitudinea aceasta, pe care o trăiam acum, era cea mai completă experiență a ceea ce eram și pe care am cunoscut-o vreodată; trăind-o știam că sunt deopotrivă incompletă și întreagă.

Visând o viața nouă

Am pus ceainicul pe foc și am luat două căni din dulap de îndată ce am auzit-o pe Laurajane parcându-și jeepul pe aleea din fața casei. Mă obișnuisem cu vizitele ei frecvente și neanunțate și le așteptam cu nerăbdare. Astăzi mă bucuram în mod deosebit că venea pe la noi. Duminica trecută, le amintise celor din congregație că se apropiau sărbătorile pascale, un adevărat anotimp al miracolelor. Chestia pe care aș fi vrut s-o știu era cam când urma să mă bucur și eu de vreun miracol, dacă tot venea vremea lor.

Cu toate că începeam să mă bucur tot mai des de mirosul îmbietor al pepenilor din piață, să râd din suflet când auzeam o glumă bună sau mă aplecam uneori să-mi șterg vârful pantofului ca să-i dau luciu, toate mărunțișurile acestea mi se păreau efemere și dureroase, ca și cum un chibrit amărât s-ar fi aprins în bezna solitudinii mele, cât să-mi ardă buricele degetelor înainte să-l sting. Nu voiam nici în ruptul capului să mă prefac că nu sufeream, convinsă fiind că, în clipa în care mi-aș fi văzut cu seninătate de restul vieții, ar fi însemnat că renunțam și la Hannah, într-un fel sau altul.

Ușa de la intrare s-a deschis și s-a închis la loc, iar apoi am auzit pașii lui Laurajane îndreptându-se în pripă spre living.

— Iată-te, a spus, sărutându-mă pe obraz. Unde e fetița mea?

— Trage un pui de somn și nu cumva să îndrăznești să o trezești.

— Nici nu mă gândesc, a răspuns LJ, urcând în vârful picioarelor spre camera lui Margaret.

În timp ce așteptam să se întoarcă, am turnat apa fierbinte în căni, și am pus apoi câte un plic de ceai în fiecare. Când Laurajane a venit, ne-am așezat amândouă

pe câte un scaun la masa din bucătărie. Laurajane a sorbit o înghițitură și mi-a zâmbit cu subînțeles.

— Ești gravidă, mi-a spus. Am visat azi-noapte chestia asta. Mi s-a mai întâmplat să visez când cineva era însărcinată. Nu m-am înșelat niciodată.

Am ezitat, deoarece părea foarte sigură pe ea. Cât îmi plăcea s-o dezamăgesc!

— Nu se poate, i-am zis. Mi-a venit ciclul cu două săptămâni în urmă. Nu prea e posibil.

Laurajane a devenit serioasă și a început să mă studieze cu atenție.

— Ești sigură? Nu-mi vine să cred. *Niciodată* nu m-am înșelat, a spus ea sfidător.

Era drept că, în ciuda problemelor noastre și poate tocmai din cauza lor, eu și Claude ne-am refugiat din nou unul în brațele celuilalt și am hotărât că mai vrem un copil. Am fost totodată de acord că urma să încercăm acum pentru ultima oară. În ultima lună renunțasem să mai iau anticoncepționale. Aș fi fost de-a dreptul șocată să aflu că am rămas însărcinată atât de repede.

Două săptămâni mai târziu, testul de sarcină arăta două linii, nu una. Eram din nou însărcinată.

Decojind ceapa mahnirii⁸

Am tras cu ochiul în camera lui Will, ca să văd dacă a adormit.

— Bună, mami, a spus el, cu o voce stinsă din cauza păturii care îi acoperea bărbia.

— Ce faci, prăjiturica mea?

— Destul de bine, a spus el. Poți să stai puțin cu mine?

— Sigur că da, am răspuns.

Will își aranja mai bine iepurașul albastru și păturica lui Hannah ca să-mi facă loc și mie. Dormea acum în camera care a fost cândva a lui Hannah. El a avut ideea acestei schimbări. M-am băgat în pat lângă el și atunci am observat că luase de pe măsuța mea de toaletă o poză micuță, înrămată cu Hannah și o așezase pe măsuța din dreptul patului său.

Stăteam amândoi pe întuneric, întinși și tăcuți. Aproape că am adormit când l-am auzit vorbind pe Will.

— Mami, cum putem fi siguri că Hannah era cu adevărat moartă? Vocea îi tremura. Mi-e frică să nu se fi trezit în sicriul ei și să nu aibă cum să iasă!

A început să plângă. Mă surprindea această grijă a lui, pentru că stătuse destul de mult în preajma corpului neînsuflețit al lui Hannah. Dar mai știam totodată, din unele cărți pe care izbutisem să le citesc despre copii și felul în care fac față durerii, că felul în care un copil percepe moartea se schimbă odată cu trecerea timpului.

---

⁸ Expresia „a decoji ceapa” este metaforică și înseamnă „a privi lucrurile în profunzime”. Metafora presupune să nu accepți explicații de complezență, pe baza unor observații de suprafață asupra problemelor. Înseamnă căutarea cauzelor reale care au dus într-un punct de cumpănă. Acest proces de descoperire presupune decojirea fiecărui strat, de informație, interpretare, emoții, însemnătate, pentru a ajunge la miezul problemei. Decojirea cepei poate însemna și să descoperi lucruri despre propria persoană, prin sinceritate și o perspectivă autocritică.

— Măi, prăjiturică mea, i-am zis, luându-l strâns în brațe. Ți-aduci aminte de domnul polițist care a venit la noi acasă după aceea, ca să o declare pe Hannah decedată oficial? Îți amintești cât de rece și imobil era corpul ei după trei zile? Sunt ferm convinsă că era moartă.

— Ești sigură că trecuseră trei zile? m-a întrebat Will.

— Da, Will, simt sigură. Hannah a murit miercuria și am înmormântat-o sâmbăta.

— Aham, a zis el și și-a șters lacrimile cu mâneca bluzei de pijama.

— Mai e ceva, a spus.

— Ții minte că, atunci când mi-ai zis că Hannah va muri, eu am spus „De acum înainte, ori de câte ori mă roagă, o să o las să doarmă în celălalt pat al meu?” Păi, odată m-am supărat așa de tare pe ea pentru că mi-a luat din cameră niște figurine cu supereroi că, atunci când m-a rugat să doarmă cu mine, i-am zis că nu. Nu-mi vine să cred că am fost așa de răutăcios.

Acum plângeam amândoi. Trecuseră zece luni de când Hannah murise, iar mâhnirea începea să semene cu o ceapă, ale cărei învelișuri devin tot mai groase și mai usturătoare pe măsură ce încerci să ajungi la miez. De zile întregi, îmi treceau încontinuu prin minte scene din ultimele ei luni de viață. Nici mie nu-mi venea să cred că am fost cândva în stare să cred că e în regulă să mă despart de ea. Mă învinovățeam pentru tot, începând cu momentele în care am lăsat-o singură ca să mă duc la baie și până la cele în care m-am pierdut cu firea, din pricina oboselii și a frustrării.

Știam că și pe Claude îl încercau nenumărate regrete. Cu câteva săptămâni în urmă, m-am trezit în mijlocul nopții și l-am auzit plângând în hohote, tot patul se zguduia din cauza suspinelor.

I-am ridicat bărbia lui Will, ca să-l fac să mă privească direct în ochi.

— Mă bucur că mi-ai spus ce simți, i-am zis și l-am sărutat pe vârful nasului. Și eu mă simt tare tristă în ultima vreme. Și mie mi-e tare dor de Hannah și regret multe din lucrurile pe care le-am făcut sau le-am zis. Dar mai știu că am făcut tot ce-am putut eu mai bine și cred că la fel ai făcut și tu.

— Da, mami, așa e, a spus Will, suflându-și năsucul în păturică.

— Hannah mi-a zis că ființele umane nu trebuie să fie perfecte.

— Zău? Când a spus ea așa ceva? am întrebat eu, surprinsă.

— Într-una din zilele trecute, mi-a răspuns el. Eu vorbesc adesea cu Hannah despre multe chestii. Mă ajută de multe ori și mă face să nu mai fiu așa de supărat. Mi-a mai zis și că e frumos în Rai și că nu-i este frică deloc. Acolo joacă baseball, știi, ea este în echipa verde. Și mai știi ceva, mami?

— N-aș avea de unde, am zis.

— Hannah se bucură tare mult că acum, fiind în Rai, poate, să-și lase părul să-i crească lung și nu trebuie să aștepte până la paisprezece ani ca să-și facă găuri în urechi.

Mort înseamnă mort

Așezată în mijlocul podelei, sortam din grămăjoara de lucruri care însemnau acum tot ce rămăsese din scurta viață a lui Hannah. Am dus rochița de Paști la nas, dorind să cred că hăinuțele mai păstrau încă mirosul ei, aproape mi se făcea rău la gândul că nu mai eram sigură care era mirosul exact. Începeam, în sfârșit, să pricep cât de departe era de noi.

Cu o lună și jumătate în urmă, învăluită de neîncredere, m-am luptat să trec de aniversarea de un an de când murise. Laurajane și alți cincizeci de oameni ni s-au alăturat pe peluza din fața bisericii noastre, pentru a dedica un mic magnoliu abia plantat memoriei lui Hannah. Mi s-a părut că gestul era o frumoasă alinare, dar cu totul nepotrivită.

Mă tot gândeam că, dat fiind că reușisem să supraviețuim un an fără ea, Hannah ar fi trebuit să primească permisiunea de a se întoarce printre noi. Când aceasta nu s-a întâmplat, firește, au urmat trei zile în care am suferit cea mai cruntă depresie de când a murit. Mi-am revenit treptat, simțindu-mă ca un păianjen care a fost salvat de la înec și ale cărui picioare ar fi trebuit descurcate ca să poată merge înainte.

Peste două săptămâni, Hannah ar fi trebuit să îplinească cinci ani, iar eu mă săturasem de atâta suferință. Claude, Will și cu mine am hotărât să sărbătorim făcând ceva ce știam că i-ar fi plăcut lui Hannah.

Am închiriat o decapotabilă, una roșie, deoarece băiatul de la firmă ne-a spus că nu au nicio mașină de culoare roz. Toți patru, eu și Claude în față, Will și Margaret în spate, am sărbătorit ziua lui Hannah plimbându-ne prin împrejurimi, bucurându-ne de briza care ne flutura prin păr.

Acum, împachetam rochița lui Hannah de la Paști, „cămășuța pijămăluță” și prima ei pereche de pantofiori roșii și le așezam pe toate într-o cutie. După care am pus cu atenție, deasupra, colecția ei de plasturi, scoici și proiecte de la grădiniță. Am pus capacul și am mai stat puțin cu cutia pe burta mea umflată, după care am urcat la etaj cu ea în brațe și am băgat-o sub patul nostru.

Am decis atunci că aceste lucruri erau mult prea deosebite ca să fie folosite de altcineva.

Am depozitat restul hainelor în spațiul mic de la mansardă, iar cutia cu costumații haioase, casa de păpuși, setul de ceai de jucărie și păpușile Barbie au ajuns în camera lui Margaret. Când am isprăvit cu toate, m-am așezat în mijlocul încăperii și am plâns cu amărăciune.

La mine te uiți?

În fața oglinzii din baie, priveam la imaginea mea reflectată. Abia mă mai recunoșteam. Chipul îmi părea mai supt decât îmi aduceam eu aminte, iar ochii păreau să privească în gol, la ceva care mie îmi scăpa. Arătam obosită, hotărâtă, înțeleaptă. Oare la cine mă uitam? Mă întrebam și eu... Oare ce viață și-ar fi dorit persoana din oglindă?

Cu o lună în urmă, spre sfârșitul lui noiembrie, o născusem pe Madelaine Grace. Când am strâns-o în brațe pentru prima oară, m-am simțit împlinită ca mamă și am știut atunci că ea era ultimul copil pe care aș fi avut nevoie să-l mai am vreodată. Pe lângă recunoștința care m-a lăsat fără cuvinte, mai eram și teribil de înfricoșată. Nașterea lui Madelaine era un motiv în plus pentru care viața merita trăită, dar însemna totodată că aveam cu atât mai multe de pierdut. Mă temeam să nu fiu din nou dezamăgită de viață.

Un alt lucru de care eram conștientă era că trebuia să încep să-mi trăiesc viața. Ursul înfometat al hotărârii mele, care și-a scos capul la lumină cu ceva vreme în urmă, a prins acum curaj și își agita ghearele în aer. Nu mai era timp să devin mai puternică, mai puțin tristă sau să mă simt mai bine. În cele șaisprezece luni, de când murise Hannah, Will învățase să citească, Margaret să meargă, Claude strângea bani pentru o organizație care făcea studii în privința cancerului, iar Madelaine a dat pentru prima oară cu ochii de lumea înconjurătoare. Nu mai eram dispusă să las viața să meargă înainte fără mine.

Privind în ochii mei, vedeam o femeie care, deși distrusă de suferință, a reușit să se adune într-un fel sau altul. Simțeam respect adânc față de femeia din oglindă, o compasiune nemărginită, pentru golul care îi dominase existența, pentru puterea pe care o regăsise. Știam acum

că, așa cum Hannah a putut să vadă dincolo de starea deplorabilă a propriului ei corp, și eu însemnam mai mult decât o mamă îndoliată. Furia pe care o resimțisem față de restul lumii se transformase într-o determinare crâncenă, aceea de a face un lucru util și adevărat cu viața mea.

Supărarea care amenințase cândva să mă înghită cu totul se cuibărise acum în oasele mele. Nu trebuia să renunț cu totul la suferința care mă hrănise, ea devenise parte din ceea ce urma să ofer lumii, o parte din ceea ce eram eu.

Mila lumii

Ședeam tăcută între Kim și Kate la o masă dichisită cu ocazia unui prânz oficial în cadrul Newcomers' Ladies' Luncheon⁹.

M-am lăsat convinsă să vin și eu în după-amiaza aceasta, pentru că mi-au spus că are să-mi facă bine. De la moartea lui Hannah, evitasem pe cât posibil să intru în contact cu oamenii pe care nu-i cunoșteam. Încă mă simțeam labilă și sensibilă, ca și cum moartea lui Hannah mă lăsase fără un simț al politetii elementare. Niciodată nu știam ce eram în stare să le răspund străinilor care, inevitabil, m-ar fi întrebat lucruri dureroase, punându-mă în situații neplăcute.

„Câți copii aveți?” era cea mai grea dintre întrebări. Dacă spuneam „trei”, m-aș fi simțit îngrozitor la gândul că o excludeam pe Hannah. Dacă spuneam „patru”, următoarea întrebare venea în mod firesc: „Și câți ani au?”.

De îndată ce oamenii aflau de la mine că Hannah murise, orice se putea întâmpla. Era unul dintre momentele în care adesea îmi venea să lovesc pe cineva. Întrebarea care mă făcea să fierb – de obicei, alte mămici mă întrebau asta – era ceva de genul: „Vai, dar i-ați dat să mănânce crenvuști?”. Asta făcea aluzie la faptul că, deoarece procedasem astfel, contribuiseam fără doar și poate la cancerul lui Hannah. Totodată, depistam ușor teama adâncă ce mocnea sub aparenta lor îngrijorare.

---

⁹ Expresia populară în rândul americanilor este „Doamne care iau prânzul” și se referă la grupurile de doamne (de regulă, înavuțite, din înalta societate) care se întrunesc pentru a lua prânzul „în societate”, de obicei în timpul săptămânii. Obiceiul vizează femeii căsătorite și care nu lucrează. Prânzul are loc într-un restaurant, poate chiar într-un local, servind drept pauză pe parcursul unei sesiuni de cumpărături. Deseori, ocazia servește drept pretext pentru strângerea de fonduri în scopuri caritabile.

Și eu am crezut cândva că puteam să-mi feresc copiii de cele rele, că am control asupra a ceea ce se întâmplă cu familia mea. În calitate de mamă a trei copii, voiam să cred în continuare că eram în stare să previn multe necazuri. Petrecusem ore în șir trecând prin filtrul gândului toate amănunțele vieții lui Hannah, încercând să-mi dau seama de ce se îmbolnăvisese. Doream cu disperare să știu dacă aș fi putut, dacă ar fi trebuit să procedez altfel. Încă nu mă învățasem cu ideea că n-aș fi aflat niciodată și cert e că nu-mi făcea deloc bine să mă gândesc iar și iar la asta.

Acum, deși mi se părea că mă ascund sub imaginea bine construită a unei alte femei, care nu lăsa să se vadă cine eram cu adevărat, am început să cred că poate Kim și Kate au avut dreptate să mă aducă la întrunire. Trecusem cu succes de prima oră, când ni s-a servit cocktailul, ocazie cu care Kim și Kate au încercat din răspuțeri să îndrepte în permanență discuțiile spre subiecte de interes general, cum ar fi greutatea de a găsi un grădinar de încredere și harnic. Mi-am imaginat că s-au sfătuit în prealabil și au hotărât că e de preferat să se discute mai degrabă probleme superficiale, pentru ca subiectele să nu devieze înspre „cancer” sau „moarte”.

Deși ne aflam la o masă cu alte șapte femei, pe care nu le cunoșteam, părea că ne putem bucura de acest prânz fără ciocniri neplăcute. După ce am comandat toate de mâncare, s-a animat o conversație despre câte bătăi de cap poți să ai atunci când trebuie să-ți reinnoiești permisul de conducere dacă te muți în alt stat.

Una dintre doamne a povestit cum a fost nevoită să meargă de trei ori să-și facă poze, pentru că nu-i plăcea niciodată cum ieșea. Eu îmi sorbeam în tăcere vinul și analizam chipurile celor de la masa noastră. Oare câte dintre ele s-au gândit vreodată, întocmai ca și mine, că numai copiii *altora* mor, niciodată ai lor? Nu identificam nici măcar o vagă urmă de tristețe pe chipurile lor. Mă

întrebam dacă și ele ar putea spune același lucru despre mine. În ciuda manichiurii perfecte și a coafurilor ordonate, știam că perfecțiunea nu stă în felul în care arată uneori lucrurile. Nici suferința nu se citea atât de ușor.

Una dintre femei, cu părul blond tapat, cea care se mutase recent în New Jersey din Atlanta, a intrat în conversație. A scos din geantă un portofel Gucci și a găsit printre cărțile de credit lucrul pe care îl căutase cu înverșunare.

— Ia uitați-vă aici, a spus ea pe un ton ridicat. I-a întins femeii care stătea lângă ea permisul de conducere. Mi-a venit să mor și nu alta, atunci când l-am văzut. Arăt ca un *pacient care face chimioterapie*, pentru numele lui Dumnezeu!

Kim și Kate au înghețat. Mi-am întors privirea către doamna aceea. Îmi venea să-i spun că cel mai frumos chip pe care l-am văzut vreodată aparținuse unui pacient care făcea chimioterapie, dar m-am abținut.

Știam că a existat și în viața mea o perioadă când nu cunoșteam suferința – nu eram nici măcar conștientă de suferința celorlalți. Eram de părere că acei oameni care sufereau și-o făcuseră cu mâna lor. Mă simțeam undeva deasupra lor și credeam că a arăta compasiune înseamnă să-ți pară rău că viețile lor nu erau perfecte, așa ca a mea. Știam acum că și eu însămi suferisem dintotdeauna. Pur și simplu nu am vrut și nici n-am fost în stare să o recunosc.

Femeia cu părul tapat și cu permisul de conducere al unui pacient la chimioterapie nu era dușmanul meu. De fapt, ea eram eu, cu mulți ani în urmă.

Apartenența

Unii dintre părinți erau deja în picioare. Tremurând de nerăbdare, l-am strâns pe Claude de mână. Așteptasem seara aceasta de foarte multă vreme.

— Hannah Catherine Martell, a anunțat femeia în microfon. Sunetul produs la rostirea numelui lui Hannah a reverberat până în cupola bisericii. Ne-am ridicat mândri, cu lacrimi șiroind pe obraji, iar pe altar a mai fost aprinsă o lumânare. Toți oamenii, chiar și cei mai din față, și-au întors privirile spre noi. Nu era nevoie ca acești oameni să ne fi cunoscut personal ca să știe ce se petrecuse cu noi; povestea noastră era și a lor.

Această ceremonie de absolvire era una mai aparte, o slujbă pentru părinții îndoliați, găzduită de un grup ce purta numele „Compassionate Friends”¹⁰. Claude și cu mine am început să luăm parte la întrunirile lor săptămânale și, pentru prima oară de când Hannah murise, găsise un locșor în care nu ne simțeam ciudat sau nelalocul nostru din cauză că pierdusem un copil, unde oamenilor nu le era teamă de lacrimile noastre și nici nu erau nerăbdători ca noi să „mergem înainte”.

Pentru mine și Claude, aceste întruniri însemnau și un mijloc de a ne acorda timp unul celuilalt, păstrând totodată vie amintirea lui Hannah. Stăteam după aceea în mașină, unul lângă altul, fără copii prin preajmă, vorbind despre sentimentele noastre, și ne simțeam ca și cum abia ne cunoscusem și eram la primele întâlniri.

În ultimul an, am început să interacționez și cu alte mame îndoliate, ai căror copii muriseră de cancer. Una dintre asistentele sociale de la clinica unde a fost tratată Hannah mi-a sugerat că experiența mea ar putea să îi ajute pe alții. Am fost de acord să încerc. Eram acum

---

¹⁰ „Prieteni plini de compasiune” este numele unei organizații non-profit care susține familiile care plâng pierderea unui copil, de orice vârstă, indiferent de cauzele morții.

cincisprezece mămici, și ne întâlneam mai mereu în casa uneia dintre noi. Era singurul grup „de joacă” pe care-l știam în care copiii se jucau, iar mamele plângeau.

Nu mă mai simțeam specială sau exclusă în vreun fel din cauză că-mi murise un copil. Unde cândva crezusem că suferința era făcută pentru alții, știam acum că, de fapt, a făcut parte din ființa mea dintotdeauna. Am învățat să simt compasiune față de mine însămi, să recunosc suferința în ceilalți și să-i pot compătimi și pe ei.

Lista numelor a ajuns la sfârșit, iar lăcașul, plin de rude și apropiați care aplaudau, umpleau spațiul de iubire și respect față de părinții care stăteau în continuare în picioare. Nu-mi aminteam să mă fi simțit cândva mai onorată de-atât. Toată lumea s-a îndreptat apoi spre ieșire și s-au strâns la o cafea în camera de întruniri adiacentă. Câțiva dintre noi eram așezați în cerc și vorbeam despre copiii noștri.

Eram în toiul unei povestiri despre Hannah, când una dintre mame m-a întrerupt:

— Dumnezeule mare, *dumneavoastră sunteți mama micuței cu pantofiori roșii!* a spus ea.

S-a prezentat ca fiind Barbara și ne-a spus că fetița ei, Erin, avea doi ani când a murit. A fost internată în aceeași clinică cu Hannah, la secția de terapie intensivă unde Hannah se recupera după intervențiile suferite.

— Rezenții și infirmierele de acolo au fost grozavi, a spus Barbara. Au tratat-o pe Erin ca pe o persoană în toată firea. Se prezentau mereu când intrau în cameră. Acordau tot timpul atenție unor detalii care pot părea stupide în ochii celorlalți, dar pentru Erin însemnau enorm: o lăsau, de exemplu, să-și aleagă plasturii după bunul plac.

Eu și Claude ne-am zâmbit cu subînțeleș și ne-am strâns de mână.

Barbara a continuat:

— Asistentele mi-au spus atunci că Erin le aducea aminte de o altă fetiță. Ziceau că se gândesc la ea mai mereu, pentru că ea a schimbat felul în care ei obișnuiau să facă anumite lucruri. Nu mi-au spus care era numele ei din motive de confidențialitate, dar o numeau mereu „fetița cu pantofiori roșii”.

Claude și cu mine am început din nou să plângem, dar nu de tristețe, ci dintr-un sentiment acut de mândrie și ușurare. Se pare că viața lui Hannah a însemnat ceva pentru lumea asta, a schimbat ceva în inimile și în viețile celor pe care-i iubise, dar și în cei pe care nu i-a cunoscut niciodată.

*

Compasiunea nu lasă loc de regrete în fața suferinței. Știe că suferința trebuie să existe și să se facă simțită. Când recunoaștem această legătură între noi și restul lumii, știm că, de fapt aparținem unul altuia; că niciodată nu suferim singuri.

Minunare
De la nevoia de a ști la eliberarea din
strânsoare

Începe să pățești...
Picioarele ți se vor îngreuna și vor obosi...
Apoi va veni clipa
să simți aripile care ți-au crescut
și te vei trezi înălțându-te...

— Rumi

Sete

— Ți spui vreodată „la ce bun? ce rost are?”, m-a întrebat Laurajane.

Stăteam în living, ea cu spatele la fereastră, lăsând soarele după-amiezei să-i încălzească spatele. Putea fi foarte bine confundată cu un înger cu halou roșu, atâta doar că era prea nervoasă din fire ca să fie sfântă. Lucrul care ajunsese să-mi placă la Laurajane mai mult decât orice era faptul că dădea cărțile pe față.

— Serios, acum, a continuat ea. *Ce îi trece prin cap lui Dumnezeu? Toate trebuie să aibă un sens. Nu-mi vine să cred că lasă atâtea să se întâmple fără să existe un plan măreț.*

Hram întru totul de acord. În ultima vreme mă simțisem mai hotărâtă și mai puternică decât oricând să fac ceva cu viața mea, și eram pregătită să încerc să caut răspuns la cele două întrebări care-mi dădeau târcoale de prea mult timp și nu-mi dădeau voie să merg înainte: De ce murise Hannah? Unde era acum? Eram atât de nerăbdătoare, parcă știam prea mult și prea puțin în același timp. Cu toate că eram convinsă că Hannah murise cu un scop, nu știam care fusese acela.

Aveam totodată senzația că ea era undeva, doar că nu știam unde. Mi se părea că, indiferent de ceea ce făceam, mereu mă împotmoleam de aceste două întrebări. Eram sigură că, de îndată ce aș fi găsit răspunsurile, toată viața mea ar fi reintrat pe făgașul normal.

— M-am săturat să mă tot întreb aceleași lucruri, i-am zis. De ce să nu facem ceva ca să ne lămurim?

După o săptămână, am organizat împreună cu Laurajane o întrunire, la mine acasă, cu alte câteva femei. Aceasta a fost doar prima întrunire a „Grupului Spiritual de Vinerea Dimineață”, denumire inventată chiar de noi. Împreună, am început să căutăm răspunsuri la câteva dintre întrebările pe care ni le puneam fiecare. Laurajane,

care cercetase ani la rând diverse tradiții religioase, cu scopul de a-și mări universul cunoașterii, a devenit liderul grupului. La sugestia ei, am început să citim și să discutăm pe marginea cărților cu teme ca interpretarea viselor, fenomenele psihice ori înțelepciunea intrinsecă a altor religii. Dacă până acum mă întâlneam cu prietenele la o cafea ca să bârfim, acum mă întâlneam cu ele la o cafea și discutam despre reîncarnare.

Mă simțeam ca un pui de pasăre care dă cu ciocul în coaja de ou, nerăbdător să eclozeze. Pe dinăuntru mă schimbasem simțitor, însă duceam aceeași viață de dinainte ca Hannah să fie diagnosticată. După toate prin câte trecusem, mă simțeam frustrată că nu puteam să arăt asta. Tânjeam după o viață mai plină și mai puțin previzibilă, care să reflecte libertatea și curajul pe care mi le asumasem. Dar ezitam totodată să fac prea multe schimbări înainte de vreme. Sentimentul de statornicie abia se instalase din nou în viața mea; era ceva confortabil și protector în felul în care se desfășuraseră lucrurile până acum.

Deși încă aveam rețineri să pășesc într-o viață nouă, cărțile pe care le citeam și conversațiile la care luam parte mă făceau să văd lucrurile altfel. Învățam un nou limbaj ca să dau glas experiențelor pe care le trăisem care, până acum, păreau să nu poate fi exprimate în cuvinte. Partea din mine care se simțise dintotdeauna izolată, diferită față de majoritatea oamenilor pe care îi cunoșteam, mi se părea acum mai puțin bizară. Mă simțeam în continuare profund legată de credința mea creștină, dar acum mă simțeam liberă să experimentez alte moduri de a-mi exprima și trăi devotamentul. Am început să țin un jurnal cu visele mele, să aprind lumânări și să ard tămâie, lucruri pe care le făceam din instinct pe vremea adolescenței, dar la care renunțasem cu ani în urmă, de parcă mă obligase cineva să „cresc mare”.

Claude nu a fost defel impresionat când i-am împărtășit entuziasmul meu.

„Tu și prietenele alea ale tale nu sunteți decât o adunătură de ciudate”, mi-a spus el. Nu glumea decât pe jumătate.

Deși o parte din mine credea că ar putea avea dreptate, nu eram pregătită să pun capăt căutărilor. Nimic nu mă putea opri, eram precum un pelerin însetat care hălăduiește prin deșert și simte din depărtări oaza bogată după care tânjește.

Fragilitate

Petrecerea de Crăciun de la biroul lui Claude era pe sfârșite. Toată lumea mâncase prăjituri, băuse puncte și dansase, ba chiar stătuserăm la rând ca să putem vorbi câte un moment cu Moș Crăciun și doamna Crăciun. Era târziu și multe familii plecaseră deja acasă. Pe hol nu mai era nimeni când ne-am îndreptat spre lift. Eu o țineam pe Maddy în brațe, iar Will o fugărea pe Margaret, făcând cercuri în jurul nostru.

Din celălalt capăt al holului au venit spre noi o femeie și o tânără fată. Când au ajuns mai aproape de noi, Claude și-a dat seama că femeia era chiar o colegă a sa. După ce Claude a făcut prezentările, am urcat cu toții în lift. În timp ce ușile liftului se închideau, femeia s-a uitat în jur.

— Nu cumva lipsește unul? ne-a întrebat ea.

Claude s-a uitat, pe rând, la noi toți, apoi a spus, întorcându-se spre femeie:

— Nu, ce vreți să spuneți?

— Ce chestie curioasă, a continuat femeia, ridicând din sprânceană, sunt *sigură* că, atunci când v-am văzut pe hol pentru prima dată, erau patru copii cu dumneavoastră, nu trei.

Claude și cu mine am avut un schimb de priviri, întrebându-ne amândoi același lucru. Îmi doream mai mult decât orice ca aceasta să fi fost o vizită de-a lui Hannah, dar îmi era teamă să mă gândesc prea mult. Chiar și o urmă de îndoială ar fi perturbat o legătură atât de fragilă.

Țesătoarea de vise

Am intrat cu mașina pe alee și am parcat-o. Am lăsat o clipă fetele în scăunelele lor de pe bancheta din spate ca să nu o zbughească afară și am început să scot ghivecele cu panseluțe și sporul casei din portbagajul mașinii. Fra primăvară. Bonsaii care înmuguriseră timid când Hannah încă mai era în viață o făceau acum din nou. Acum, Margaret și Madelaine, nu Hannah, erau cele care se bucurau nespus să meargă la eleșteu, să dea de mâncare rățuștelor și să facă cu mâna către magnoliul uriaș. Mă simțeam ca și cum urcam la nesfârșit pe o scară în spirală și deși priveliștea era mereu aceeași, perspectiva mea se schimba.

Am terminat de scos florile, m-am scuturat pe mâini de pământ și abia apoi am observat că cineva agățase de mânerul ușii de la intrare o plasă mare din plastic. M-am gândit că era probabil vorba de niște hăinuțe pentru fete, de la cineva care nu le mai folosea. Am ridicat plăsuța și am tras cu ochiul. Mă înșelasem. Înăuntru se aflau un bilețel și o țesătură împăturită, care părea din lână. Mai întâi am citit bilețelul.

„Dragă doamnă Martell,

Această cuvertură este pentru dumneavoastră. Este de la fiica dumneavoastră, Hannah. Vă rog să nu mă luați drept o ciudată. Nu mi s-a mai întâmplat niciodată așa ceva. Deși eu nu v-am cunoscut niciodată, am auzit despre Hannah când una dintre fiicele mele a mers la grădinița Meadow Flower. Am deprins cu ani în urmă arta țesutului și am hotărât să fac câte una pentru fiecare dintre cele patru fiice ale mele. Când am început lucrul la această cuvertură, am crezut că va fi pentru una dintre ele. Nu a durat mult până să-mi dau seama că mă înșelasem. Ori de câte ori munceam la ea, mă trezeam cu gândul la Hannah. Într-un fel pe care nu mi-l pot explica, știam că Hannah

vrea ca eu să Țes această cuvertură pentru dumneavoastră, ca un mesaj din partea ei. În ultimul an, tot Țesând împreună, Hannah mi-a schimbat punctul de vedere asupra vieții de după moarte. Pur și simplu nu îmi mai este frică. Mă simt binecuvântată. Hannah vă iubește foarte mult. Vă mulțumește că sunteți mama ei.

Cu dragoste, Joann”

Când am desfășurat cuvertura, mintea-mi întrebătoare parcă începea să se dumirească. Fundalul Țesăturii era exact în nuanța de turcoaz, nu foarte des întâlnită, pe care o avea covorul de la noi din casă. Pe partea din mijloc era Țesută imaginea unui îngerăș cu păr blond, desculț, suspendat de cerul înstelat. Ținea în mâini un trandafir mare, roz – Rose, al doilea prenume pe care Hannah îl alesese pentru Margaret.

Am început să plâng chiar acolo, pe alee. Știam că acesta *chiar era* un mesaj din partea lui Hannah și mă bucuram nespus că mi-l trimisese așa, într-o zi cu totul obișnuită.

Expiră

Margaret făcuse trei ani în vară. Ea și Madelaine erau în permanență împreună, ca două maimuțele; oriunde mergea Margaret, hop și Madelaine. Treceau printr-o perioadă în care amândouă mă întrebau o groază de chestii despre Hannah, surioara lor mai mare. Venise momentul, mi-am zis, să le arăt cutia în care așezasem lucrășoarele mai însemnate care-i aparținuseră lui Hannah. Tocmai scoteam cutia de sub pat când a sunat telefonul.

— Fetelor, așteptați o clipă, mă întorc imediat, am zis.

— Bine, mami, au răspuns ele.

Trebuia să mă fi gândit mai bine. Am coborât în fugă și am ridicat receptorul. Era mama unuia dintre băieții din echipa de baschet în care juca și Will, care sunase ca să-mi dea instrucțiuni cum să ajung în locul în care se ținea meciul de seară. Am notat datele pe ceva și apoi am întrebat-o despre petrecerea cu pizza pe care urma s-o dăm pentru băieți la sfârșit de sezon. Ne-am luat cu vorba, așa că am pierdut noțiunea timpului. Mi-am adus brusc aminte că Margaret și Madelaine mă așteptau. Tocmai spuneam la revedere când le-am auzit pe fete coborând pe scări.

— Nu-i așa că arăt minunat, mami? m-a întrebat Maddy.

— Și eu la fel, mami, și eu! s-a băgat și Margaret.

Am pus receptorul în furcă și m-am întors cu fața la ele.

Maddy purta „cămășuța pijămăluță” cu flori roz a lui Hannah. Îi era atât de lungă încât trebuia să o țină ridicată în jurul brâului ca să nu se împiedice de ea. A întins un picior spre mine.

— Uite, mami, se potrivesc perfect! mi-a spus. Clar ca ziua bună, pantofiorii roșii ai lui Hannah erau acum în picioarele ei.

— Eu am ajutat-o să se încheie la ei, a spus Margaret cu mândrie.

M-am uitat apoi la Margaret. Am fost atât de mult surprinsă de apariția lui Maddy, că nici n-am avut timp să o observ pe ea. Își acoperise fiecare centimetru de piele, din cap până-n picioare, cu plasturii din colecția lui Hannah. Stăteau amândouă acolo, în fața mea, râzând cu gura până la urechi.

Nu mi-am dat seama până atunci că, de când a murit Hannah, mi-am ținut respirația. M-am temut că amintirile legate de ea ar fi dispărut cu totul dacă n-aș fi fost în stare să păstrez magia acelor lucruri atâtea de însemnate pentru mine. Acum, că vraja a fost ruptă, mi-am dat seama că plasturii aceia, „cămășuța pijămăluță” și pantofiorii roșii ascundeau în ele multă viață, care se voia trăită din plin. Trebuia să scot de la păstrare amintirile despre Hannah și eu însămi trebuia să-mi deschid inima. Nu știam dacă să râd din toată inima sau să izbucnesc în lacrimi când mă uitam la fetele mele, care mă priveau radiind.

— Sunteți superbe amândouă, am spus în cele din urmă, îngenunchind în fața lor ca să le cuprind cu brațele. S-au lăsat amândouă în poala mea, chicotind vesele, și am adăugat:

— Și cu siguranță Hannah ar fi de aceeași părere!

Dar

Nu-mi puteam lua ochii de la el. Stând în fața capodoperei lui Monet de la Muzeul de Artă Metropolitan, din New York, mi-am dat seama că petele de culoare îndrăznețe pe care artistul le așternuse pe pânză captaseră cu precizie momentul în care o vază cu floarea soarelui pe o pânză purpurie era cel mai frumos lucru de care ai fi avut nevoie de la Dumnezeu.

Am cumpărat în ziua imediat următoare un set de culori acrilice, câteva pensule, o pânză deja pregătită și un manual de introducere într-ale pictatului. Am întins pe masa din sufragerie mai multe ziare, am umplut un bol cu apă, am împrăștiat năsturași de culoare pe o farfurie din carton și am început să amestec culorile. Nu m-am grăbit, lăsând treaba să curgă de la sine.

Am început să fac o schiță, cu creionul de un cenușiu deschis pe pânza albă, și am văzut cum se conturează imaginea unei cabane de munte pe fundalul unor dealuri acoperite de nenumărați copaci. În imagine a apărut apoi și un șuvoi de apă, făcându-și loc printre pietre și coborând involburat spre țărmurile răcoroase, trecând razant prin dreptul unei casei. Am completat imaginea cu o fântână, cu tot cu găletușa din lemn de stejar pentru cărat apa și n-am uitat de câteva răsaduri de flori care se întindeau până spre intrarea în casă.

Am aruncat prima pată de culoare pe pânză, încă nesigură, însă am devenit tot mai îndrăzneță pe măsură ce pictam. Culorile din vârful pensulei înghițeau schița creionată, permițându-mi să mă ghidez acum nu după desen, ci după viziunea care l-a inspirat. Cu cât eram mai răbdătoare în timp ce pictam, cu atât aflam mai multe. Am aflat că o frunză este un mozaic născut din verde și din lumină, că un acoperiș din butuci de cedru se lasă pieptănat cu îngăduință de razele soarelui. Până și greșelile au suferit o transformare pe pânză: când prea

mult albastru se amesteca din greșeală cu nuanțe de galben, umbre de mușchi neted se iveau printre pietrele orânduite pe marginea văltoirii de apă.

Parcă am prins viață pictând, m-am lăsat cuprinsă de o bucurie care nu era orientată spre ceva anume. Mi-am amintit de Hannah când a aranjat masa pentru ceaiul cu asistenta și mi-am dat seama că am acceptat în sfârșit invitația pe care mi-a făcut-o cu mult timp în urmă, aceea de a avea un rol important în propria-mi viață. Acum, nu a contat activitatea în sine, ci faptul că am pus suflet în ceea ce am făcut.

După două luni, m-am semnat în colțul din dreapta jos și am rezemat tabloul de fereastră de deasupra chiuvetei de la bucătărie. L-am privit pe Claude pe geam, dându-le în leagăn pe Margaret și Madelaine. Fetele țipau de bucurie, lăsând razele răzlețe ale soarelui să le mângâie fețele, și mi-am amintit după-amiaza aceea cu Hannah când am pictat cu degetele. Aproape că vedeam picăturile de vopsea roșie, albastră, galbenă și verde făcându-mi cu ochiul dintre firele de iarbă.

Recunoștință

Eram la câțiva zeci de metri de semafor și era roșu. Eram în întârziere și nu voiam să încetinesc. S-a făcut verde exact înainte să ridic piciorul de pe accelerație.

„Mulțumesc”, mi-am spus.

Zilele acestea, obosită să tot încerc să pun lucrurile cap la cap, încetasem să mă mai rog cu „te rog, te rog, te rog” și trecusem la „mulțumesc, mulțumesc, mulțumesc”. Era evident că aveam pentru ce să fiu recunoscătoare în viața asta – copii, prieteni, sănătate, faptul că eu și Claude ne străduiam să facem căsnicia noastră să funcționeze – însă, de îndată ce m-am apucat să mulțumesc, nu m-am mai putut opri. Cu cât priveam mai atent, cu atât găseam mai multe lucruri pentru care eram recunoscătoare. Le mulțumeam până și copacilor pentru forma lor, puloverelor că-mi țin de cald și câinilor pentru blana lor moale.

Recunoștința mă făcuse să-mi schimb întreaga perspectivă asupra vieții. Îmi dădeam seama din această cauză că fiecare moment avea ceva pentru care să-i mulțumești, chiar dacă era vorba pur și simplu de altă răsufare. Mă gândeam mereu la Hannah și la faptul că reușea să găsească mici surse de bucurie în orice colțișor, în orice mărunțiș.

Acest mod de a fi prezent în tot ceea ce se întâmpla, era mai mult decât un exercițiu de gândire pozitivă. Era o întoarcere la starea aceea de nemișcare adâncă, pe care noi două am împărțit-o cândva.

Mi-am dat seama în nemișcarea aceea de încă un lucru uimitor. Niciun moment nu era de sine stătător; fiecare era o combinație între toate celelalte clipe de dinainte și cele care urmau să vină. Exista un fel de tipar, o orânduire inteligentă în felul în care se întretăiau momentele, sugerând că nu eu îmi trăiam viața, ci viața mă trăia pe mine.

Schimbarea mării

Mergeam pe malul apei, bucurându-mă de senzația plăcută că-mi fuge pământul de sub picioare. Iubeam nespuns oceanul și mă simțeam umilă în fața întinderii sale necruțătoare.

Mă simțeam copleșită de sentimentul că tot ceea ce însemna viața mea trebuia să se schimbe, deși mă înfiora și mă entuziasma deopotrivă ideea. În anii care au trecut de la moartea lui Hannah, am reușit să mă dezbar de așteptările sufocante pe care le-am avut față de mine. Doream cu tot dinadinsul să am acum un scop mai bine definit, să trăiesc o viață care să cuprindă mai mult din mine.

Deși încă încercam, alături de Claude, să ne salvăm căsnicia, iubirea noastră, la fel de reală și de instabilă precum nisipurile mișcătoare, se sfârâma sub picioarele noastre. Niciunui dintre noi nu îi convenea că am ajuns în stadiul acesta, dar nu cădeam deloc de acord asupra a ceea ce trebuia să se schimbe, în continuare, nu puteam să îmi imaginez viața decât alături de Claude; divorțul ar fi fost ultima soluție. În ciuda faptului că îmi doream cu disperare să îndepartez din viața mea lucrurile care nu mai funcționau, mă temeam să pierd tot ceea ce încă mai conta pentru mine.

Așezată pe marginea unei dune, m-am aplecat. Am închis ochii și mi-am ascultat bătăile inimii pe fundalul valurilor care se spârgeau neconținut la mal. Am inhalat vântul aspru și mi-am lins buzele, gustul sărat invadându-mi gura. Stăteam liniștită, absorbită complet de imensitatea priveliștii. Mă simțeam minusculă, dar îmbrățișată pe de-a întregul, susținută. Simțeam cum un nou val al vieții mă poartă departe de ideile mele preconceptionale despre ceea ce ar fi trebuit să fiu. Tânjeam să mă las pradă cu totul, dar voiam să mă asigur că,

indiferent unde m-ar fi purtat, Hannah avea să fie și ea acolo.

Am auzit un pescăruș undeva deasupra mea. Am deschis ochii și m-am ridicat în fund.

Apărându-mi ochii, am privit strălucirea soarelui de după-amiază. Pasărea cu pete maro, cu aripile întinse, albe s-a năpustit și a plonjat înaintea mea. În timpul în care s-a cufundat în apă și a ieșit victorioasă, ochii precum niște biluțe strălucitoare mă priveau fix. A aterizat la câțiva metri în fața mea, în nisip. Ne studiam, în tăcere. Era, la prima vedere, un pescăruș ca oricare altul, dar analizându-l mai îndeaproape, mi-am dat seama că avea partea inferioară mai albă decât a altora, doar vârfurile aripilor erau cafenii, iar piciorul drept era ușor deformat. A strâns ușor un ochi și și-a umflat penele. Uitându-mă la el, mi-am dat seama că era obișnuit și unic, întocmai ca și mine.

Atunci am realizat că misterul care suspendase luna pe cer făcea ca Pământul să se rotească și marea să se învâlbureze veșnic, același mister o născuse pe Hannah, pe acest pescăruș și pe mine; era la baza tuturor lucrurilor, se apropia și se îndepărta cu repeziciune, mereu în schimbare și niciodată altfel. Indiferent ce-aș fi făcut, oriunde s-ar fi aflat Hannah, noi două am fi făcut mereu parte una din cealaltă. Nu era doar închipuirea mea, menită să mă facă să mă simt mai bine. Era adevărul.

Puteam în sfârșit să renunț să mai încerc a înțelege totul. Nu exista un răspuns simplu, unic, la întrebările pe care mi le puneam eu; trebuia pur și simplu să trăiesc pe propria-mi piele ambiguitatea, deplinătatea și misterul.

Recoltă

Margaret și Madelaine erau în scăunelele lor pe bancheta din spate a mașinii. Will era în față, lângă mine. Am ridicat piciorul de pe accelerație când mașina din față a încetinit ca să o ia la stânga.

— Mami, uite! încerca să se facă auzită Maddy, arătând cu degetul și agitându-se în scăunel.

— Acolo ne-am jucat eu și Hannah în Rai, înainte să mă nasc! A arătat spre casa preferată a lui Hannah, cea roz deschis și cu canturile maronii.

N-aveam habar de unde știe și nici nu voiam să știu. Am primit cuvintele ca pe un cadou din timpul vieții lui Hannah, ca o dovadă a misterului greu de descifrat care sălășluiește în toate lucrurile din jur.

Privind în urmă, mi-am dat seama că, pe parcursul ultimului an de viață al lui Hannah și în cei trei ani și jumătate de la moartea ei, credința mea a înmugurit și a dat în pârg cu răbdare. Exact în acest moment, unic și deosebit, rodul ei s-a desprins de pe cea mai de sus ramură și mi-a căzut rotund și succulent în poală.

Dans

Tortul cu glazură roz și o grămăjoară de lumânări înfipte în mijloc era așezat pe masa unde luam de obicei micul dejun. Astăzi Hannah ar fi împlinit opt ani și urma să o sărbătorim așa cum făcusem an de an, de când cu plimbarea în decapotabila roșie. Înainte să plece la muncă și la școală, Claude și Will umflaseră toate baloanele dintr-o plasă, iar acum stăteau agățate în colțurile camerei, în ciorchini prinși cu fâșii de hârtie creponată. Margaret și Maddy s-au bucurat să dea o „mână de ajutor” desfășurând din dispenser kilometri de celofan, dar când m-am oprit să pun mai multe farfurii în mașina de spălat vase, au început să sară de colo-colo, rugându-mă să mă grăbesc. Aniversarea lui Hannah nu era singurul lucru special din această zi. Pentru Margaret și Madelaine era prima zi în care mergeau la balet.

Știam cum avea să arate această zi încă de când m-am visat prima oară mămică de fetiță. Fiica mea, la fel ca și celelalte fete din grupa ei, avea să poarte un costumaș roz deschis dintr-o singură piesă și ciorăpei roz. Urma să-și țină balerinii (roz și ei) într-o gențuță mică din piele lăcuită neagră. Părul i-ar fi fost prins într-o coadă de cal perfectă și legată cu o panglică din satin roz.

În visul meu, zâmbesc mândră alături de celelalte mame și observ că toate îmi seamănă. Toate purtăm sacouri cambrate, cămăși albe scrobite din bumbac, pantofi de piele cu talpa joasă, ceasuri aurite, brățări și cercei. Părul ne este dat pe spate și ținut de bentițe fine. Copiii noștri mai mici, bebeluși în cărucioare, dorm nestingheriți, după ce au mâncat pe săturate.

Da, știam cu atâta precizie cum trebuia să fie cea dintâi zi la cursul de balet, iar aceasta categoric nu semăna cu cea din închipuirea mea. Costumașul lui Madelaine era roz deschis, dar era acum pătat de ciocolată și de sosul de la spaghetetele de aseară; îl purtase non-stop de două zile,

prea emoționată să-l dea jos chiar și înainte de culcare. E drept că dresurile și balerinii s-ar fi potrivit cu ce aveau celelalte fetițe, dar părul începea deja să-i iasă din strânsoarea cu un pom-pom strident, roz cu verde fosforescent și albastru. În locul gentuței negre din piele lăcuită își luase o tașcă galbenă din vinilin, în care, pe lângă balerinii ei și ai lui Margaret, își mai băgase și câteva cărți și păpușele Barbie, „pentru orice eventualitate”.

Margaret refuzase strâmbând din nas să poarte costumașul roz și-și alesese un costum de dans din cutia ei cu costumații haioase. Paietele de un albastru electric străluceau izbitor în contrast cu tutu-ul multicolorat și cu ștrampii roșii. Purta niște papucei de casă argintii, care aduceau cu balerinii, dar nu erau, și o diademă cu strasuri numai demnă de Cenușăreasa.

Uitându-mă în treacăt în oglinda din hol, ca să văd cum arătăm toate trei, am avut o ezitare. Indiferent ce ar fi purtat celelalte mame, eu știam că fusta mea neagră lungă, cizmele din piele negre și șalul roșu vor părea la fel de nepotrivite pentru ocazie ca și paietele de pe Margaret.

Unde dispăruse cealaltă femeie – cea din închipuirea mea?

Dintr-odată am auzit o voce care răzbătea din interiorul meu: „Poate ar trebui să te schimbi în haine mai potrivite. Sau măcar să insiști ca fetele să se schimbe.” Mai că-mi venea să râd în hohote. Recunoscusem vocea – era cea a femeii care se preocupase mereu de ceea ce credeau alții – poate că ei îi păsa de astfel de amănunte, poate îi era teamă – dar *mie* nu.

Cum ne priveam așa în oglindă, la tabloul pe care-l compuneam, am simțit pereții cutiei în care trăisem ani la rând dărâmându-se. Știam că undeva, în sufletul meu, mă voi teme în continuare să nu fiu rănită, să nu fac greșeli sau să nu fiu iubită. Nu trebuia însă să aștept ca

teama să se facă nevăzută, întocmai ca și suferința, era și ea parte din mine.

M-am întors către Margaret și Madelaine.

— Arătați minunat, le-am zis.

— Și tu la fel, mami, au zis ele la unison, chicotind.

— Ce mai așteptăm, atunci? Haideți să mergem!

Hannah m-a învățat că există o moarte mai dureroasă decât aceea care ne-a răpit-o pe ea din această lume: un suflet sufocat de temeri lasă prea multe bucurii netrăite. Le-am privit pe Madelaine și pe Margaret intrând în sala de curs, zâmbitoare, cu fruntea sus, și am știut atunci că magia pantofiorilor roșii ai lui Hannah își completase ciclul. Nu mi-a dat doar mie acest dar, ci și surorilor ei.

Amintirea

Adormisem, suspendată într-o liniște în care nimic nu se petrecea și nu mai era nimeni prezent. Ceva a ieșit la suprafață. Liniștea s-a dizolvat. Pluteam spre înălțimi, spre luciditatea absolută. Nu eram singură. Mă îndreptam încetisor spre cealaltă entitate. Aveam ochii închiși. Nu mă temeam. Îmi simțeam respirația și răbdarea cu care aștepta și știam că stă în picioare lângă pat, în dreptul meu. Încă țineam ochii închiși, voiam să-i țin așa. Ea aștepta. I-am deschis.

Stătea acolo, în lumina blândă a zorilor, zâmbind în tăcere, de parcă ar fi știut dintotdeauna și știa și acum. Era primăvară, era bolnavă și deja aflasem că o să moară.

— Mami, am avut un vis, mi-a spus ea.

Am dat la o parte pătura și am simțit cum dispare căldura plăcută a unui somn bun. S-a urcat lângă mine în pat, s-a cuibărit la pieptul meu și m-a privit în ochi.

— Mami, am avut un vis, un vis *foarte, foarte special*.

Fețele noastre erau atât de apropiate una de alta că mai aveam puțin și ne atingeam. A făcut o pauză, ochii îi străluceau de parcă era pe punctul de a divulga un mare secret.

— Am visat că Dumnezeu și îngerășii Lui au venit și m-au ridicat ca să mă ducă în lumea Lor, din cer! A bătut din palme.

— Mami, nu-i așa că ar fi nemaipomenit? a exclamat ea plină de entuziasm.

M-a cuprins cu mâinile de după gât. Am strâns-o în brațe, cât de tare am îndrăznit.

Epilog

La șapte ani de la moartea lui Hannah, multe lucruri s-au schimbat.

Eu și Claude am divorțat, până la urmă. Separarea noastră a fost, cel puțin pentru mine, dureroasă și inevitabilă în egală măsură. După săptămâni întregi de discuții și introspecții, ne-am așezat amândoi la masa din bucătărie și am stabilit propriile reguli în privința custodiei și a partajului. Cum am mai făcut de atâtea ori, înainte, am folosit regula doctorului Markoff și am luat cele mai bune decizii posibile în condițiile date.

În rest, am pășit în viața despre care intuiam că era dintotdeauna acolo. La baza ei stă acea stare de nemișcare pe care am descoperit-o în ultimul an petrecut cu Hannah, stare care a continuat să mă îmbogățească sufletește. Viața mea de azi, care înseamnă o nouă căsnicie, este plină de entuziasmul de a trăi fără nevoia de a cunoaște toate răspunsurile.

Will, Margaret și Madelaine sunt tot mai înfloritori. Cred că, în parte, aceasta se datorează prezenței continue a lui Hannah în viețile lor. Will încă mai vorbește cu Hannah în unele nopți, înainte să adoarmă. Margaret și Madelaine aduc cu mândrie vorba de cea care a fost „sora lor mai mare”.

Magnoliul lui Hannah, plantat în fața bisericii noastre, a înflorit din primul an. A devenit un reper pentru cei care doresc să-și amintească de Hannah, care au iubit-o și revin mereu să-l vadă. Pe crenguțele mai aplecate sunt încă agățate ornamente cu îngerași și fluturi și un colier din mărgelile de plastic pentru fetițe. De ziua ei, magnoliul

primește buchete de flori și la fel și când se împlinește un număr de ani de la moartea lui Hannah.

Pantofiorii roșii ai lui Hannah nu s-au mai întors niciodată în cutia de sub patul meu. Au continuat să se facă utili în picioarele lui Madelaine, care i-a purtat și răspurtat, la dans și cu alte ocazii, până ce pielea lăcuită s-a ros de tot pe la vârfuri, s-au rupt cataramele de la baretuțe și s-au tocit aproape de tot și tălpile. Imaginea lor continuă să dăinuie în inima mea, ca o amintire eternă a spiritului luminos a lui Hannah.

Mulțumiri

Nu am cuvinte pentru a mulțumi cum se cuvine celor care au luat parte la realizarea acestei cărți, la munca depusă și la povestea din ea. Îmi deschid inima și mă plec în fața celor pe care îi numesc aici, dar și în fața aceluia, mulți la număr, pe care nu-i menționez.

Lui Toni Burbank, editorului meu de la Bantam, cel mai adânc respect și multă recunoștință pentru claritatea, generozitatea și integritatea de care a dat dovadă. Prezența divinității în viața mea s-a făcut simțită și prin devotamentul tău față de acest proiect și față de mine, știu asta foarte bine. Le mai mulțumesc lui Beth Rashbourn, Barb Burg și Susan Corcoran, dar și multor altora de la Bantam pentru susținerea lor plină de entuziasm și atenția pe care o acordați în continuare acestei cărți.

Lui B.G. Dilworth, agentul meu, este o onoare și o bucurie să colaborez cu tine. Mulțumesc pentru încrederea de neclintit în această carte și pentru tot ceea ce te reprezintă. Inima ta deschisă, inteligența scilipitoare și puterea de a visa în afara legilor mă inspiră și mai departe, schimbându-mi viziunea despre ce este posibil și ce nu. Debrei Evans, care a jucat rolul de „moașă psihologică” pentru această carte, în cinstea intuiției tale și a dorinței de a ține cont de lucrurile în care crezi.

Lui Mark Matousek, China Galland, Jeremiah Abrams și Joan Oliver, vă mulțumesc pentru contribuțiile voastre editoriale de neprețuit.

Îi mulțumesc lui Jane Hirshfield nu doar pentru prietenia ei frumoasă, ci și pentru că mi-a deschis calea către versurile care deja existau în sufletul meu.

Părintelui Dunstan Morrissey, îi mulțumesc pentru că mi-a permis să lucrez la Sky Farm, ajutându-mă astfel să-mi aștern gândurile pe hârtie într-o atmosferă pașnică și rodnică. Doctorului Clark, profesorului meu de literatură din liceu, această carte arată decent deoarece dumneavoastră ați refuzat să mă notați cu 10 până nu ajungeam la perfecțiune. Vă mulțumesc pentru asta.

Lui Jennifer Wellwood, a cărei prietenie reprezintă o sursă de lumină în viața mea. Lui John Welwood, mă simt realmente inspirată de integritatea și implicarea cu care cauți fără încetare lucrurile care contează cu adevărat. Mă închin în fața lui Palden și a tăcerii care ne unește într-un mod frumos. Lui Rahim, care a primit cu multă grație, după cum el însuși a spus „lovitura mătăsoasă a baghetei mele angelice” Lui Susan Shannon, este o adevărată bucurie să merg alături de tine pe calea devotamentului desăvârșit. Lui Florence Falk, îți mulțumesc pentru prietenie și sfaturile înțelepte. Lui Diane Berke și Tony Zito, prietenia și ospitalitatea pe care mi-o arătați mereu fac ca vizitele mele la New York să fie cu atât mai frecvente și mai distractive.

Lui Mary și Phil Lore, mereu voi fi recunoscătoare vouă, pentru că ați trecut prin furcile caudine cot la cot cu mine. Lui John, Kaitlin și Samanthei, vă mulțumesc că m-ați primit în casele și-n sufletele voastre.

Lui Amy Fox, Vanda Marlovv, Kath Delaney, Gary Malkin, Nick I lart-Williams și Jeff Hutner, prietenia și susținerea voastră sunt mai mult decât aș fi putut cere lui Wendy Perry, mulțumiri pentru a ne fi primit pe mine și pe Roger, pe copiii mei în căminul tău. Lui Farhad și Minei Nawab și John Salz, mă bucur întotdeauna când vine momentul să ne delectăm împreună cu o cafea, iar conversațiile noastre sunt adevărată hrană pentru mintea și inima mea. Lui Darlene și Donut Alley, vă sunt adânc recunoscătoare pentru inspirația rafinată cu care ați

contribuit la nesfârșitele ore petrecute în fața computerului.

Doctorilor Peri Kalamaker, Joel Edman, Mark Markoff, Joel Brockstein, Bekele, Saad, Bagtas, lui Jill Kurnos-VVichtel, lui Susan, asistentelor Pat, Katie, Amy, Bridget, Kathy și alții ale căror nume nu mi le amintesc, dar ale căror chipuri mi-au rămas întipărite în minte, vă sunt veșnic recunoscătoare pentru grija și compasiunea nemăsurată pe care i-ați arătat-o lui Hannah și familiei noastre. Bisericii Metodiste Unite a lui Iisus Hristos din Fair Haven, căci congregația s-a rugat alături de noi, a gătit pentru noi și ne-a oferit susținere atât pe parcursul bolii lui Hannah, cât și după ce ea a murit, îndeosebi lui Martha și Rich Wagner, Dave, Maureen, Allison și Sara Squires, Nancy Farr, Bonnie Hallovvell, Karen Ganson și Pat Magowan, sincere mulțumiri.

Lui Laurajane Baker, prietenia și iubirea ta continuă să trăiască în sufletul meu. Lui Ralph și Carolyn Baker, vă mulțumesc că mi-ați permis să vorbesc despre viața și răsul lui LJ în această carte. Comunității din Fair Haven, mai ales lui Rhea și Fred Harris, Bob și Loukia LoPresti, Daryl și Tom Ley, Brendei Jacobson, Meaghan Ladd, Jamiesussel-Turner, Nancy Sheridan, Maureen Champion, Nina Fisher, Joan Forsythe, Rhett Castner și grădiniței pregătitoare Meadow Flower, mulțumesc. Lui Kim Montella, Kate Shevitz, Lili Carroll. Ann și Mark Orr, Barbara și Jimmy Shavv, ați fost acolo pentru mine și n-am să uit niciodată.

Tuturor copiilor care continuă să trăiască în sufletele celor care i-au iubit, printre care Scott Lore, Danielle Markoff, Erin Barbolini, Kimberly Pertrillo, Ryan Saberon, Bryce Ziegler, David Binaco, Stephen Verdăcchio, David Vanderbilt, Sara Appelbaum, Cliff Dainty, Tushar Nhatnagar, Margaret Rose Delatore, Debbie Steup, Pamela Mullen și Anthony Martell, mă înclin în fața voastră și a mamelor voastre.

Lui Claude, îți sunt recunoscătoare pentru că ești tatăl lui Will, Hannah, Margaret și Madelaine, respect faptul că amândoi încercăm în continuare să ne descurcăm cât se poate de bine cu ce avem la îndemână. Mulțumiri întregii familii Martell, lui Wilbur și Helene, Marien și George Kissling, Susan Martell, Ruth și Larry Allen, Charles și Cindy Martell, Julia Martell-Schnaar și Rod Schnaar, Mollv și Allan Lynchosky și Diane Martell, vă mulțumesc tuturor pentru rolul pe care fiecare l-ați jucat în viețile noastre.

Lui Yann Housden, Gladys Housden, Mark și Elke Housden, Claire și Ian Stone, vă mulțumesc că v-ați deschis inimile pentru mine.

Părinților mei, Ron și Lenore Schlack, niciodată n-ați încetat să mă faceți să mă simt capabilă și iubită. Cartea aceasta servește drept dovadă vie a susținerii oferite mie și unul altuia. Familiei mele, Diana și Chris Root, Laura și Brock Albaugh, Ben Schlack, Karl și Marilee Schlack, Larry și Marilyn Schlack, Betty Hoodack, Kathleen și Lou Roehrig, mulțumiri, mulțumiri, mulțumiri.

Lui Will, Hannah, Margaret și Madelaine, fiecare dintre voi este un izvor de înțelepciune, iubire și frumusețe în viața mea. Este cea mai mare bucurie a vieții mele să vă fiu mamă.

Lui Roger Housden: soțul meu, iubirea mea, când ai privit în mine la prima noastră întâlnire, am știut că în sfârșit cineva mă văzuse cu adevărat. Mulțumesc pentru toate felurile în care ai oferit susținere, mie și cărții mele. Știu că este desăvârșită datorită ție. Sunt recunoscătoare pentru tot ce însemni tu, tot ce mi-ai oferit și pentru iubirea care ne leagă, care nu cunoaște noțiunea timpului și nici măsură.

Despre autoare

Maria Housden este oratoare, autoare și un om care pledează cu patimă pentru calitatea vieții spre sfârșitul acesteia. Din 1995 și până în 1999, Maria a activat în Consiliul Director al Fondului Kimberly, organizație non-profit care strângea bani pentru familiile cu copii suferind de boli grave. Pe lângă asta, ca parte a angajamentului său de a-i ajuta pe alții să trăiască viața din plin, și-a asumat rolul de lider al unor grupuri de femei în călătorii tăcute, contemplative în Valea Morții.

Mamă a alți trei copii în afară de Hannah, Maria este originară din Traverse City, Michigan. Ea și soțul ei locuiesc într-o frumoasă cabană de lemn din Woddstock, New York. O puteți contacta personal pe Maria prin e-mail la adresa hannahsgift@juno.com.

Pantofiorii roșii ne emoționează cum numai *Love Story* ne-a emoționat. Cu o diferență: aici este vorba de lucrul de care o mamă se teme cel mai tare – moartea propriului copil. Maria Housden ne poveștește experiența prin care a trecut, din momentul în care Hannah, fetița ei de trei ani, a fost diagnosticată cu o formă de cancer incurabil și până la moartea sa, un an mai târziu.

Veți citi și vă veți minuna de puterea, de maturitatea și seninătatea unui copil care stă să moară.

Veți citi și vă veți închina în fața lecțiilor de viață pe care Hannah le dă, prin bucuria ei nemărginită de a trăi, cum este faptul că și-a purtat pantofiorii roșii de lac până și în sala de operații și pe patul de spital, în timpul chimioterapiei.

Veți citi, veți plânge și vă veți bucura.

Din aceeași colecție vă mai recomandăm:

PANTOFIORII ROSII

9 784062 9147 4